

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja B.4:2008

ETELÄ-KARJALAN LASTENSUOJELUN JÄLKIHOULLON
KEHITTÄMISHANKE 2006–2008

LOPPURAPORTTI

Sanna Romppanen
2008

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom
Lappeenranta 2008

Julkaisija

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy

Laserkatu 6

53850 Lappeenranta

Puh. 044 748 5307

Fax. (05) 624 3180

www.socom.fi

ISBN 978-952-5463-08-8

ISSN 1458-9443

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Digipaino 2008

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnat käynnistivät Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen (2.5.2006–30.4.2008), jota hallinnoi Lappeenrannan kaupunki. Kehittämishankkeen ohjaajana toimi alueellinen ohjausryhmä ja hanketta koordinoi Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy (Socom). Hanke liittyi valtakunnalliseen Sosiaalialan kehittämishankkeeseen (2003–2007), jonka tavoitteena oli tukea kuntia sosiaalipalvelujen uudistamisessa. Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen päätavoitteena oli kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi ja selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi.

Kehittämistyötä tekivät kehittämissuunnittelijan lisäksi hankekuntien 20 lastensuojelun työntekijää jälkihuoltotyöryhmässä. Jälkihuoltotyöryhmän kehittämisteemat olivat: 1) Jälkihuollosta tiedottaminen nuorille, palvelujärjestelmän selkeyttäminen, seudullisen yhteistyön mahdollisuudet 2) Nuorten kertomukset ja vertaisryhmät, 3) Työmenetelmät, 4) Siirtymävaiheen valmistelu sijaishuoltopaikasta ja itsenäistymisvalmiuksien tukeminen.

Hankkeen aikana kuvattiin ja analysoitiin kuntakohtaiset jälkihuoltotyön prosessit, joista työntekijöiden kanssa koostettiin yhteinen *Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille*. Jälkihuoltopalveluita selvennettiin *www-sivujen* ja *jälkihuoltoesitteiden* avulla ja jälkihuoltotyön edelleen kehittämiseksi perustettiin hankkeen jälkeen jatkava alueellinen *jälkihuoltotyöryhmä*. Keväällä 2007 hankkeen puitteissa toteutettiin jälkihuollossa oleville nuorille tarkoitettu *Jälkipotku -vertaistukiryhmä*. Hankkeen aikana kartoitettiin jälkihuoltotyössä alueella käytössä olevat *työmenetelmät ja -käytännöt* sekä otettiin käyttöön *uusia työmenetelmiä*. Hankkeen työryhmässä työstettiin *strukturoitu toimintamalli*, joka on avuksi sijaishuoltopaikasta siirtymävaiheen valmistelussa ja itsenäistymisvalmiuksien tukemisessa. Kehittämishankkeen aikana toteutetuista selvityksistä saatiin *uutta tietoa* jälkihuollon kehittämiseksi, esimerkiksi jälkihuollon ostopalveluiden palvelustandardeihin ja koulutuksiin liittyen.

Jälkihuolto on hankkeen myötä noussut esiin näkyvämmäksi osaksi kuntien lastensuojelutyötä ja herättänyt jälkihuoltoon liittyvää keskustelua ja kehittämis ehdotuksia. Jäsennellympi ja suunnitelmallisempi jälkihuollon palvelukokonaisuus on asiakkaille ja yhteistyökumppaneille selkeämpi ymmärtää ja näin ollen edistää tarvittavien tukitoimenpiteiden toteutumista, järjestämistä ja niihin sitoutumista. Prosessimallin avulla pystyttiin kuvaamaan hyvin jälkihuoltotyön nykytila ja luomaan yhteinen tavoitetila. Prosessimalli toimii asiakastyössä yhteistyökumppaneiden välisten rajapintojen selventämiseksi, työmenetelmien kokoajana ja apuna uuden työntekijän perehdyttämisessä. Kokemus nuorten vertaistukiryhmästä oli hyvä ja tulee olemaan yksi tulevaisuuden mahdollisuuksista kuntien jälkihuoltotyössä. Jälkihuoltotyön onnistumisen edellytykset luodaan jo sijaishuoltopaikassa, joten siirtymävaiheen valmisteluun on kiinnitettävä hyvissä ajoin tarpeeksi huomiota, esim. strukturoidun toimintamallin avulla. Jälkihuoltotyöryhmän toiminnan jatkuminen on osa kuntien jälkihuoltotyön laadun kehittämistä.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
2. KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	5
2.1 Jälkihuolto 1.1.2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukaan	5
2.1.1 Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon (75 §)	5
2.1.2 Jälkihuollon sisältö (76§)	6
2.1.3 Itsenäistymisvarat (77 §)	7
2.2 Jälkihuollon kehittäminen Suomessa	8
2.3 Laki ja hyvät käytännöt lähtökohtana lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyölle	10
3. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	11
3.1 Hankkeen jäsentymisen osaksi sosiaalityön kenttää	11
3.2 Lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyö hankkeen aikana	14
3.2.1 Jälkihuoltotyö selkeänä osana lastensuojelutyötä	15
3.2.2 Vertaistuki mahdollisuutena jälkihuoltotyössä	16
3.2.3 Jälkihuollon työmenetelmät ja -käytännöt	19
3.2.4 Työskentelymalli nuoren itsenäistymisvalmiuksien tukemiseksi	22
3.3 Jälkihuoltopalvelut ostopalveluina	25
3.3.1 Hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonta	25
3.3.2 Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit	29
4. ARVIOINTI KEHITTÄMISHANKKEESSA	30
4.1 Arviointimenetelmät ja -aineisto	30
4.2 Hankkeen tulosten ja vaikutusten arviointi	30
5. LOPUKSI	35
KIRJALLISUUS	36
LIITTEET	
Liite 1. Hankkeen kehittämistyöryhmät ja muut verkostoyhteistyö	
Liite 2. Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille.	
Liite 3. Kohti omaa kotia -esite	
Liite 4. Jälkihuollon asiakastietolomake	
Liite 5. Jälkihuollon henkilökohtainen tilannearvio -lomake	
Liite 6. Selvitys hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonnasta.	
Liite 7. Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit	

1. JOHDANTO

Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnat käynnistivät vuonna 2006 Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen, jota hallinnoi Lappeenrannan kaupunki. Kehittämishankkeen ohjaajana on toiminut alueellinen ohjausryhmä ja hanketta on koordinoitunut Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy (Socom). Hanke on liittynyt valtakunnalliseen Sosiaalialan kehittämishankkeeseen (2003–2007), jonka tavoitteena on ollut tukea kuntia sosiaalipalvelujen uudistamisessa. Hanketta edelsi osin samoissa hankekunnissa toiminut Etelä-Karjalan sijaishuollon seudullinen kehittämishanke (2004–2006), jonka puitteissa nousivat esiin jälkihuollon kehittämiseen liittyvät tarpeet.

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen päätavoitteena on ollut kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi ja selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi. Jälkihuoltotyön kehittämisen kannalta koettiin tärkeäksi koota yhteen näkemyksiä jälkihuollosta, palveluverkostosta, jälkihuollon toimivista käytännöistä ja toimintamalleista. Asiakastyöhön kaivattiin lisää apuvälineitä ja uusia työmenetelmiä haluttiin kokeilla ja ottaa käyttöön. Jälkihuoltotyön sisällön kehittämisen lisäksi tärkeäksi koettiin jälkihuoltoprosessin kuvaaminen.

Tässä Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen loppuraportissa ovat koottuna yhteen hankkeen lähtökohdat, toteutus, arviointi ja johtopäätökset. Hankkeen lähtökohtana on ollut lastensuojelulaki ja toteutunut jälkihuollon kehittämistyö. Kehittämishanke toteutettiin ajalla 2.5.2006–30.4.2008 ja raportissa esitetään hankkeen aikana tehtyä lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyötä sekä toteutetut jälkihuoltoon liittyvät selvitykset. Hankkeen tuotoksia on liitteinä raportissa. Hankkeen arviointi toteutettiin itsearviointina ja sen lopputulokset sekä hankkeen johtopäätökset esitetään raportin lopuksi.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Lastensuojelun jälkihuoltoa ohjaa lastensuojelulaki. Kehittämishankkeen aikana on eletty lastensuojelun murroskautta lastensuojelulain uudistumisen myötä. Lakimuutoksella on ollut vaikutuksensa myös lastensuojelun jälkihuoltoon ja uuden lain myötä ovat täsmentyneet esimerkiksi oikeus jälkihuoltoon, jälkihuollon sisältö sekä itsenäistymisvarat. Uusi lastensuojelulaki (13.4.2007/417) on tullut voimaan 1.1.2008. Edellisen lastensuojelulain (1983/683) 34 §:ssä (9.2.1990/139) ja 13 §:ssä on säädetty jälkihuollon järjestämisestä, mutta tutkimusten perusteella jälkihuolto on kuitenkin kärsinyt pitkään epäyhtenäisistä toimintakäytännöistä Suomessa (ks. esim. LSKL 2004.).

Lastensuojelua ja lastensuojelun jälkihuoltoa on kehitetty monin eri tavoin ja kehittämistyön tuloksia ovat esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton Jälkihuolto-opas (2004) ja Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit (2004), jotka ovat toimineet tämän hankkeen kivijalkana lastensuojelulain kokonaisuudistuksen lisäksi. Tässä luvussa tarkastellaan lastensuojelun jälkihuoltoa lastensuojelulain avulla ja perehdytään jälkihuollon kehittämiseen, tehtyihin tutkimuksiin sekä hyviin käytäntöihin.

2.1 Jälkihuolto 1.1.2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukaan

Jälkihuollon tarkoituksena on lastensuojelulakia koskevan hallituksen esityksen (HE 252/2006) mukaan:

turvata nuoren aiemman sijaishuollon kantavuus ja varmistaa riittävän pitkäjänteisesti se, ettei nuori ajaudu liian varhain lopetetun tuen vuoksi yhteiskunnan muun huolto- ja hoitokoneiston varaan. Hyvin toteutettu jälkihuolto on myös ehkäisevää lastensuojelutyötä. Hallituksen esityksen mukaan jälkihuollolla on pyrittävä tukemaan sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta samalla tavoin, kuin vanhemmat tavanomaisesti tukevat ja avustavat aikuistuvia ja itsenäistyviä lapsiaan. Jälkihuolto ei merkitse nuoren holhoamista vaan hänen itsenäistymisensä tukemista.

2.1.1 Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon (75 §)

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.

Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle.

Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitettun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Oikeus jälkihuoltoon olisi luonteeltaan siis subjektiivinen oikeus sijaishuollon jälkeen ja vähintään 6 kk kestäneen yksin lapseen kohdistuneen avohuollon tukitoimisijoituksen jälkeen Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai jos avohuollon tukitoimisijoituksen päättymisestä on kulunut 5 vuotta, eikä lastensuojelun tarvetta ole ollut tänä aikana.

Lastensuojelulakia koskevan hallituksen esityksessä (HE 252/2006) jälkihuoltoa täsmennetään seuraavanlaisesti:

1. Nuorelle on tehtävä jälkihuoltosuunnitelma aina sijaishuollon ja 6 kk kestäneen yhtäjaksoisen avohuollon sijoituksen päättyessä.
2. Jos jälkihuoltoa ei järjestetä, siitä on tehtävä päätös perusteluineen, joka on valituskelpoinen.
3. Jos nuori kieltäytyy jälkihuollon järjestämisestä, on nuorelle kerrottava mahdollisuudesta hakea jälkihuoltoa uudelleen ennen 21 vuoden ikää.
4. Kunnalla on mahdollisuus tarvittaessa tukea nuorta itsenäisen elämän alkuun ja järjestää jälkihuoltoa myös muulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle, esimerkiksi järjestämällä tuettua asumista.

2.1.2 Jälkihuollon sisältö (76§)

Kunnan on järjestettävä jälkihuolto lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin perustuva 30 §:n 4 momentin mukainen asiakassuunnitelma huomioon ottaen tukemalla lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on, siten kuin tämän lain avohuollon tukitoimia koskevassa 7 luvussa, perhehoitajien tukemista huollon siirron jälkeen koskevassa 46 §:n 2 momentissa, ihmissuhteita ja yhteydenpitoa koskevassa 54 §:ssä sekä tässä luvussa säädetään.

Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet.

Lastensuojelulakia koskevan hallituksen esityksen (HE 252/2006) mukaan jälkihuollon sisällössä tulisi huomioida seuraavanlaiset asiat:

1. Asiakassuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle tai nuorelle. Lapsen tai nuoren vanhempien, huoltajien tai muiden kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen sisältyy jälkihuoltovelvoitteeseen erityisesti silloin, jos lapsi tai nuori siirtyy asumaan ko. henkilön luokse. Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla.
2. Nuoren tukeminen esimerkiksi koulutukseen ja työelämään sijoittumisessa ohjaamalla saamaan riittävästi tukea opintojen aloittamiseen ja niissä suoriutumiseen sekä mahdollinen opintojen taloudellinen tukeminen.
3. Nuoren asumisen järjestäminen; asuminen edelleen sijoituspaikassa, asunto tukiperheen tai laitoksen yhteydessä, asunto, jossa työntekijä käy säännöllisesti tai tarvittaessa, taikka muu asunto. Asumisvaihtoehtoja arvioitaessa huomioidaan nuoren jälkihuollollisen tuen tarve ja määrä.
4. Sijaishuollon päättyessä sen mukana syntyneet aikuiskontaktit usein päättyvät, kun nuori lähtee sijaishuoltopaikasta. Jälkihuollon aikana nuorelle tulisi turvata ainakin yksi tukeva aikuissuhde ja tällaisena tukena voi olla esimerkiksi aikaisemman sijaishuoltopaikan aikuinen, tukihenkilö, sosiaalityöntekijä tai perhetyöntekijä. Aikuistuvan nuoren oma sosiaalinen tukiverkko ei välttämättä tue nuorta riittävästi ja tavallisessa arkipäivässä tarvittavat taidot voivat olla puutteellisia. Usein nuori tarvitsee tässä uudessa elämänvaiheessa itsenäistymisen tueksi tuttua ja luotettavaksi koettua aikuista. Hallituksen esityksessä mainitaan, että tällöin toimielimen olisi huolehdittava myös siitä, että lapsi tai nuori voi halutessaan tavata ja pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin, esimerkiksi vanhaan sijoituspaikkaansa. Tämä voi merkitä esim. taloudellisen tuen myöntämistä matkakuluihin.
5. Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, jossa kuvataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet.

2.1.3 Itsenäistymisvarat (77 §)

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla.

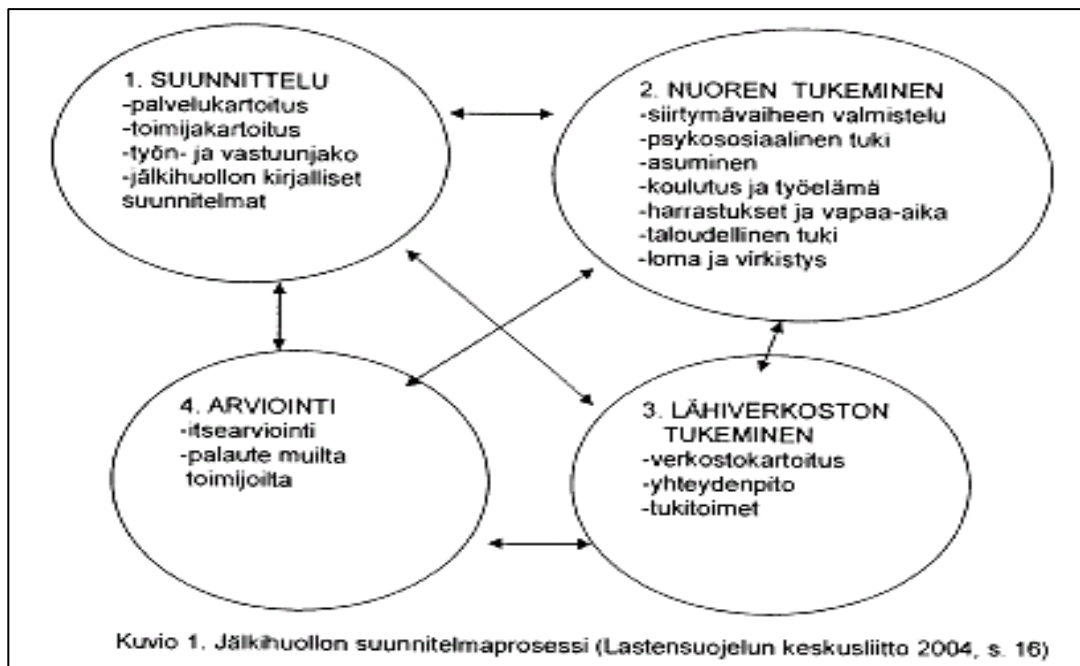
Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

2.2 Jälkihuollon kehittäminen Suomessa

Suomalaisen lastensuojelun kehittämistyön tuloksena Lastensuojelun Keskusliiton toimesta on kehitetty Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit (2004) ja Jälkihuolto-opas (2004). Näissä tutkimuksissa jälkihuolto on jaettu neljään eri osa-alueeseen, joita ovat suunnittelu, nuoren tukeminen ja nuorelle tärkeiden ihmisten tukeminen sekä jälkihuollon päättäminen ja arviointi kuvion 1 mukaisesti.

Jälkihuollon suunnitteluun kuuluvat jälkihuollon kirjalliset suunnitelmat, palveluiden ja toimijoiden kartoitus sekä työn ja vastuunjako. Jälkihuollon kirjallisia suunnitelmia ovat huoltosuunnitelma, hoito- ja kasvatussuunnitelma ja jälkihuoltosuunnitelma, joiden sisällön määrää lastensuojelulaki. Huoltosuunnitelma eli nykyinen asiakassuunnitelma ja jälkihuoltosuunnitelma on sosiaalitoimen vastuulla ja hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan sijaishuoltopaikassa. (LSKL 2004, 15–19.)

Paikkakunnalla tarjolla olevien palveluiden kartoitus on tärkeä osa jälkihuollon suunnittelua. Nuoren kanssa toimivia ammattitoimijoita on useita. Sosiaalitoimelle kuuluu kokonaisvastuu jälkihuollon toteutumisesta. Palveluiden ja toimijoiden selvityksen jälkeen on tehtävä selkeä

työn- ja vastuunjako, joka mahdollistaa jälkihuollon suunnitelmat toteutumaan käytännössä jälkihuoltoon siirryttäessä. (LSKL 2004, 19–22.)

Nuoren tukeminen jälkihuollossa kattaa jälkihuolto-oppaan mukaan seuraavat osa-alueet: siirtymävaiheen valmistelun, psykososiaalinen tuen, asumisen, koulutuksen ja työelämään sijoittumisen, harrastukset ja vapaa-ajan sekä taloudellisen tuen (ks. taulukko 1). LSKL:n (2004, 27) Jälkihuolto-oppaassa korostetaan, että jälkihuollon ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteena on auttaa nuorta tulemaan sinuiksi itsensä kanssa ja löytämään vahvuuksiaan sekä käyttämään niitä hyväkseen, oppimaan kokemuksistaan ja saamaan uskoa siihen, että oman elämän kulkuun voi vaikuttaa.

Taulukko 1. Nuoren tukeminen jälkihuolto-oppaan (LSKL 2004, 24–42) mukaan.

<p>Siirtymävaiheen valmistelu (LSKL 2004, 24-25)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nuoren kanssa tulisi puhua itsenäistymisestä jälkihuollon siirtymävaihetta lähestyttäessä hänen ikänsä ja tilanteensa huomioiden hyvissä ajoin. • Jälkihuollon sisällöstä tulisi keskustella selkeästi. • Nuoren oma käsitys itsestään ja elämänsä kulusta tulisi selkeyttää. • Siirtymävaiheessa jatkuva ihmissuhde jatkuvuuden tuojaksi. • Sijaishuoltopaikan käytännöt siirtymävaiheessa selkeäksi.
<p>Psykososiaalinen tuki (LSKL 2004, 25-26)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Itsenäisen elämän opettelussa pitkäjänteinen työ sijaishuoltopaikassa tärkeä, sillä arjen taitojen opettelu tapahtuu juuri siellä. Apuna esim. umbrella-työkirja. • Nuoren omien tavoitteiden havainnollistaminen auttaa selkeyttämään sen, mitä niiden saavuttamiseksi tulisi tehdä ja ”tarjoaa näyn tulevaisuuteen”. • Jälkihuollossa olevalle nuorelle havainnollistetaan tuki sekä oikeudet ja mahdollisuudet saada neuvoja ja ohjeita sekä taloudellista tukea, mutta korostetaan myös nuoren omaa vastuuta tulevaisuudestaan. • Hyvä aikuis- ja /tai viranomaisuhde • Työmenetelminä neuvonta- ja ohjaus, tukihenkilö tai -perhe, verkostokartoitus ja vertaistukiryhmät.
<p>Asuminen (LSKL 2004, 31-35)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Itsenäistä asumista/sijoituksen jatkumista suunniteltava ajoissa asumisen turvaamiseksi • Kuntien sijaishuollon yksiköissä ja omissa asunnoissa varattava tarpeellinen osa jälkihuoltoon. • Asumiseen tukea esim. tukiasuminen, jolloin nuori tapaa säännöllisesti sosiaalityöntekijäänsä tai asumisohjaajaansa ja saa apua: raha-asioiden hoitoon, viranomaisasioiden hoitoon, työhönhaku asioihin, opiskeluihin, asumiseen liittyvät asiat, asunto ja asumisen tuki ostopalveluina, tukiperheasuminen.
<p>Koulutus ja työelämään sijoittuminen (LSKL 2004, 36-39)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jälkihuolto-oppaassa esitellyistä Härkösen (2003) ja Hietaniemen (2002) tutkimuksista käy ilmi, että jälkihuollossa olevilla nuorilla työttömyys on yleisempää kuin muilla samanikäisillä nuorilla • Itsenäinen asuminen ennen koulusta valmistumista voi aiheuttaa ongelmia • Ammatti- ja koulutusasioihin apua esim. www.mol.fi/avo • Työpajatoiminta, työllistymistuki, työmarkkinatuki, oppisopimus
<p>Harrastukset ja vapaa-aika (LSKL 2004, 39-40)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Harrastustoiminnan avulla nuori saa onnistumisen kokemuksia ja luo sosiaalisia verkostoja, jolloin oman elämän hallinta korostuu esim. Nuorten akatemian mahistoiminta.
<p>Taloudellinen tuki (LSKL 2004, 40-41)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojeluasetuksen (21.8.1992/805) mukainen 6c§ määrää itsenäistymisvarojen kerryttämisestä nuorten omista tuloista sijoitettuna ollessaan. Erilaisten tutkimusten mukaan (ks. esim. Härkönen 2003) nuoret saavat hyvin vaihtelevasti taloudellista tukea sosiaalitoimesta.

Sosiaalitoimen ja lähiverkoston yhteistyön tulisi alkaa jo huostaanoton yhteydessä ja jatkaa sijaishuollon ajan, jotta lapselle edun mukainen lähiverkosto pysyisi nuoren tukena myös itsenäistymisen aikana. Tavoitteena on, että nuorelle löytyisi ainakin yksi tuttu aikuinen omaksi tukihenkilöksi, johon olla yhteydessä. Nuoren läheisiä voidaan kartoittaa esim. verkostokartoituksen avulla ja löytynyt, nuoren mielestä merkityksellinen henkilö, voi osallistua nuoren luvalla esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa käytäviin keskusteluihin. Jos nuoren lähiverkostosta ei ole aikuista nuoren tukihenkilöksi, mahdollisuutena on myös tukihenkilö ja -perhetoiminta. (LSKL 2004, 43–46.)

Lastensuojelun laadunhallintaan kuuluu arviointi, jonka avulla tehdään näkyväksi jälkihuollon toteutuminen ja kehittämisen jatkaminen. Itsearviointissa tutkitaan kriittisesti ja järjestelmällisesti omaa ja työyksikön toimintaa sekä yksittäisen nuoren että yleisten työkäytäntöjen osalta ja se tehdään suhteessa tavoitteisiin arvioinnon perustuessa sijoituksen aikana kertyneisiin dokumentteihin, havaintoihin ja asiakaspalautteeseen, joka voidaan toteuttaa myös kirjallisesti kyselylomakkeen avulla. (LSKL 2004, 47–48.)

2.3 Laki ja hyvät käytännöt lähtökohtana lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyölle

Lastensuojelun jälkihuolto on ollut tärkeä osa lastensuojelutyön kokonaisuutta jo edellisenkin lastensuojelulain aikana. Viimeaikoina suunnitelmallisempaan jälkihuoltoon ja jälkihuoltotyön kehittämistoimintaan on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota kuntien lastensuojelutyössä. Myös tiedotusvälineet ovat kiinnostuneet aiheesta, esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi 18.9.2006: *Suurin osa kunnista laiminlyö lastensuojelun jälkihuoltoa. Tyhjän päälle jääminen voi vesittää vuosien laitoshoidon tulokset. Pahimmillaan nuori päätyy rikoskierteeseen ja vankilaan.*

Lastensuojelulain kokonaisuudistuksella on ollut merkittävä vaikutus lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyöhön täsmentäessään jälkihuollon oikeutta, sisältöä sekä itsenäistymisvaroja. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliiton toimesta tehdyt valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerit (2004) ja Jälkihuolto-opas (2004) ovat toimineet hyvänä lähtökohtana jälkihuollon kehittämistyössä. Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen päätavoitteeksi muodostui kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi ja selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi.

3. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke toteutettiin ajalla 2.5.2006 - 30.4.2008 Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnissa. Hanketta edelsi osin samoissa hankekunnissa toiminut Etelä-Karjalan sijaishuollon seudullinen kehittämishanke (2004–2006), jonka puitteissa nousivat esiin jälkihuollon kehittämiseen liittyvät tarpeet.

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen tavoitteena on ollut kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi sekä selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi. Jälkihuoltotyön kehittämiseksi oli tärkeää koota yhteen näkemyksiä jälkihuollosta, palveluverkostosta, jälkihuollon toimivista käytännöistä ja toimintamalleista. Asiakastyöhön kaivattiin lisää apuvälineitä ja uusia työmenetelmiä haluttiin kokeilla ja ottaa käyttöön. Jälkihuoltotyön sisällön kehittämisen lisäksi tärkeäksi koettiin jälkihuoltoprosessin kuvaaminen, joka toimisi hyvin jälkihuoltotyön edelleen kehittämisen lähtökohtana monella eri tasolla (taulukko 2.)

Taulukko 2. Kehittämishankkeen tavoitteet.

- kehittää suunnitelmallista jälkihuoltotyötä nuorten tarpeista lähteviksi
- selvittää näkemyksiä jälkihuollon kehittämisestä
- selvittää jälkihuollon käytössä olevat toimintamallit ja hyvät käytännöt hankealueella
- selvittää kuntien palveluverkoston kyky vastata jälkihuollon tarpeisiin
- kokeilla ja kehittää uusia jälkihuollon työmenetelmiä yhdessä työntekijöiden kanssa
- kuvata lastensuojelun jälkihuoltoprosessia

3.1 Hankkeen jäsentymisen osaksi sosiaalityön kenttää

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke jäsenyi osaksi sosiaalityön kenttää kehittämistyöryhmien ja muun verkostoyhteistyön avulla. Hankkeen ohjausryhmä nimesi hankekuntien sosiaalitoimesta 20 lastensuojelun työntekijää jäseneksi hankkeen jälkihuoltotyöryhmään työryhmään sekä jäsenet kuntakohtaista jälkihuollon prosessikuvausta varten. (liite 1).

Lähtökohtana jälkihuollon kehittämistyölle toimivat nykyisten jälkihuolto prosessien kuvaukset hankealueella. Jälkihuollon toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä selvitettiin hankkeessa QPR ProcessGuiden avulla syksyllä 2006. Toimintaprosessit työstettiin kuntakohtaisten tapaamisten aikana, joita oli yhteensä 10. Kehittämissuunnittelija suunnitteli jälkihuolto prosessia kuvaavan luonnoksen, jonka avulla työryhmissä lähdettiin kartoittamaan nykyisiä toimintamalleja ja käytäntöjä. Prosessikuvausten toteutus onnistui hyvin, sillä mallintaminen herätti työryhmässä jälkihuoltotyön kokonaisuuteen liittyvää keskustelua, uusia ideoita ja kehittämisehdotuksia.

Lastensuojelun jälkihuolto prosessin kuvaus QPR ProcessGuiden avulla tapahtui siis kuntakohtaisissa jälkihuolto prosessityöryhmissä, joiden edustajat kertoivat jälkihuoltotyöryhmän kokoontumisessa joulukuussa 2006 tekemästään työstä ja esittelivät prosessikuvaukset. Prosessikuvaukset olivat myös työntekijöiden nähtävillä Socomin www-sivuilla työskentelyn aikana. Eri kuntien jälkihuoltotyön prosesseihin tutustumisen jälkeen jälkihuoltotyöryhmä päätyi valitsemaan yhden prosessikuvausten lähtökohdaksi yhteiselle jälkihuoltotyön prosessimallin kehittämiseksi. Tätä lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimallia kehitettiin edelleen hankkeen aikana jälkihuoltotyöryhmän tapaamisten aikana.

Jälkihuolto prosessin lisäksi kuntien nykyisiä jälkihuoltokäytäntöjä ja palveluverkoston tilaa selvitettiin jälkihuoltotyöryhmässä lokakuussa 2006 itsearviointina SWOT -analyysin avulla. SWOT -analyysi (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) on menetelmä, jota hyödynnetään esimerkiksi oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. SWOT - analyysissä kirjataan nelikenttään vahvuudet (strengths), heikkoudet (weaknesses), mahdollisuudet (opportunities) ja uhat (threats). Nelikentän avulla selvitettiin sekä kuntien jälkihuoltotyön mahdollisuudet toimivaksi jälkihuoltotyön toimintamalliksi että uhkatekijät, jotka liittyvät jälkihuoltotyön toimivuuteen. Samalla mietittiin myös kunnan omia vahvuuksia ja heikkouksiasi jälkihuoltotyön toteuttajana työntekijän näkökulmasta.

SWOT -analyysin perusteella laadittiin yhteenvedoksi taulukko 3. Selvityksen perusteella mietittiin, mitä vahvuuksia voidaan edelleen vahvistaa, miten voidaan päästä heikkouksistasi eroon tai millä niitä voi korvata, miten mahdollisuuksista voi tehdä totta ja miten niitä voi hyödyntää tai miten uhkia voi torjua. Selvityksessä saatuja kehittämisehdotuksia hyödynnettiin mm. hankkeen kehittämisteemoja työstettäessä.

Jälkihuoltotyön vahvuuksina koettiin nuoren ja työntekijän suhde, jälkihuoltotyöhön erikoistuneet työntekijät sekä toimivat tukikeinot ja toimiva palveluverkosto. Vahvuutena pidettiin myös sitä, että nuoret ovat tietoisia oikeuksistaan jälkihuoltopalveluihin. Selkeä työnjako jälkihuoltotyöhön liittyen koettiin vahvuutena. Jälkihuoltotyön tulevaisuuden mahdollisuutena nähtiin yhteistyö lähikuntien kanssa. Lisäksi kaivattiin selkeää suunnitelmallisuutta ja ohjeistusta jälkihuoltotyöhön liittyen. Työmenetelmien kehittyminen nähtiin tulevaisuuden mahdollisuutena.

Jälkihuoltotyön heikkouksia olivat jälkihuoltotyön resurssit, suunnitelmallisuuden puute, erikoisosaaminen. Myös nuoren sitoutuminen jälkihuoltotyöhön koettiin haasteelliseksi sekä niukat tukikeinot, jotka eivät vastanneet tarpeisiin. Jälkihuoltotyön tulevaisuuden uhkiksi koettiin jälkihuoltotyöhön käytävien määrärahojen niukkuus, työntekijäresurssit ja -vaihtuvuus sekä työvoimapula ja asiakasmäärien kasvu. Huolta herättivät myös nuorelle sopivan asumismuodon turvaaminen, palvelujärjestelmän vaikeaselkoisuus sekä nuoren sitoutuminen suunnitelmalliseen jälkihuoltotyöhön. Nuoren mahdolliset henkilökohtaiset haasteet nousivat esiin huolena, jotka voivat olla syynä jälkihuoltoon sitoutumattomuuteen.

Taulukko 3. Kuntien jälkihuoltotyön teemat SWOT -analyysissä.

Nykytilan vahvuudet	Nykytilan heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • Nuoren ja työntekijän suhde • Jälkihuoltotyöhön erikoistuneet työntekijät • Tukikeinot ja toimiva palveluverkosto • Nuoret tietävät oikeutensa • Selkeä työnjako 	<ul style="list-style-type: none"> • Resurssit jälkihuoltotyöhön • Suunnitelmallisuuden puute • Jälkihuoltotyön erikoisosaaminen • Nuoren sitoutuminen jälkihuoltotyöhön • Tukikeinojen kohdentumattomuus
Tulevaisuuden mahdollisuudet	Tulevaisuuden uhat
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö lähikuntien kanssa • Selkeä suunnitelma ja ohjeistus jälkihuoltotyöhön • Työmenetelmien kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Jälkihuoltotyön määrärahat • Työntekijäresurssit ja -vaihtuvuus, työvoimapula • Asumismuotojen riittävyys • Nuoren asuminen • Palvelujärjestelmän vaikeaselkoisuus • Nuoren sitouttaminen • Nuoren henkilökohtaiset haasteet

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeeseen osallistuville työntekijöille hanketyöskentelyn välineeksi perustettiin keskustelufoorumi Moodle -ympäristöön syyskuussa 2006. Keskustelufoorumin tarkoituksena oli toimia työntekijöitä yhdistävänä tekijänä ja hankkeen kivijalkana. Keskustelufoorumi perustettiin, jotta työntekijöillä olisi mahdollisuus yhteisesti sovitussa paikassa 1) saada informaatiota hankkeen etenemisestä 2) hankkeen materiaalivarasto, mm. muistiot 3) keskustella muiden työntekijöiden kanssa 4) sopia yhteisistä työryhmien kokoontumisista ja niiden sisällöstä 5) tiedottaa ja keskustella jälkihuoltoon liittyvistä asioista, kuten koulutuksista 6) keskustelun lisäksi jäsenet voivat julkaista foorumilla jälkihuoltoon liittyvää aineistoa sekä tutustua muiden julkaisemaan aineistoon 7) ideoida ja antaa palautetta.

Koekäytössä Moodlen mahdollisuutena nähtiin materiaalipankkina ja yleisenä tiedottamisen välineenä toimiminen. Moodleen koottiin jälkihuoltoon liittyviä raportteja, prosessikuvauksia ja tutkimuksia sekä materiaalia jälkihuollossa käytössä olevista hyvistä käytännöistä ja työvälineistä. Jälkihuoltoon liittyvät valtakunnalliset ja kansainväliset www-sivut koottiin moodleen linkeiksi. Hankekunnista oli puolen vuoden aikana rekisteröity foorumin käyttäjiksi 35 työntekijää, jotka toimivat joko ohjaus- tai jälkihuoltotyöryhmässä. Keskustelufoorumissa oli käynyt ajalla 14.9.2006–12.3.2007 työntekijöistä 51 %. Puolen vuoden käytön jälkeen työntekijät kokivat moodlen käyttämisen työlääksi. Hankkeessa palattiin hiljalleen normaalin sähköpostin käyttöön tiedottamisasioissa ja käyttökokemuksista saatua tietoa hyödynnettiin Socomin oppimisympäristöjen kehittämistyössä.

3.2 Lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyö hankkeen aikana

Lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyön muotoutuminen järkeväksi kokonaisuudeksi vaati paljon keskustelua ja pohdintaa, joiden pohjalta valittiin kehittämistyön teemat. Työskentely jakaantui neljään pienryhmään, joiden kehittämistehtävänä olivat 1) Jälkihuollosta tiedottaminen nuorille, palvelujärjestelmän selkeyttäminen, seudullisen yhteistyön mahdollisuudet 2) Vertaistukiryhmän perustaminen ja sen ohjaus 3) Työmenetelmät ja niiden kehittäminen 4) Siirtymävaiheen valmistelu sijaishuoltopaikasta ja itsenäistymisvalmiuksien tukeminen.

Pienryhmiin jakauduttiin oman mielenkiinnon perusteella 13.12.2006 jälkihuoltotyöryhmän kokoontumisen aikana. Teemoista, toteutuksesta, toteuttajista ja tavoitteista muodostettiin taulukko, johon kehittämissuunnittelija piti hankkeen ajan työryhmätyöskentelyn etenemisestä

päiväkirjaa ohjaus- ja jälkihuoltotyöryhmän jäsenille. Pienryhmätyöskentelyn vaiheista kerrottiin jälkihuoltotyöryhmässä, jossa tuotoksia voitiin kommentoida ja työstää yhdessä eteenpäin. Jälkihuoltotyöryhmä kokoontui hankkeen aikana 12 kertaa tapaamisten kestäessä n. neljä tuntia, jonka lisäksi pienryhmillä (ryhmät 1,3,4) oli hankkeen aikana 6-10 tapaamista, jotka kestivät sovitusti joko kaksi tai neljä tuntia. Yksi pienryhmistä teki opintomatkan Jyväskylään. Pienryhmä 2, joka ohjasi vertaistukiryhmää, tapasi parisenkymmentä kertaa.

Sosiaalityön arjen ja kehittämistyön yhteensovittaminen on haasteellista, esimerkiksi yhteisten tapaamisaikojen löytyminen oli työlästä, äkilliset asiakastilanteet estivät tapaamisia jne. Pian ensimmäisen kokoontumisen jälkeen jälkihuoltotyöryhmän jäsenistä valikoituikin mukaan idearikas ja asiantunteva tiimi, joka jatkoi sisukkaasti kehittämistyötä 1,5 vuoden ajan. Perustyön ja kehittämistyön yhteensovittamiseksi ryhmäläiset pyrkivät mm. tapaamispaikkojen suunnittelussa siihen, että paikaksi valittaisiin jokin muu kuin virallinen ja perinteinen sosiaalitoimen neuvottelutila. Tapaamisista sovittiin yhteisesti, että niitä pidettäisiin tasapuolisesti eri hankekunnissa. Tapaamispaikoiksi muodostuivatkin joko ns. kolmannet tilat tai hankekuntien eri yksiköt, sillä työryhmäläiset halusivat tutustua myös eri kuntien lastensuojelutyön toimintaan, tiloihin ja työskentelykulttuuriin.

3.2.1 Jälkihuoltotyö selkeänä osana lastensuojelutyötä

Lastensuojelun jälkihuolto haluttiin kuvata kaikille toimijoille selkeänä ja ymmärrettävänä osana lastensuojelutyötä ja sen takia päädyttiin työstämään Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille. Prosessimallissa toimijoina ovat nuori, lähiverkosto, sijaishuoltopaikka, muu viranomaisverkosto ja sosiaalitoimi, joiden rooli ja työnjako kuvattiin prosessimalliin. Hankkeen aikana käynnistyi sosiaalialan ammattilaisille suunnattu verkkopalvelu eli Lastensuojelun käsikirja. Käsikirjan sisällöntuotannosta vastannut Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy pyysi hankkeessa kehitettyä prosessimallia Lastensuojelun käsikirjaan materiaaliksi. Prosessimalli on nähtävissä osoitteessa <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/> sekä liitteessä 2. Lisäksi työntekijöiden käyttöön on hankkeessa tehty QPR -pohjainen jälkihuoltotyön prosessimalli. Hankkeen loppuessa prosessimalli siirrettiin Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön palvelimelle ja kuntien asiakastietojärjestelmiin lisättiin linkitys prosessimalliin. Tähän prosessimalliin on dokumentoitu mm. hankkeen materiaali, työmenetelmiä ja -käytäntöjä ja muuta jälkihuoltoon liittyvää tietoutta.

Riittävä tieto jälkihuoltopalveluista voi auttaa nuorta sitoutumaan suunnitelmalliseen jälkihuoltotyöhön paremmin. Hankkeessa kehitettiin www-sivut osoitteeseen www.jalkihuolto.net, jossa kerrotaan jälkihuollosta ja hankekuntien jälkihuoltopalveluista. Sivuilla on myös mahdollisuus antaa palautetta ja kysyä hankekuntien jälkihuoltoon liittyvistä asioista. Hankkeessa työstettiin myös Kohti omaa kotia -esite (liite 3). Kohti omaa kotia -esite on tarkoitettu annettavaksi nuorelle jälkihuollon tullessa ajankohtaiseksi. Lastensuojelun työntekijä voi käyttää esitettä jälkihuoltotyöskentelyssä. Jälkihuollosta ja www-sivuista tiedottamista varten valittiin logo, jossa mukana on myös www-sivujen osoite. Jälkihuollosta tiedottamista varten hankittiin nettisivuista kertovia julisteita asiakastiloihin sekä kyniä. Jälkihuollon hyvänä käytäntönä esiin tullutta nuoren tupaantuliaisivierailua ja -lahjaa varten tilattiin www-sivuista kertovia pyyhkeitä ja mukeja. (taulukko 4.)

Taulukko 4. Kehittämishankkeen jälkihuoltotyöryhmän teemaryhmä 1.

TEEMARYHMÄ 1	TOTEUTUS	TAVOITTEET	TUOTOKSET
Jälkihuollosta tiedottaminen nuorille, palvelujärjestelmän selkeyttäminen, seudullisen yhteistyön mahdollisuudet	<ul style="list-style-type: none"> • Nettisivut • Esitteet, infolehtiset • Kehittää seudullisia yhteistyön rakenteita • Kuntakohtaisista prosessikuvauksista työkalu • Keskustelufoorumi 	<ul style="list-style-type: none"> • Jälkihuollosta selkeä ja ymmärrettävä kokonaisuus • Jotta nuori voi sitoutua jälkihuoltoon, on hänellä oltava tietoa jälkihuoltopalveluista • Selkeät yhteistyökäytännöt • Yhteneväiset käytännöt • Vertaistuki 	<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille • Jalkihuolto.net • Infomateriaali • Kohti omaa kotia -esite

Selkeät yhteistyökäytännöt ja yhteneväiset käytännöt muotoutuivat osin osaksi prosessimallia ja osin jäävät odottamaan Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden muodostumista sekä tulevia keskusteluja aiheesta. Jälkihuoltotyöryhmä jatkaa kehittämistoimintaansa hankkeen jälkeen. Lisäksi hankkeessa kokeiltiin nuorten vertaistukea keskustelufoorumin avulla ja perustettiin hahmotelma Moodle -ympäristöön. Keskustelufoorumi todettiin kuitenkin toimimattomaksi ideaksi. Riskeinä nähtiin mm. se, että vain marginaalinen osa hankekuntien nuorista tulisi todennäköisesti käyttämään sitä ja näin ollen vertaistukeen ei juurikaan olisi mahdollisuutta. Todettiin, että suuremmalla väestöpohjalla ko. keskustelufoorumi voisi toimia.

3.2.2 Vertaistuki mahdollisuutena jälkihuoltotyössä

Jälkihuoltotyön yksi mahdollisuus on nuorten vertaistukiryhmä. Vertaistukiryhmän toteuttaminen perustuksen ohella on haasteellinen, mutta mielenkiintoinen ja palkitseva tehtävä. Jälkipotku -vertaistukiryhmän ideoinnin jälkeen toiminnasta tiedotettiin hankekuntiin ja

laadittiin esite. Ryhmäohjaajat kävivät keskusteluja sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa vertaisryhmään halukkaiden nuorten löytymiseksi. (taulukko 5.)

Taulukko 5. Kehittämishankkeen jälkihuoltotyöryhmän teemaryhmä 2.

TEEMARYHMÄ 2	TOTEUTUS	TAVOITTEET	TUOTOKSET
Vertaisryhmät	•Vertaisryhmä	<ul style="list-style-type: none"> • Vertaistuki nuorille • Nuorten kertomukset • Vertaisryhmäohjaaja • Palaute jälkihuoltotyöstä ja sijoituksesta 	<ul style="list-style-type: none"> •Malli jälkihuollossa olevien nuorten vertaistukiryhmän toteuttamisesta. •Toteutunut vertaisryhmä ajalla 28.3–6.6.2007.

Jälkipotkuryhmän tavoitteiksi laadittiin:

1. Nuorten itsetunnon vahvistaminen
2. Ryhmäläisten itsetuntemuksen vahvistaminen; selkiyttää omaa paikkaa maailmassa suhteessa muihin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan.
3. Ryhmä toimii tulevaisuussuuntautuneesti ja voimaannuttavasti
4. Ryhmä on toiminnallinen ja ryhmäläiset saavat itse suunnitella toimintaa

Vertaistukiryhmään kuului 3-4 tyttöä ja keväällä 2007 ryhmällä oli 10 tapaamista. Nuorten sitouttaminen vertaistukiryhmän toimintaan vaatii motivointityöskentelyä, kuten ohjaajat kertovat: *Tiedostettuamme sitoutumisen hankaluuden otimme tavaksi jo alusta alkaen soitella, lähetellä tekstiviestejä ja kuljettaa ryhmäläisiä tapaamisiin. Tämä osoittautui hedelmälliseksi tavaksi työskennellä. Matkojen aikana tytöt kertoivat hyvin henkilökohtaisia asioita ja kysyivät neuvoa arjen asioihin. Pikkuvauvan äiti otti tavaksi soittaa ja kysyä neuvoa vauvan hoitoon liittyvissä asioissa. Vaikka hänen osallistumisensa ryhmään hiipui, piti hän yhteyttä ohjaajiin. Neljäs nuori nainen, joka ei osallistunut ryhmään, piti kuitenkin säännöllisesti yhteyttä puhelimitse ohjaajaan.*

Vertaistukiryhmän ideoinnin ja toteuttamisen lisäksi ohjaajat arvioivat ryhmän toteuttamista nuorille suunnatun kyselyn avulla. Kyselyssä vertaistukiryhmän nuoret kertoivat kokoontumisajasta, nuorten näkemysten huomioinnista, ryhmän kokoonpanosta, toiminnasta ja ohjaajien roolista lastensuojelun työntekijöinä.

Ryhmän ajankohtaa ryhmäläiset pitivät hyvänä ja tapaamiskertoja olisi voinut olla nuorten mukaan enemmän, koska kaikki ryhmäläiset olivat omien sanojen mukaan ujoja.

- *Ajankohta oli mielestäni hyvä...sopivasti loppupäivästä, ajankohta illalla oli oikein sopiva, ajankohta oli hyvä, jos vain olisin saanut itseni liikkeelle...*
- *Tapaamiskertoja olisi melkein voinut olla enemmänkin mutta kyllä se mitä oli oli sopiva, tapaamiskertoja ois voinu olla enemmän, kun aluksi kaikki oli niin hiljaisia ja uusia kasvoja, ujostuttaa, lopussa. Viimeisillä kerroilla uskaltaa puhua enemmän ja harmittaa lopettaa kun ei enää ujostuta...*

Ryhmäläisten palautteissa omien mielipiteiden ja toiveiden esittäminen nousi tärkeänä esille toiminnan suunnittelussa.

- *Toiminta oli hyvä. Yhdessä saimme vaikuttaa siihen mitä teimme milloinkin, minusta oli mukava puuhata kaikkea yhdessä, ruuanlaittoa, se kauneushomma ja muut.*
- *Tekemistä oli vielä monipuolisesti ja meidän ryhmäläisten mielipiteet otettiin kivasti huomioon*

Kaksi ryhmäläistä piti mahdollisena suurempaa ryhmäkokoja ja poikien osallistumista ryhmään. Yksi nuorista ei osannut sanoa olisiko näillä seikoilla ollut vaikutusta ryhmään.

- *Vaikea sanoa millaista olisi ollut, jos meitä olisi ollut enemmän, mutta en usko, että se olisi ollut haitaksi. Tuskin sekään olisi ollut huono asia, jos mukana olisi ollut poikiakin.*
- *Muutammat tytöt kun olikin niin se oli hyvä ja olis kyl voinu olla poikiakin... kuulla niitten ajatuksia, millaisia ne olisivat olleet...*

Ryhmässä käyntiä helpottivat kyyditykset ja keskustelua apukysymykset. Vastauksista ilmeni, että kaikki olisivat halunneet kokoontumispaikan olevan lähempänä.

- *Se oli hyvä, kun teiltä sai aina kyydin sinne ja takaisin... en muuten ois ollu, jos tuo ei ois ollu mahdollista järjestää.*
- *Ryhmässä käyntiä olisi tietysti osaltani helpottanut, jos se olisi olisi ollut lähempänä minua. Mutta kuljetukset toimivat niin hyvin, ettei se haitannut yhtään, että kävimme Lappeenrannassa.*
- *Varmaan jos ryhmä olisi ollut lähempänä ja olisin helpommin tutustuvaa sorttia...*
- *Keskustelua helpotti tuo toimi noin hyvin...kun työ teitte aina semmosia apukysymyksiä niin se jo helpotti.*

Ohjaajien toiminta lastensuojelun työntekijöinä ei vaikuttanut ryhmäläisiin.

- *Miun mielestä se ei vaikuttanut mitenkään niihin keskusteluihin mitenkään, että oisko jotain jättänyt sanomatta...ihmisiä tekin olette muiden joukossa ja älyttömän mukavia lastensuojelutyöntekijöitä.*
- *En oikeastaan ajatellut teitä sellaisina ollenkaan, vaikka tiesin asian olevan niin.*
- *Ei oikeastaan mitenkään.*

Nuoret kokivat tyytyväisyyttä ryhmään ja kertoivat, että osallistumisen vaikeus saattoi johtua henkilökohtaisista syistä.

- *On vaikea vastata, koska omista syistäni en ryhmässä jaksanutkaan käydä, tai oikeastaan en saanut itteäni liikkeelle ja en jaksanut yrittää tutustua muihin.*
- *Kävimme myös maksullisissa paikoissa eikä vaan toimistolla.*
- *Kaiken kaikkiaan olen kyllä tosi tyytyväinen koko ryhmään ja sen toimintaan, eikä miinuksia oikein tule mieleen.*

Ryhmän kokoontumiset osoittivat, että näillä nuorilla on aikuisen tuen tarve ja ryhmän ohjaajat näkivät erittäin tärkeänä tuen järjestämisen myös ns. ”hiljaisille” nuorille, jotka eivät ole sosiaalitoimessa niin ”työllistäviä”. Vertaistukiryhmästä saatiin hyviä kokemuksia ja toiminnan jatkaminen koettiin tärkeäksi. Jatkamisen kannalta tärkeässä osassa on ryhmätoiminnasta tiedottaminen ja toimivan ryhmän muodostaminen. Kiertävää vuoroa mentor -menetelmällä eli tapaa, jossa vanha ohjaaja jäisi uuden työpariksi, nähtiin hyvänä asiana. Hankkeen aikana suunniteltu toinen vertaistukiryhmä jäi kuitenkin toteutumatta, sillä uutta ohjaajaa ei löytynyt tarpeeksi nopeasti hankkeen lähestyessä loppuaan.

3.2.3 Jälkihuollon työmenetelmät ja -käytännöt

Yksi hankkeen tavoitteista oli koota yhteen jälkihuollon työmenetelmiä ja -käytäntöjä. Jälkihuollon asiakastyössä välineinä ovat mm. olleet tikapuut, verkostokartta, tunneympyrä, valovoimapeli, nallekortit ja vahvuuskortit. Työryhmässä keskusteltiin uusista työvälineistä ja siitä, että onnistuminen nuorten kanssa työskentelyssä vaatii työntekijältä valmiutta kokeilla uusiakin ja epävirallisia työskentelytapoja. Toiminnallisia ja luovia menetelmiä toivottiin lisää asiakastyöhön. (taulukko 6.)

Taulukko 6. Kehittämishankkeen jälkihuoltotyöryhmän teemaryhmä 3.

TEEMARYHMÄ 3	TOTEUTUS	TAVOITTEET	TUOTOKSET
Työmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> • Verkostokonsulttien käyttäminen asiakastyössä • Tulevaisuuden muistelu - asiakaspalaveri o • LNP käyttäminen asiakastyössä 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusi työmenetelmä • Tieto LNP – koollekutsujista ja muista osajista • Mahdollinen koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Verkstoterapia • Tulevaisuuden muistelu • Läheisneuvonpito • Life Coach • Toiminnalliset ja tarinalliset välineet • Oman elämänsä sankari- esite

Työryhmän käyttöön hankittiin erilaisia toiminnallisia ja tarinallisia työvälineitä kokeiltavaksi. Näitä välineitä olivat *Mun Stoori -kortit*, *Elämän tärkeät asiat -kortit*, *Shadows -korttisarja*, *Minä -kortit*, *Saga -kortit*, *Näkymiä verannalta -korttisarja* sekä *Luovuuden kukoistus* - toiminnallinen harjoituskirja. Työvälineiden käyttö asiakastyössä tarjoaa nuorelle ja työntekijälle erilaisen tavan keskusteluun ja onnistuakseen vaatii työntekijöiltä harjoittelua ja oikean ajankohdan valintaa. Työryhmässä pohdittiin myös nuorten kanssa työskentelyä yleisesti. Työskentelytavoista koottiin yhteen hyviä käytäntöjä (taulukko 7).

Taulukko 7. Vinkkilista työntekijälle työskentelytavoiksi.

1. Kiinnitä huomiota nuoren kohtaamiseen ja valitse ainakin joskus tapaamispaikaksi jokin muu ympäristö kuin sosiaalitoimisto.
2. Sosiaalitoimiston tapaamisia varten sisusta huoneesi vähemmän viralliseksi.
3. Istu nuoren vieressä samalla puolella pöytää
4. Vältä ristiriitaista viestiä olemuksesi ja sanomiesi suhteen - muista, ettei aina tarvita sanoja siihen, että mielipiteesi tulee julki.
5. Ole aidosti tunteella mukana nuoren tekemissä ratkaisuisissa ja niiden seurauksissa.
6. Korosta, että ratkaisuisissa on kyse nuoren omasta elämästä ja tulevaisuudesta, ei kenenkään muun.
7. Ole rehellinen nuorelle ja uskalla olla eri mieltä asioista.
8. Harjoittele rakentavan palautteen ja kritiikin antamista.
9. Älä mielistele, äläkä sössötä.
10. Muista, että nuoren muisto teidän tapaamisistanne jättää aina jälkensä nuoren elämään ja toisinaan tapaamiset voivat kantaa hedelmää vasta vuosien jälkeen nuoren elämässä!

Jälkihuollossa olevat nuoret ovat yleensä ikäistensä tavoin joko opiskelemassa tai työelämässä. Työmarkkinatukiharjoittelu on nuorille hyvä mahdollisuus työkokemuksen kartuttamiseksi ja ammatinvalinnan selkiyttämiseksi, joten sopivien työmarkkinatukiharjoittelupaikkojen määrää tulisikin lisätä. Työharjoittelusta maksettavan työmarkkinatuen/muun korvauksen määrään tulisi myös kiinnittää huomiota, sillä harjoittelusta saatava korvaus on samaa luokkaa myönnettävän toimeentulotuen kanssa ja näin ollen toisinaan nuori ei välttämättä motivoitu työharjoittelusta, jos ei koe siitä olevan taloudellista hyötyä. Jälkihuoltotyöhön toivottiin myös enemmän työparityöskentelyä, joten tämän mahdollistamiseksi toivottiin lisättävän aika- ja työntekijäresursseja.

Työryhmässä ohjattiin myös Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa, joka suoritti opintoihinsa kuuluvan harjoittelujakson hankkeessa. Harjoittelunsa aikana opiskelija

työsti asiakaskäyttöön Oman elämänsä Sankari -vihkosen, joka sisältää vinkkejä itsenäistymisen tueksi.

Työkäytännöistä perehdyttiin tarkemmin läheisneuvonpitoon, tulevaisuuden muisteluun ja verkostoterapiaan. Hankkeessa kartoitettiin hankekuntien tällä hetkellä käytettävissä olevat läheisneuvonpidon koollekutsujat. Hankealueelta löytyi kaksi läheisneuvonpidon koollekutsujaa, joiden kanssa sovittiin yhteistyökäytännöistä ja välitettiin tiedot hankealueelle. Lisäksi työryhmässä esiteltiin asiakastyöhön tulevaisuuden muistelu -palaveria ja verkostoterapia -palaveria ja työmenetelmien taitajien kanssa sovittiin yhteistyökäytännöistä.

Jälkihuoltoon liittyvistä koulutustarpeista keskusteltiin hankkeen työryhmissä. Koulutusta toivottiin erityisesti ratkaisukeskeisistä työkäytännöistä nuorten kanssa tehtävään työhön. Koulutuksissa päädyttiin Life Coach -koulutukseen, jossa henkilökohtaisen valmennuksen avulla nuorta voitaisiin tukea löytämään omat voimavaransa tavoitteidensa saavuttamiseksi. Hankkeen järjestämien koulutustilaisuuksien suunnittelussa pidettiin itse koulutuksen sisällön lisäksi erittäin tärkeänä sitä, kenelle koulutus tullaan suuntaamaan. Jälkihuoltotyötä tehdään useasti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, joten koulutuksien avulla haluttiin myös syventää yhtenäistä toimintakulttuuria lastensuojelutyössä. Koulutukseen kutsuttiin henkilöstöä kuntien sosiaali-, terveys-, koulu- ja nuorisotoimesta (esim. lastensuojelulaitokset, opettajat ja oppilashuoltohenkilökunta, päivähoidon työntekijät, perheneuvolat, lastenneuvolat, opiskelijaterveydenhuolto, poliisin sosiaalityö, vammaishuollon työntekijät, mielenterveyspalvelut) sekä henkilöstöä Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin lasten- ja nuoriso psykiatrianyksiköistä, Etelä-Karjalan työvoiman palvelukeskuksen nuorten palveluohjaustiimistä ja ev.lut seurakuntien erityisnuorisotyöstä. Lisäksi koulutukseen kutsuttiin mukaan hankekuntien kanssa toimeksiantosopimuksen tehneet perhehoitajat. Kouluttajana toimi Porstua ry:n Eeva-Liisa Tamski.

Life Coach -koulutukset järjestettiin kahdessa ryhmässä syyskuussa ja marraskuussa 2007. Koulutukseen ilmoittautui mukaan 24 alan ammattilaista eli kuntien sosiaalityöntekijöitä ja -ohjaajia, perhetyöntekijöitä, lastensuojelulaitosten henkilökuntaa, perhehoitajia sekä Socomin, mielenterveyspalvelujen, oppilashuoltoyksikön ja opiskeluterveydenhuollon henkilökuntaa. Koulutus toteutettiin monimuoto-opetuksena sisältäen 4 lähiopetuspäivää ja kaksipäiväisen etäopetusjakson.

Hankkeessa päätettiin järjestää myös läheisneuvonpitoon liittyvää koulutusta, sillä hankkeen aikana pohdituista työmenetelmistä läheisneuvonpito vaikutti hyvältä mahdollisuudelta vahvistaa nuoren ja hänen lähipiirinsä voimavaroja sijaishuoltoapaikasta itsenäisyyteen siirtymävaiheessa. Lisäksi hankealueelle tarvittiin lisää läheisneuvonpidon koollekutsujia.

Läheisneuvonpitoon liittyvä koulutus järjestettiin lokakuussa 2007. Läheisneuvonpidosta järjestettiin ensin yleinen infotilaisuus yhteistyöverkostoille ja koollekutsujiksi aikoville. Infotilaisuuden tavoitteena oli lisätä ymmärrystä läheisneuvonpidosta verkostotyömallina ja valmentaa läheisneuvonpidon laajaan käyttöönottoon. Koollekutsujakoulutuksen tavoitteena oli syventää läheisneuvonpidon tuntemusta verkostotyömenetelmänä ja antaa valmiuksia koota läheisneuvonpito ja toimia sen puheenjohtajana. Koulutus sisälsi 2,5 lähiopetuspäivää ja antoi valmiudet toimia läheisneuvonpidon koollekutsujana. Pääsyvaatimuksena koulutukseen oli sosiaali- tai terveysalan ammatillinen tutkinto. Koulutuksesta valmistui 12 läheisneuvonpidon koollekutsujaa. He työskentelevät kuntien sosiaalitoimessa sosiaalityöntekijöinä ja -ohjaajina, perhetyöntekijöinä, vastaanottokodissa tai erilaisissa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kehittämishankkeissa.

3.2.4 Työskentelymalli nuoren itsenäistymisvalmiuksien tukemiseksi

Jälkihuoltotyössä keskeisin vaihe on tukea nuorta onnistuneeseen siirtymään sijaishuoltoapaikasta avohuoltoon ja itsenäiseen elämään (taulukko 8).

Taulukko 8. Kehittämishankkeen jälkihuoltotyöryhmän teemaryhmä 4.

TEEMARYHMÄ 4	TOTEUTUS	TAVOITTEET	TUOTOKSET
Siirtymävaiheen valmistelu sijaishuoltoapaikasta ja itsenäistymisvalmiuksien tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Umbrella -työkirja ja muut menetelmät. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätä nuoren itsenäistymisvalmiuksia 	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakastietolomake • Hlö.koht. tilannearvio • Hyvät käytännöt

Siirtymävaiheen suunnittelu on aloitettava ajoissa. Erityisen tärkeää asiasta on keskustella riittävän varhain nuoren kanssa hänen tarvitsemastaan tuesta. Nuoren hyvät itsenäistymisvalmiudet ovat avainasemassa aikuistumisen kynnyksellä. Työryhmässä koottiin hyväksi koettuja käytäntöjä (taulukko 9.).

Taulukko 9. Sijaishuoltopaikasta avohuoltoon siirtymävaiheen hyvät käytännöt

- 1. Nuoren, lähiverkoston, sijaishuoltopaikan, sosiaalitoimen ja muun viranomaisverkoston tulisi keskustella ennakoivasti nuoren elämänmuutoksesta, itsenäistymisestä ja jälkihuollosta.** Tyypillinen nuoren elämänmuutos ja jälkihuollon aloittava tekijä on opintojen aloittaminen tai opinnoista valmistuminen, joten ajankohtana viimeistään opintoja edeltävä syksy on hyvää aikaa yhteisille keskusteluille.
- 2. Muuton ajankohta** on suunniteltava hyvin. Muutto kesää vasten voi olla riskialtista aikaa itsenäistyä mm. työntekijöiden ja nuorten lomakauden takia. Suuret muutokset, kuten yhtäaikainen koulun alkaminen ja muutto, voi olla myös riski nuoren itsenäistymisen onnistumiseksi.
- 3.** Nuoren siirtyessä asumaan itsenäisesti, työntekijöiden **päällekkäinen tuki** sijaishuoltopaikasta ja avohuollosta on joissakin tilanteissa ollut hyvä ratkaisu. Sijaishuoltopaikan ja avohuollon työntekijät ovat käydessään nuoren asunnolla ensimmäisen kerran vieneet mukanaan jonkin tupaantuliaslahjan. Joskus nuori on halunnut kutsua koko sijaishuoltopaikan väen mukaan.
- 4. Varasuunnitelmaa itsenäistymisprosessiin** on hyvä pohtia etukäteen ja myös mahdollisuutta pitää sijaishuoltopaikkaa varalla jonkin aikaa.
- 5.** Nuoren **tukiverkosto** uupuu usein, joten sukulaisten ja tuttavien osallistuttamista nuorten elämään tulisi edesauttaa jo sijaishuollon aikana esim. kutsumalla heitä nuoren syntymäpäiville tai järjestämällä verkostotapaaminen. Nuoren sisarukset ovat yleensä merkittävä voimavara. **Tukihenkilötyö jälkihuollossa on erittäin tarpeellista.** Tukihenkilötyössä hyvänä vaihtoehtoina ovat olleet ne henkilöt, jotka ovat tulleet nuoren tukihenkilöiksi **luonnollisen kiintymyssuhteen kautta.**
- 6.** Nuoren kanssa työskentelyä leimaa toisinaan ongelmakeskeisyys sekä sijaishuoltopaikassa että avohuollossa. On syytä muistaa voimavaraistava asenne tulevaisuuteen ja se, ettei yhteistä aikaa kulu liikaa ongelmien hoitamiseen. Tärkeätä olisi jo sijaishuoltopaikassa olla apuna kartoittamassa nuoren vahvuuksia ja **löytää nuoren kanssa hyvää taito, harrastus tai muu positiivinen asia, joka huomioidaan** nuoren kanssa työskennellessä. Nuoren voimavaraistaminen on tärkeää, jotta oma halu ja tahto löytyisi - usein taito olisikin hallussa!
- 7. Nuorten osallistuttaminen harrastus- ja matkakustannuksiin on tärkeää,** jotta nuori oppisi tekemään työtä arvostamiensa asioiden eteen. Nuoret olivat esimerkiksi osallistuneet hankealueella kustannuksiin ”omavastuu-osuuteen” mm. viikkorahoistaan tai pitämällä myyjäisiä.
- 8. Nuorten tulisi harjoitella asumista yksin ja itsenäisesti sijaishuoltopaikan yhteydessä** ennen kuin he muuttavat asumaan täysin itsenäisesti. Näin nuoret pystyvät harjoittelemaan esimerkiksi yksin olemista.
- 9.** Jo sijaishuoltopaikassa tulisi ottaa **nuori mukaan arjen askareisiin** tuetusti eli mukaan kauppaan ruokaostoksille, itsenäisesti ruokaostoksille ja keittiöön jne.
- 10.** Nuoret, joilla on **viivästyneisyyttä/ ongelmia normaalin kasvun ja kehityksen suhteen,** tulisi huomioida sijaishuollon aikana. Sijaishuoltopaikoissa tulisi puuttua asiaan varhain, jotta mahdollinen diagnoosi varmistuisi. Näiden nuorien asumisen tukemiseksi toivottiin yhdeksi vaihtoehdoksi sijoituksen jälkeen alueelle asuntolaa, joka tukisi nuorten itsenäistymisvalmiuksia
- 11.** Sijaishuoltopaikat toimivat eri tavoin, joten olisi hyvä keskustella ajoissa siitä, **miten nuoren itsenäistymisvalmiuksia tuetaan?**
- 12.** Jälkihuoltosuunnitelma tulee **päivittää** säännöllisin väliajoin ja jälkihuoltoa tuotava esiin **oikeutena ja mahdollisuutena.**
- 13. Rahankäyttöä ja -arvoa on opeteltava** jo sijaishuoltopaikassa, jotta talousasiat hahmottuisivat nuorelle ennen itsenäistymistä.
- 14. Itsenäistymisvarojen selkeys.** Itsenäistymisvaroista on hyvä keskustella ajoissa ja niiden käyttöä tulevaisuuden tueksi on hyvä suunnitella yhdessä. Itsenäistymisvaroja on käytetty mm. autokouluun ja kodin tavaroiden hankintaan.
- 15. Jälkihuoltotyö vaatii aikaa.**

Työryhmässä pohdittiin nuorten kanssa tehtävää jälkihuoltotyötä ja tutustuttiin erilaisiin suomalaisiin ja eurooppalaisiin työskentelytapoihin jälkihuollossa. Materiaaliin tutustuttaessa

kiinnostuttiin Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n vuosina 2003 - 2006 yhteistyössä Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kanssa toteuttamasta Ajelehtimisesta sitoutumiseen -jälkihuoltoprojektista. Projektin tuotoksista lähempään tarkasteluun valittiin asiakastieto- ja henkilökohtainen tilannearviolomake. Nuoren tuen tarpeisiin ja vahvuuksien määrittelyyn liittyvä jälkihuoltotyöskentely aloitettiin projektissa asiakastietolomakkeen avulla (Lyijynen & Kokko 2006, 20). Henkilökohtaisen tilannearviolomakkeen tehtävänä oli, että asiakas oppii arvioimaan itseään ja käyttäytymistään ja auttaa hahmottamaan asiakkaan tuen tarpeita ja vahvuuksia. Lomake voisi toimia myös tutustumisen välineenä ja tekisi näkyväksi erilaisia arkielämän asioita ja niihin liittyviä tunteita. Lomake voisi olla osa suunnitelmallista työskentelyä ja auttaisi avaamaan erilaisia käsitteitä tehden niitä näkyväksi, esimerkiksi asiakkaan käsityksen suunnitelmallisesta rahankäytöstä. Lomake voi toimia myös muutoksen mittarina, koska siihen voi palata. (Lyijynen & Kokko 2006, 26.)

Lomakkeet voivat toimia yhtenä apuvälineenä suunnitelmallisessa jälkihuoltotyössä. Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen aikana näistä lomakkeista muokattiin versiot jälkihuoltotyössä käytettäväksi. Jälkihuollon asiakastietolomake (liite 4) on kehitetty nuorelle ja lastensuojelun työntekijälle täytettäväksi yhdessä, kun nuori on siirtymässä sijoituspaikasta avohuoltoon. Toisinaan tähän siirtymävaiheeseen liittyy myös nuoren lastensuojelun työntekijän vaihtuminen ja erityisesti tällöin lomake voi toimia tutustumisen välineenä. Lomakkeesta voi olla hyötyä siten, että siihen kootut asiat tulevat puheeksi ja kysymykset toimivat keskustelun apuvälineinä. Tavoitteena myös on, että lomakkeen avulla saadaan kootuksi yhteen ajankohtaista tietoa nuoren tilanteesta. Lomakkeessa ovat myös Nuorten päihdemittarin avainkysymykset, jotka tarvittaessa johtavat Nuorten päihdemittarin käyttöön ja mini-interventioon.

Henkilökohtainen tilannearvio on lomake (liite 5), jota täytetään myös yhdessä nuoren kanssa. Täyttämisaikakohdaksi nähtiin sijaishuoltopaikasta omaan asuntoon muuttamisen jälkeinen aika tai esim. laitoksissa sijoituksen aikana. Lomaketta voidaan täyttää nuoren kanssa säännöllisin väliajoin, jolloin se voi toimia arviointivälineenä jälkihuollon aikana. Henkilökohtaisen tilannearviolomakkeen teemoina ovat asuminen ja arki, työ, koulu/ajankäyttö, raha-asiat, asiointi kodin ulkopuolella, terveys ja puhtaus, ihmissuhteet ja sosiaaliset taidot, henkinen hyvinvointi. Kehittämistoiminnan aikana nuorilta pyydettiin näkemyksiä jälkihuoltotyön kehittämisen suunnitteluun.

3.3 Jälkihuoltopalvelut ostopalveluina

Lastensuojelupalveluja tarvitsevien lasten ja nuorten määrä jatkaa kasvuaan - itse asiassa lastensuojelun asiakkaiden määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut Suomessa (HE 252/2006). Sosiaali- ja terveysministeriön (2006, 22–24) selvityksen mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrät ovat lisääntyneet viime vuosina 2 - 5 prosentin vuosivauhtia. Selvityksen mukaan vuonna 2004 Suomessa oli sijoitettu 14 700 lasta ja nuorta, joka on 1 % kaikista alle 18 -vuotiaista. STM:n (2006, 22–24) selvityksen mukaan sosiaalityön resurssit ja tarjolla olevat kunnalliset lasten, nuorten ja lapsiperheiden tukipalvelut ovat ohentuneet. Kuntien omien lastensuojelun palveluiden tarjonnan lisäksi tarvitaan myös muita palveluita laadukkaan ja asiakaslähtöisen lastensuojelun palvelujärjestelmän varmistamiseksi.

Kaakkois-Suomessa lastensuojelun palveluiden kasvava tarve näkyy myös selvästi. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa on lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevia ja kodin ulkopuolelle sijoitettuja sekä huostassa olleita lapsia valtakunnallisia keskiarvoja enemmän (SOTKANet 2006). Etelä-Suomen lääninhallituksen (2004) selvityksessä todetaan, että Etelä-Karjalassa sijoitettujen lasten määrä oli kasvanut voimakkaimmin kaikista läänin maakunnista. Kymenlaaksossa lastensuojelun asiakkuudet keskittyivät selvemmin maakunnan kaupunkeihin, kun taas Etelä-Karjalassa asiakkuuksien kasvua oli havaittavissa myös maaseutukunnissa. Vuoden 2004 aikana Kaakkois-Suomessa oli yhteensä 984 lastensuojelulain mukaista sijoitusta tai jälkihuollon asiakkuutta. Tämän perusteella voidaan olettaa, että kaakkoissuomalaisten nuorten lastensuojelun palveluiden tarve tulee aiheuttamaan haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjonnalle aivan lähitulevaisuudessa. Lisäksi lähivuosien haasteena lastensuojelun toimijakentällä tulee olemaan uusi lastensuojelulaki, joka ottaa nykyistä yksityiskohtaisemmin kantaa lastensuojelun palvelujärjestelmän toimivuuteen niin kunta- kuin yksityissektorillakin.

3.3.1 Hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonta

Hankkeessa toteutetussa selvityksessä tarkasteltiin lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden tarjonnan nykytilaa sekä lastensuojelun palveluntuottajien näkemyksiä jälkihuollosta. Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnissa lapsia oli sijoitettu lokakuussa 2006 yhteensä 65 sijaishuoltopaikkaan, joista kolmannes sijaitti Etelä-Karjalassa.

Sijaishuoltoapaikat olivat yleensä Etelä-Suomen läänissä (69 %) ja Itä-Suomen läänissä - Länsi-Suomen ja Oulun läänissä oli muutama käytössä oleva sijaishuoltoapaikka. Joka kymmenes sijaishuoltoapaikka oli sellainen, jossa joillakin näistä kunnista oli yhtä aikaa sijoitettuna yksi tai useampi lapsi. Sijaishuoltoapaikat olivat toimintamuodoltaan yksityisiä yrityksiä, rekisteröityneitä yhdistyksiä, kunnan tai valtion omistamia tai säätiöpohjaisia.

Kyselyyn vastattiin 40 erilaisesta sijaishuoltoapaikasta ja toimintamuodoltaan valtaosa (76 %) näistä sijaishuoltoapaikoista oli yksityisten yrittäjien. Palveluntuottajilla oli yhteensä 469 asiakaspaikkaa. Yksiköt tarjosivat jälkihuoltona asumista yhteensä 38 jälkihuollossa olevalle nuorelle, jonka lisäksi yksiköissä asui 53 täysi-ikäistä nuorta. Palveluntuottajien yksiköiden hoitovuorokausimaksu vaihteli välillä 85–292 e/vrk ja keskiarvoksi muodostui 170 €/vrk. Henkilökunnasta suurin osa oli vakinaisessa työsuhteessa ja koulutukseksi mainittiin viitisenkymmentä erilaista ammattitutkintoa.

Sijaishuoltoapaikkojen tuottamat jälkihuoltoapalvelut nähtiin nuoren hoito- ja kasvatusprosessin luonnollisena jatkumona. Jälkihuolto koettiin tärkeäksi niin nuoren kannalta kasvatustyön jatkumisena, mutta myös tärkeänä osana sijaishuoltoapaikan myytävänä olevista palveluista. Jälkihuoltoapalveluita tarjottiin lähinnä niille nuorille, jotka olivat tuttuja ja asuneet sijoitusaikana sijaishuoltoapaikassa, mutta huomattava osa sijaishuoltoapaikoista oli juuri suunnittelemassa jälkihuoltoapalveluita kunnille tarjottaviksi.

Palveluntuottajien vastauksissa korostui markkinoitavien jälkihuoltoapalveluiden yksilöllinen suunnittelu ja nuoren tarpeisiin sidottu palveluiden räätälöinti. Koska palvelut olivat asiakaskohtaisia, jälkihuoltoapalveluiden hinnasta ja yksityiskohdista ei saatu selvityksessä selkeää kuvaa. Tyypillisimmillään jälkihuoltoapalvelut pitivät sisällään tukihenkilötoimintaa tai asumiseen liittyvää tukea. Muita palvelumuotoja olivat sijaishuoltoapaikan työntekijöiden sopimat tapaamiset ja puhelinkontaktit sijaishuoltoapaikasta nuoren asuntoon, yksikkö kohtaamispaikkana muualta sijoituksesta tulleille, jälkihuolto-ohjaaja, asumispalvelut ja tukiperhetoiminta.

Kysymykseen vastanneesta 2/3 oli aloittanut jälkihuoltoapalveluidensa tarjonnan joko vuonna 2000 tai sen jälkeen. Sijaishuoltoapaikkojen markkinointi perustui pitkälti pitkään jatkuneeseen yhteistyöhön ja jälkihuoltoapalveluita markkinoitiin nuoren asioihin liittyvien tapaamisten aikana esim. huoltosuunnitelmien aikana.

Palveluntuottajat pitivät valtakunnallisia sijaishuollon laatukriteerejä ja palvelujen laadun kehittämistä erittäin tärkeänä asiana. Liki jokaisesta sijaishuoltopakasta kerrottiin, että heillä on meneillään tai juuri päättynyt laatuun liittyvää kehittämistoimintaa. Lastensuojelun palveluntuottajien yksikköjen laatutavoitteet jälkihuollossa jakautuivat joko visioon nuoren hyvästä tulevaisuudesta tai konkreettisiin yksityiskohtiin, jotka olivat jälkihuoltotyön tavoitteina. Jälkihuoltotyön tuloksellisuuden arviointi oli kirjavaa - ainoastaan muutama sijaishuoltopaikoista noudatti suunnitelmallista arviointimallia. Jälkihuoltotyöstä raportoitiin kirjallisesti, suullisesti tai huoltosuunnitelmaneuvoittelussa tai erikseen sovitusti. Yksi vastaajista kertoi, etteivät he raportoi lainkaan tekemästään jälkihuoltotyöstä. Yli puolet kysymykseen vastanneista kertoi raportoivansa kirjallisesti - yleisimmin kerran kuukaudessa kuukausiraportissa.

Palveluntuottajat pitivät jälkihuoltopalveluidensa vahvuutena sijaishuollon aikana nuoren ja sijoituspaikan henkilöstön välille kehittyntä keskinäistä suhdetta. Lisäksi korostettiin sijoituspaikan henkilöstön riittäviä resursseja, moniammatillisuutta, pitkäaikaista työkokemusta, sitoutumista ja yksilöllisyyttä jälkihuoltotyön vahvuutena. Kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien suurimpina ongelmina ja esteinä jälkihuoltopalveluiden suhteen oli kuntien kanssa tehtävä yhteistyö, sijaishuoltopaikan resurssit, jälkihuoltotyön haastavuus, liian pitkä välimatka sijoituspaikan ja nuoren asunnon välillä ja työn jakautuminen monelle työntekijälle.

Palveluntuottajat olivat kokeneet ongelmia kuntien kanssa jälkihuoltoon liittyvien asioiden hoitamisessa. Vastauksissa kritisoitiin kuntien jälkihuollon järjestämistä riittämättömiksi ja oltiin huolissaan siitä, ettei jälkihuoltoon panosteta tarpeeksi kuntatasolla. Kuntien riittämätön panostus jälkihuoltoon ilmeni jälkihuoltoon käytettävän rahan niukkuutena, sosiaalityöntekijöiden resurssiongelmina, jotka ovat johtaneet sosiaalityöntekijöiden ylityöllistymiseen ja vaihtumiseen sekä epäselvyyksinä lastensuojelulain määrittelemiä nuorten oikeuksia kohtaan, esimerkiksi itsenäistymisvaroihin. Ongelmaksi koettiin myös avohuollon tukitoimena tehdyt sijoitukset, jolloin nuorelle ei ole järjestetty jälkihuoltoa. Lisäksi ongelmana mainittiin kuntien sisäiset valta- ja vastuukysymykset. Sijoituspaikan ja sosiaalityöntekijän suhteessa ilmeni toisinaan erilaisia kommunikointiongelmia. Yhteistyötä palveluntilaajien eli kuntien kanssa haluttiin pääsääntöisesti lisätä avoimemmaksi, selkeämmäksi ja keskusteleavammaksi sekä tilanteita ennakoivammaksi.

Lastensuojelun jälkihuoltoon velvoittaa lastensuojelulaki. Kunnalla on lastensuojelupalvelujen järjestämisvastuu ja näitä palveluita kunnat joko tuottavat itse tai esimerkiksi ostavat ne ulkopuolisilta toimijoilta, kuten yksityisiltä yrityksiltä. Lainsäädännössä ei säännellä yksityiskohtaisesti palvelujen kattavuutta, sisältöä tai järjestämistapaa, joten palveluissa voi olla kuntakohtaisia eroja. Vaikka lastensuojelun jälkihuolto on kuulunut osaksi lastensuojelutyön kokonaisuutta pitkään, jälkihuollon voidaan sanoa jääneen sekä nuorelle että hänen kanssaan toimivien osapuolten, kuten läheisten, sijaishuoltopaikan, sosiaalitoimen sekä muiden viranomaisten, keskuudessa epäselväksi. Osin syynä on ollut ja tulee olemaan jälkihuollon laaja käsite, joka nojautuessaan nuoren tarpeisiin voi lastensuojelun avohuollon tukitoimien mukaisesti pitää sisällään liki mitä tahansa. Lastensuojelulaki uudistui vuonna 2008 ja lakimuutoksella on vaikutuksensa myös lastensuojelun jälkihuoltoon. Uuden lastensuojelulain myötä täsmentyivät esimerkiksi oikeus jälkihuoltoon, jälkihuollon sisältö sekä itsenäistymisvarat, mutta tärkeintä nuorelle vapaaehtoisen jälkihuollon kannalta on edelleenkin se, mitä nuori itse tarvitsee itsenäistymisensä tueksi.

Jälkihuollon epäselvyydestä kertovat myös tässä selvityksessä esiin tuodut kirjoitukset. Palveluntuottajat tuovat kirjoituksissaan vahvasti esiin jälkihuollon tärkeyden osana lastensuojelutyön kokonaisuutta niin nuoren kuin sijaishuoltopaikan palvelujen kannalta. Vaikka jälkihuolto koettiin tärkeäksi sijaishuoltopaikoissa, jälkihuolto jäi kuitenkin usein epäselväksi ja jäsentymättömäksi palvelukokonaisuudeksi, josta yleisluonteisesti kerrottiin tarjottavan asiakaskohtaisia jälkihuoltopalveluita. Palvelukokonaisuutta toi hyvin esiin palveluvalikoima, joka oli käytössä joissakin sijaishuoltopaikoissa. Toiset palveluntuottajat olivat myös paneutuneet palveluidensa hinnoitteluun siten, että se vastasi selkeästi käytettyjen palveluiden resursseihin ja myös asiakaskohtaiseen työn vaativuuteen.

Jälkihuoltopalveluiden hinta ja laatu eivät ole kuitenkaan varsinaisesti määräävänä tekijänä, kun kunnat ostavat jälkihuoltopalveluita. Suurin painoarvo on nuoren tarpeilla, jotka ratkaisevat sen, miten jälkihuolto järjestetään. Esimerkiksi nuoren ja sijaishuoltopaikan henkilöstön suhde voi olla se tekijä, joka takaa parhaimman mahdollisimman tuen itsenäistyvälle nuorelle. Toisaalta sijaishuoltopaikan jälkihuollon loistavuudesta huolimatta, nuori voi haluta palata takaisin kotipaikkakunnalleen, jolloin jälkihuolto järjestetään siellä.

Onnistuvaa jälkihuoltoa kehitettäessä ja arvioitaessa tulee huomioida se, millaiset ovat jälkihuoltopalveluita ostettavaksi tarjoavan sijaishuoltopaikan todelliset resurssit jälkihuollon järjestämiseksi. Esimerkiksi tässä selvityksessä sijaishuoltopaikkojen henkilöstöresurssit nousivat palveluntuottajille jälkihuollon järjestämisen esteeksi yhdessä jälkihuoltotyön haastavuuden, liian pitkän välimatkan ja työn jakautumisen monelle työntekijälle kesken. Onnistuakseen pitkäkestoisesti jälkihuoltoon tulee varata riittävästi resursseja, jotka eivät vaikuta varsinaiseen sijaishuoltoon varattuihin resursseihin ja keskustella niistä avoimesti. Selvitys on luettavissa kokonaisuudessaan liitteessä 6.

3.3.2 Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit

Hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonta -selvitys toi lisää tietoa jälkihuollon ostopalveluihin liittyen. Hankkeessa työstettiin lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit, joissa pohdittiin jälkihuoltotyön eri tasoja ja sosiaalitoimen roolia jälkihuollossa, kun jälkihuoltopalvelut ostetaan sijaishuoltopaikasta.

Sosiaalitoimen vastuulla on varautua jälkihuoltoon hyvissä ajoin käymällä läpi ennakoitavissa olevat nuoret, jotka tulevat jälkihuoltoon, esim. Huolen vyöhykkeistön avulla. Nuorelle osoitetaan sosiaalitoimesta yhteyshenkilö. Nuorelle annetaan sosiaalitoimen jälkihuolto-esite, jossa on yhteyshenkilön tiedot ja kerrotaan oikeudesta saada jälkihuolto niin halutessaan enintään 21 -vuotiaaksi saakka. Jälkihuoltosuunnitelma päivitetään vähintään kaksi kertaa vuodessa. Sosiaalitoimi pitää yhteyttä nuoreen vähintään neljä kertaa vuodessa. Nuorelle maksetaan kertynyt itsenäistymisvara jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti viimeistään 21 -vuotiaana. Palvelustandardeissa jälkihuolto on jaettu viiteen eri tasoon ja näitä käytetään jälkihuoltotyön suunnittelun apuna. Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit ovat esitettyinä liitteessä 7.

4. ARVIOINTI KEHITTÄMISHANKKEESSA

Kehittämishankkeen eteneminen ja toteutus on perustunut jatkuvaan arviointiin. Hankkeen ohjausryhmä on arvioinut säännöllisesti kokouksissaan toteutunutta työskentelyä ja kehittämislinjauksia hanketoiminnan tukemiseksi ja täsmentämiseksi. Hankkeen jälkiarviointi on toteutettu itsearviointina, jolloin hankkeessa toimineiden työryhmien jäsenet saivat mahdollisuuden arvioida hankkeen tavoitteiden toteutumista ja hankkeen tuotoksien vaikutusta asiakastyöhön. Hankkeen jälkiarvioinnin tavoitteena on ollut luoda kokonaiskuva hankkeesta arvioimalla kehittämishankkeen vaikuttavuutta jälkihuoltotyöhön sekä toimimalla hankkeen tuloksien ja vaikutusten kokoajana. Lisäksi jälkiarvioinnin yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut saada uutta tietoa ja näkemyksiä lastensuojelun edelleen kehittämiseksi. Tämän hankkeen arvioinnissa painotutaan erityisesti seuraavien arviointikysymysten tarkasteluun. Onnistuiko hankkeen toteutus? Mitkä olivat hankkeen tuotokset, tulokset ja vaikutukset? Saatiinko uutta tietoa ja näkemyksiä lastensuojelun edelleen kehittämiseksi?

4.1 Arviointimenetelmät ja -aineisto

Hankkeessa toimivat työryhmät arvioivat hankkeen loppuvaiheessa hankkeen toteutumista. Ohjaus- ja jälkihuoltotyöryhmä täytti yhden sähköisen arviointilomakkeen. Väittämät noudattivat tavoitteita, joita arvioitiin neliportaisella asteikolla: erittäin hyvin, hyvin, jonkin verran ja ei lainkaan. Väittämiä täydensi mahdollisuus antaa avoin vastaus. Kyselyssä oli muutama avoin kysymys. Vastajia oli ohjausryhmästä 57% ja 38% jälkihuoltotyöryhmästä.

4.2 Hankkeen tulosten ja vaikutusten arviointi

Kuntien sosiaalitoimen jälkihuoltotyössä arvostettiin hankkeen tuotoksia ja toimintoja ja niitä pidettiin tärkeinä ja tarpeellisina. Kuntien sosiaalitoimen jälkihuoltotyön kannalta tärkeimmäksi koettiin Nuorten Jälkipotku -vertaistukiryhmän toteutus ja kehitetty vertaistukiryhmämalli, josta toivottiin pysyvää asiaa. Toiseksi tärkeimmäksi koettiin työskentelymalli nuoren itsenäistymisvalmiuksien tukemiseksi, joka sisälsi jälkihuollon asiakastieto- ja jälkihuollon henkilökohtainen tilannearvio -lomakkeet ja kytkennän prosessimallin. Työskentelymallista todettiin, että se on hyvä apu niin sijaishuoltoon, kuin jälkihuoltoon saattaen vaihdossa. Hankkeessa työstetyillä infomateriaaleilla ei ollut juurikaan merkitystä jälkihuoltotyön kannalta kolmasosan mielestä. (taulukko 10.)

Taulukko 10. Hankkeen tuotokset ja toiminnot tärkeysjärjestyksessä.

Tuotokset ja toiminnot	Kommentteja
Nuorten Jälkipotku -vertaistukiryhmän toteutus ja kehitetty vertaistukiryhmämalli	<i>Toivottavasti on pysyvä asia.</i>
Työskentelymalli nuoren itsenäistymisvalmiuksien tukemiseksi (sis. jälkihuollon asiakastieto- ja jälkihuollon henkilökohtainen tilannearvio -lomakkeet ja kytkennän prosessimallin)	<i>Hyvä apu niin sijaishuoltoon, kuin jälkihuoltoon saattaen vaihdossa.</i>
Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille - työntekijäversio (sis. täydennettävän työkalupakin. Pääsy Effican/nettiosoitteen kautta.)	<i>Selkeä ja toimenpiteet näkyvät hyvin.</i>
Hankkeessa edistetyt työkäytännöt asiakastyössä käytettäviksi menetelmiksi, kuten verkostoterapia, tulevaisuuden muistelu, läheisneuvonpito	
Sijaishuoltopaikasta avohuoltoon siirtymävaiheen hyvät käytännöt	<i>Nämä ovat kokemuksen tuomaa tietoa.</i>
Nuorille ja yhteistyökumppaneille suunnatut www-sivut, joilla infoa jälkihuollosta osoitteessa www.jalkihuolto.net	<i>Nettinuoret löytävät asiat netin kautta.</i>
Hankkeessa edistetyt toiminnalliset ja tarinalliset välineet asiakastyöhön, esim. Mun Stoori -kortit	<i>Voi olla ainoa keino pystyä aloittamaan tarinansa..</i>
Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille - asiakasversio	<i>Sen perusteella näkee helposti koko prosessin jatkumon. Se on selkeä, helposti hahmotettavissa.</i>
Kohti omaa kotia -esite jälkihuollosta nuorelle	
Oman elämänsä sankari -opasvihkonen itsenäistyville nuorelle	<i>Niille, jotka eivät ota jälkihuoltoa vastaan..</i>
Vinkkilista työntekijälle	
Jälkihuoltotyöryhmän jatkuminen hankkeen jälkeen	<i>Jotta tämä hyvä maakunnallinen yhteistyö jatkuisi ja esim. työkäytännöt olisivat samansuuntaisia, ts. asiakkaat saisivat saman palvelun riippumatta siitä missä kunnassa asuu.</i>
Infomateriaali, joissa painettuna www.jalkihuolto.net ; kynät, pyyhkeet ja mikit nuorelle tupaantuliaislahjaksi tms.	<i>Nettiosoite hyvä juttu.</i>
Infomateriaali, joissa painettuna www.jalkihuolto.net ; juliste asiakastiloihin	<i>Useasta suunnasta tuleva info jää paremmin mieleen.</i>

Työryhmän jäsenet, jotka olivat täyttäneet asiakkaansa kanssa jälkihuollon asiakastietolomakkeen arvioivat, että lomakkeen täyttäminen oli hyvä tutustumisen apuväline ja helpotti asioiden puheeksi ottamista kyseisen asiakkaan kohdalla. Nuorten päihdemittarin avainkysymykset ja mahdollinen päihdemittarin käyttö edesauttoi päihteiden käytön puheeksiottoa ja neuvontaa. Lisäksi lomakkeen täyttäminen antoi lastensuojelun työntekijöille lisää ajankohtaista tietoa asiakkaan elämäntilanteesta ja auttoi saamaan aikaan yhteisiä tavoitteita asiakkaan jälkihuoltoon liittyen.

Työryhmän jäsenet, jotka olivat täyttäneet asiakkaansa kanssa jälkihuollon henkilökohtaisen tilanearviolomakkeen arvioivat, että lomakkeen täyttäminen helpotti kyseisen asiakkaan kohdalla asioiden puheeksi ottamista, toimi keskustelun apuvälineenä ja loi tulevaisuuteen suuntaavaa asennetta. Lomakkeen täyttäminen selkeytti asiakkaalle lisää hänen omaa elämäntilannettaan ja auttoi saamaan aikaan yhteisiä tavoitteita asiakkaan jälkihuoltoon liittyen. Lomakkeen täyttämässä koettiin olevan jonkin verran apua tutustumisen apuvälineenä, selkeyttävän asiakkaalle lisää hänen tuen tarpeitaan ja auttavan asiakasta omien tavoitteidensa asettamisessa. Lisäksi lomakkeen täyttäminen antoi jonkin verran lastensuojelun työntekijöille lisää ajankohtaista tietoa asiakkaan elämäntilanteesta ja lisää tietoa asiakkaan jälkihuollon tarpeista. Nuorten päihdemittarin avainkysymykset ja mahdollinen päihdemittarin käyttö edesauttoi jonkin verran päihteiden käytön puheeksiottoa ja neuvontaa.

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen tavoitteena on ollut kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi sekä selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi. Jälkihuoltotyön kehittämiseksi oli tärkeää koota yhteen näkemyksiä jälkihuollosta, palveluverkostosta, jälkihuollon toimivista käytännöistä ja toimintamalleista. Asiakastyöhön kaivattiin lisää apuvälineitä ja uusia työmenetelmiä haluttiin kokeilla ja ottaa käyttöön. Jälkihuoltotyön sisällön kehittämisen lisäksi tärkeäksi koettiin jälkihuoltoprosessin kuvaaminen.

Arvioinnin perusteella hankkeen tavoitteet toteutuivat kokonaisuudessaan hyvin. Jälkihuolto oli kaikkien vastaajien mielestä tärkeä osa lastensuojelutyötä. Hankkeella oli vastaajien mukaan merkitystä siihen, että jälkihuolto on noussut esiin näkyvämmäksi osaksi lastensuojelutyötä hankealueella ja jopa valtakunnallisesti. Hankkeella on ollut myös merkitystä siihen, että kuntien sosiaalitoimissa käydään aiempaa enemmän jälkihuoltoon

liittyviä keskusteluja kehittämisehdotuksineen. Vastaajien mielestä selkeämpi ja ymmärrettävämpi jälkihuollon palvelukokonaisuus edesauttaa nuoren sitoutumista jälkihuoltotyöhön ja he kokivat, että hankkeen myötä jälkihuollon palvelukokonaisuus on asiakkaille selkeämpi ymmärtää. Hanke herätti myös keskustelua kuntien palveluverkoston kyvystä vastata jälkihuollon tarpeisiin.

Hankkeessa kehitettyyn prosessimalliin oltiin tyytyväisiä. Prosessimallin avulla kuvattiin hyvin jälkihuoltoprosessin nykytila ja sitä voidaan hyödyntää eri toimijoiden kanssa yhteisen tavoitetilan hahmottamisessa. Prosessimalli selventää myös jälkihuoltotyön yhteistyökumppaneiden välisiä rajapintoja ja toimii hyvin apuna uuden työntekijän perehdyttämisessä. Lisäksi prosessimallin työntekijäversio toimii hyvin työmenetelmien kokoajana.

Hankekunnissa on hankkeen myötä melko selkeät ja yhteneväiset työkäytännöt jälkihuoltotyöhön. Työskentelymallista nuoren itsenäistymisvalmiuksien tukemiseksi koettiin olevan hyötyä sijaishuoltopaikasta avohuoltoon siirtymisvaiheessa. Vertaistukiryhmä nähtiin yhtenä tulevaisuuden mahdollisuuksista kuntien jälkihuoltotyössä. Hankkeen myötä omaksuttiin uusia työmenetelmiä työhön ja jälkihuoltotyöhön liittyvä ammattitaito lisääntyi. Jälkihuoltotyöryhmän toiminnan jatkuminen koettiin osaksi kuntien jälkihuoltotyön kehittämistä. Lisäksi hankkeessa tehdyt selvitystyöt koettiin tarpeellisiksi. Hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonta -selvitys ja lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit toivat hyödyllistä tietoa jälkihuoltotyön suunnitteluun.

Vastaajien mielestä hankekuntien lastensuojelun työntekijöiden välinen yhteistyö tukee työntekijöiden ammatillista kehittymistä ja lastensuojelun kehittämistyötä ja hankkeen myötä lastensuojelun työntekijöiden välinen yhteistyö on lisääntynyt alueella. Hankkeen kokoontumispaikkoina olleet lastensuojeluyksiköt tutustuttivat naapurikuntien toimintaan ja työskentelymalleihin. Kokoontumispaikkoina olleet ns. kolmannet tilat (esim.hotellit) jakoivat mielipiteitä siitä, oliko niillä merkitystä kehittämistyön kannalta. Hankkeen yhteisenä keskustelu- ja tiedotusfoorumina moodlea ei pidetty onnistuneena ratkaisuna, mutta työntekijöille lähetetty päiväkirja auttoi vastaajien mukaan pysymään ”hankkeen kelkassa”. Hankkeessa järjestettyihin koulutuksiin eli läheisneuvonpidon koollekutsujakoulutukseen ja Life Coach -koulutukseen oltiin tyytyväisiä ja niitä kuvailtiin hyviksi, tarpeellisiksi,

hyödyllisiksi ja ajankohtaisiksi. Lisäksi mainittiin: *Life coaching oli erinomainen lisä auttamaan asiakkaan tilanteen hahmottamisessa.*

Hankkeessa parhaiten oli onnistunut vastaajien mielestä aikaansaatu materiaali, kuten itsenäistymisen arviointi -lomakkeet, Kohti omaa kotia -esite, prosessikuvaus, vertaistukiryhmä sekä yhteistyö. Lisäksi mainittiin, että hanke on: *selkiyttänyt jälkihuollon osuutta osana lastensuojelutyötä, tehnyt näkyväksi tarpeen kehittämistyölle ja suuntaviivat, miten edetä.* Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että asiakkaan mahdollisuus hyötyä jälkihuoltopalveluista lisääntyi hankkeen myötä. Kouluarvosanaksi hankkeelle kokonaisuudessaan annettiin 8.

Jälkihuollon kehittämistyössä haluttiin paneutua jatkossa mm. yhteistyöhön palveluntuottajien kanssa ja suunnitelmalliseen jälkihuoltotyöryhmän toimintaan, jossa toivottiin keskustelua jälkihuollon tilanteesta ja tulevista tai tulleista muutoksista. Hankkeen tärkeimpinä vaikutuksina, jotka jäävät elämään hankkeen jälkeen jälkihuoltotyöskentelyssä mainittiin:

- *Työmenetelmät, toivottavasti vuosittaiset tapaamiset jatkuvat.*
- *Eriyisesti itsenäistymisvalmiuksien arviointi vihkonen.*
- *Prosessimalli ohjaa työtä. Erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä käytetään.*
- *Lomakkeet, ideat yms. yhteistyö.*
- *Jälkihuollon suunnitelmallisuus ja aikatauluttaminen sijaishuollon aikana.*
- *Jälkihuolto näkyvämmäksi.*

Muita hankkeeseen ja jälkihuoltotyöhön liittyviä kommentteja olivat:

- *Mielestäni työntekijöiden sitoutuminen hankkeeseen oli liian vaihtelevaa, tiivis työskentely kärsi tästä.*
- *Raportin tuottaminen yhtäaikaisesti hankkeen etenemisen kanssa on onnistunut erinomaisesti.*
- *Kiitos, että sain osallistua hankkeeseen.*

5. LOPUKSI

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen tavoitteena on ollut kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi sekä selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseksi. Arvioinnin perusteella hankkeen tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Hankkeen myötä lastensuojelutyön asiantuntijat ovat saaneet mahdollisuuden perustyönsä ohella keskittyä jälkihuoltotyön kehittämiseen ja jälkihuollosta onkin tullut selkeämpi osa lastensuojelutyötä hankekunnissa.

Hankkeen aikana kuvattiin *Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille*. Jälkihuoltopalveluita selvennettiin *www-sivujen* ja *jälkihuoltoesitteiden* avulla ja jälkihuoltotyön edelleen kehittämiseksi perustettiin hankkeen jälkeen jatkava alueellinen *jälkihuoltotyöryhmä*. Keväällä 2007 hankkeen puitteissa toteutettiin jälkihuollossa oleville nuorille tarkoitettu *Jälkipotku -vertaistukiryhmä*. Hankkeen aikana kartoitettiin jälkihuoltotyössä alueella käytössä olevat *työmenetelmät ja -käytännöt* sekä otettiin käyttöön *uusia työmenetelmiä*. Hankkeen työryhmässä työstiin *strukturoitu toimintamalli*, joka on avuksi sijaishuoltopaikasta siirtymävaiheen valmistelussa ja itsenäistymisvalmiuksien tukemisessa. Kehittämishankkeen aikana toteutetuista selvityksistä saatiin *uutta tietoa* jälkihuollon kehittämiseksi. Jäsennellympi ja suunnitelmallisempi jälkihuollon palvelukokonaisuus on asiakkaille ja yhteistyökumppaneille selkeämpi ymmärtää ja näin ollen edistää tarvittavien tukitoimenpiteiden toteutumista, järjestämistä ja niihin sitoutumista. Prosessimallin avulla pystyttiin kuvaamaan hyvin jälkihuoltotyön nykytila ja luomaan yhteinen tavoitetila. Prosessimalli toimii asiakastyössä yhteistyökumppaneiden välisten rajapintojen selventämiseksi, työmenetelmien kokoajana ja apuna uuden työntekijän perehdyttämisessä. Kokemus nuorten vertaistukiryhmästä oli hyvä ja tulee olemaan yksi tulevaisuuden mahdollisuuksista kuntien jälkihuoltotyössä.

Jälkihuoltotyöskentelyn päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään, omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkostonsa tukenaan. Jälkihuoltotyön onnistumisen edellytykset luodaan jo sijaishuoltopaikassa. Siirtymävaiheen valmisteluun on kiinnitettävä hyvissä ajoin tarpeeksi huomiota, esimerkiksi strukturoidun toimintamallin avulla, jotta nuorta voitaisiin tarpeen mukaan tukea aikuisuuteen. Jälkihuolto on merkittävää ehkäisevää työtä, joten panostaminen jälkihuoltoon on panostamista tulevaisuuteen.

KIRJALLISUUS

HE 252/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060252>

Etelä-Suomen lääninhallitus 2004. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjan julkaisut 87/2004. Saatavilla pdf -muodossa:
<http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/vwselectbydeptfinlh/F990B36E5BE8ACC9C2256F2600468650?OpenDocument&dept=1&lh=etela> [12.12.2006]

Lastensuojelun keskusliitto 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lastensuojelun keskusliitto 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Lastensuojelun Keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Lyijynen, Niina ja Kokko, Pirkko. 2006. Ajelehtimisestä sitoutumiseen - toimintamalli nuorten tuettuun asumiseen. EHJÄ ry:n jälkihuoltoprojektin työtavan kuvaus. Saatavilla osoitteessa: http://www.ehja.fi/pdf/ajelehtimisesta_sitoutumiseen.pdf [26.3.2008]

Sandström, Leena. 2006. Helsingin Sanomat 18.9.2006. Suurin osa kunnista laiminlyö lastensuojelun jälkihuoltoa.

Stakes 2007. Huolen vyöhykkeistö. Osoitteessa:
<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/vyohykkeisto/index.htm> [26.3.2008]

STM 2006. Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Osoitteessa: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/7044/index.htm>

LIITTEET

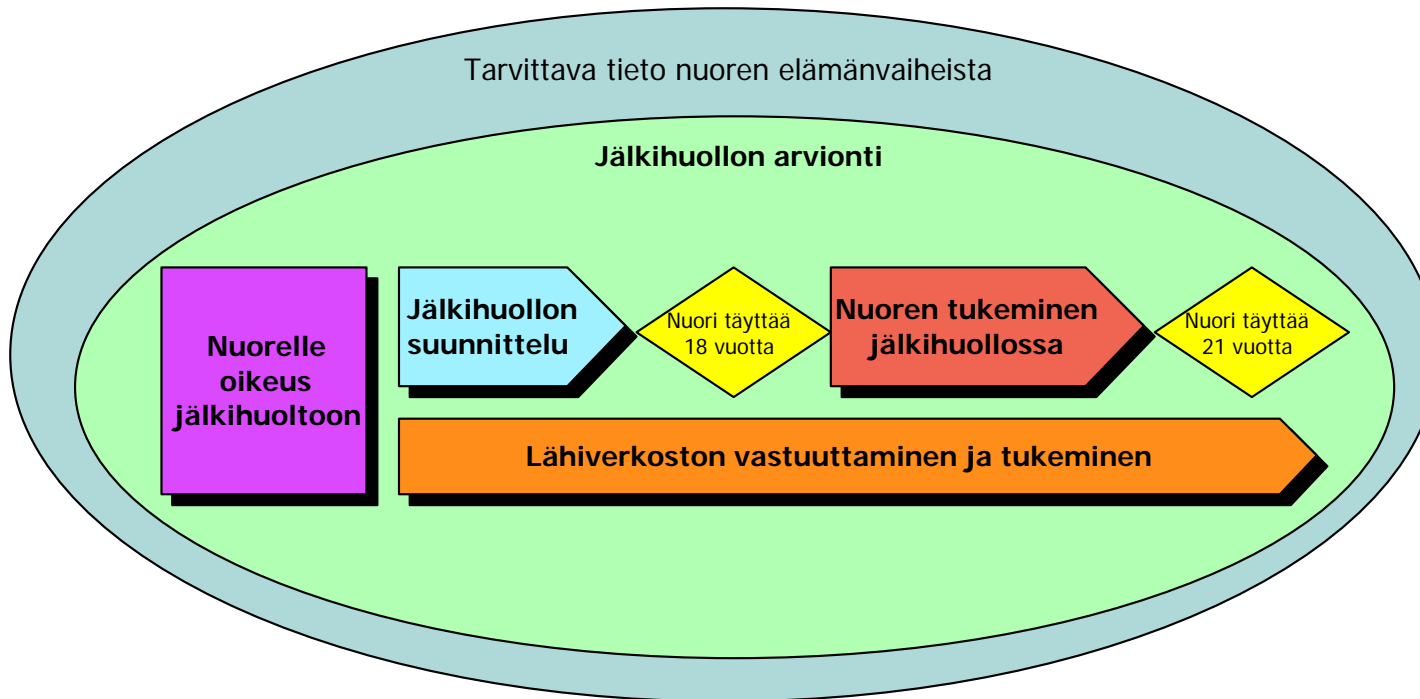
Liite 1. Hankkeen kehittämistyöryhmät ja muut verkostoyhteistyö

Taulukko 1b. Hankkeen kehittämistyöryhmät ja muut verkostoyhteistyö.

Työryhmät ja verkostot	Lisätietoja
Ohjausryhmä	<p>Säännöllinen kokoontuminen hankkeen aikana. Ohjausryhmän jäsenet:</p> <p>Aarnio, Marjaleena. Sijaishuollon sosiaalityöntekijä. Lappeenrannan kaupunki. Hakoma, Riitta. Sosiaalijohtaja. Joutsenon kaupunki. Helén, Tuula. Sosiaalijohtaja. Taipalsaaren kunta. Heinonen, Merja. Sosiaalisihtööri. Joutsenon kaupunki. Härkönen, Irma. Johtava sosiaalityöntekijä. Sijaishuollon yksikkö. Lappeenrannan kaupunki. Kirmanen, Tiina. Sosiaalipalvelujohtaja. Imatran kaupunki. Kojo, Raija. Lastensuojelutyön päällikkö. Lappeenrannan kaupunki. (puheenjohtaja) Korhonen, Anne. Sosiaalityönjohtaja. Lapsiperhesosiaalityö. Imatran kaupunki. Kosonen, Marja. Sosiaalipalvelujen johtaja. Lappeenrannan kaupunki. Myllärinen, Tarja. Toimitusjohtaja. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Socom). Porthén, Taina. Sosiaalijohtaja. Luumäen kunta. Romppanen, Sanna. Kehittämissuunnittelija. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Socom). (sihtööri)</p>
Jälkihuoltotyöryhmä	<p>Säännöllinen kokoontuminen hankkeen aikana. Jälkihuoltotyöryhmän jäsenet:</p> <p>Hoikkala, Laura. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Horttanainen, Hanna. Nuorisoryhmäkodin itsenäistymisyksikkö. Lappeenrannan kaupunki Jäkärä, Tuija. Perhetyöntekijä. Joutsenon kaupunki. Kirmanen, Kaisa. Sosiaalityöntekijä. Joutsenon kaupunki. Kylmälä, Kirsi. Sosiaaliohjaaja. Aikuissosiaalityö. Imatran kaupunki Kämäräinen, Sanna. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Luostarinen, Sanna. Sosiaaliohjaaja. Imatran kaupunki. Martikainen, Anne. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Niemi, Riitta. Sosiaalityöntekijä. Imatran kaupunki Peuhkuri, Ruth. Sijaishuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Perälä, Ulla-Maija. Sosiaalityöntekijä. Taipalsaaren kunta. Porrasmäki, Ari. Johtaja. Lasten- ja nuorten koti Kerttulanrinne. Imatran kaupunki. Putto Sirkku. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Romppanen, Sanna. Kehittämissuunnittelija. Socom. Ruhanen Sari. Johtaja. Kivisalmen lapsi- ja nuorisokoti. Lappeenrannan kaupunki. Saikko Mirja. A. Johtaja. Leirin lastenkoti. Lappeenrannan kaupunki. Salo, Hannele. Nuorisoryhmäkodin ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Siitonen, Anne. Perhetyöntekijä. Joutsenon kaupunki. Suikkanen, Sari. Nuorten erityisohjaaja. Imatran kaupunki. [Varalla]</p>

	<p>Tepponen, Heli. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki. Torikka, Tea. Lastenhuollon ohjaaja. Lappeenrannan kaupunki.</p> <p>Lisäksi EKAMKin sosionomiopiskelijoita on ollut ryhmän jäsenenä harjoittelunsa aikana.</p>
Perhehoidon työryhmä	Ryhmä kokoontui tarvittaessa. Varsinainen toiminta sijaishuollon hankkeessa.
Sisältötyöryhmä	Ryhmä kokoontui tarvittaessa. Varsinainen toiminta sijaishuollon hankkeessa
HAKO	Hankkeen koordinoitutyöryhmä
LAASTI - kaakkoissuomalaisista hanketyöntekijöistä koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä	<p>LAASTIissa toimivat muut hankkeet ovat olleet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • YHDESSÄ ENEMMÄN, Länsi-Saimaan seutukunnan lastensuojelun verkostoiva kehittämishanke • Etelä-Kymenlaakson lastensuojelun seutukehittäjä -hanke • Kouvolan seudun lastensuojelun kehittämishanke • Etelä-Karjalan sijaishuollon kehittämishanke
YES -työryhmä	Socomin koordinoimien tai yhteistyössä toimivien muiden lastensuojeluun ja varhaiskasvatukseen liittyvien hankkeiden yhteiset työkokoukset.
E-K:n koulutusorganisaatiot	Etelä-Karjalan koulutusorganisaatioiden tapaamiset liittyen koulutusten suunnitteluun.
Lastensuojelun kehittämisyksikön suunnittelutyöryhmä	Kaakkois- Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön hankesuunnittelua varten perustettu suunnittelutyöryhmä.
Osaamiskeskusten lastensuojelutyöverkosto	Suomen osaamiskeskusten lastensuojeluntyöverkosto.
EPM-hankkeen ohjausryhmä	Early Prevention methods - hankkeen ohjausryhmään osallistuminen. Lastensuojelun näkökulman tuominen varhaiskasvatukseen kehittämiseen.
Seutusiskot	Socomin koordinoimien hankkeiden vertaistukiryhmä

Lastensuojelun jälkihuoltotyön prosessimalli itsenäistyville nuorille

Visio: "Päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään, omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukenaan."

Etelä-Karjalan
lastensuojelun jälkihuollon
kehittämishanke - 2008
(Lappeenranta, Imatra, Joutseno,
Taipalsaari)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 12 luku Jälkihuolto

75 § Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.

Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle.

Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta.

76 § Jälkihuollon sisältö

Kunnan on järjestettävä jälkihuolto lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin perustuva 30 §:n 4 momentin mukainen asiakassuunnitelma huomioon ottaen tukemalla lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on, siten kuin tämän lain avohuollon tukitoimia koskevassa 7 luvussa, perhehoitajien tukemista huollon siirron jälkeen koskevassa 46 §:n 2 momentissa, ihmissuhteita ja yhteydenpitoa koskevassa 54 §:ssä sekä tässä luvussa säädetään.

Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet.

77 § Itsenäistymisvarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla.

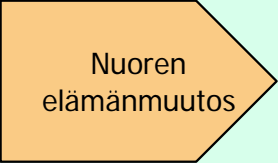
Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

Jälkihuollon suunnittelu

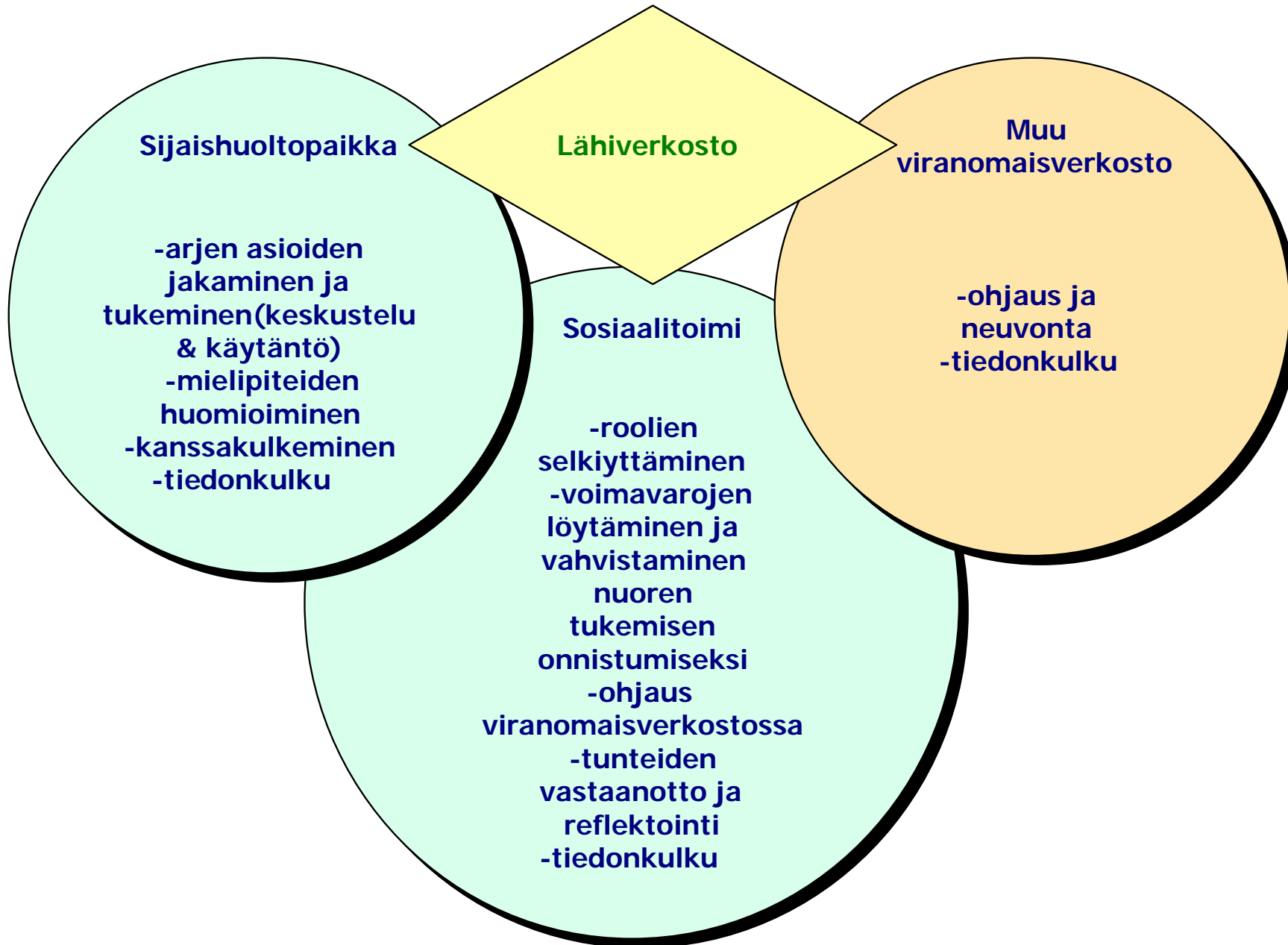
Jälkihuollon suunnittelun tavoitteiden toteuttamisen tukena toimivat lähiverkosto, sijaishuoltopaikka, sosiaalitoimi ja muu viranomaisverkosto yhdessä sovitun työnjaon mukaisesti.

Nuori omien tavoitteidensa asettajana

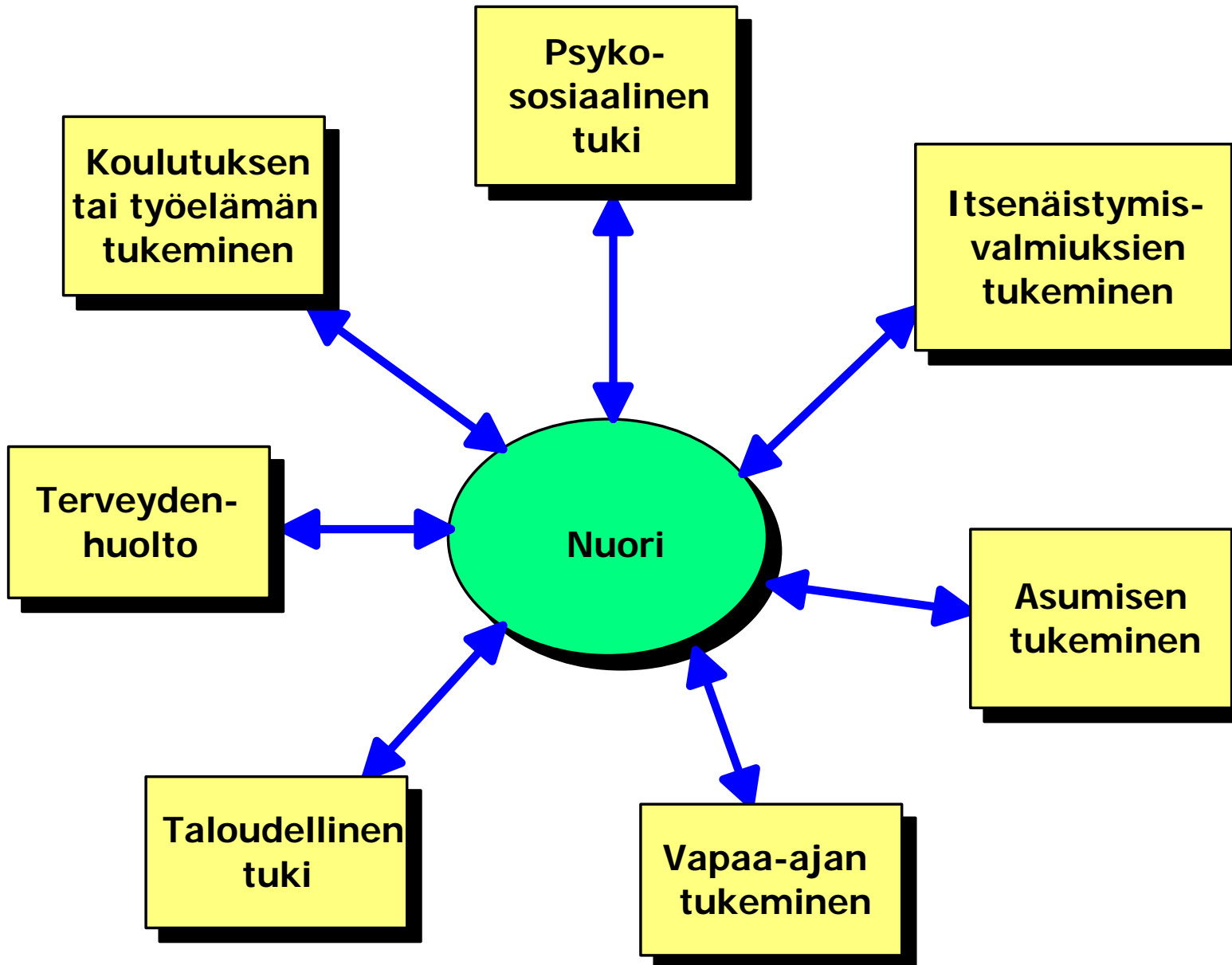
Nuori							
Lähiverkosto							
Sijaishuolto- paikka		<p>Siirtymä- vaiheen valmistelu</p>	<p>Itsenäistymis- taitojen harjoittelu</p>	<p>Lähiverkoston kartoitus</p>	<p>Nuoren asioihin liittyvä tiedonvaihto</p>	<p>Jälkihuolto- suunnitelma palaveri</p>	
Muu viranomais- verkosto		<p>Keskustellaan nuoren tarpeista ja jälkihuollon sisällöstä.</p>		<p>Työmenetelminä voidaan käyttää mm. verkostokarttaa tai sukupuuta.</p>	<p>Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812</p>	<p>Palaverissa osapuolet tuovat näkemyksiään esille. Korostetaan nuoren roolia tavoitteiden asettajana ja päätösten tekijänä. Suunnitelma itsenäistymisvarojen käytöstä. Kartoitetaan ja kirjataan ylös mahdollinen tukihenkilö / kanssakulkija.</p>	
Sosiaalitoimi							

Lähiverkoston vastuuttaminen ja tukeminen

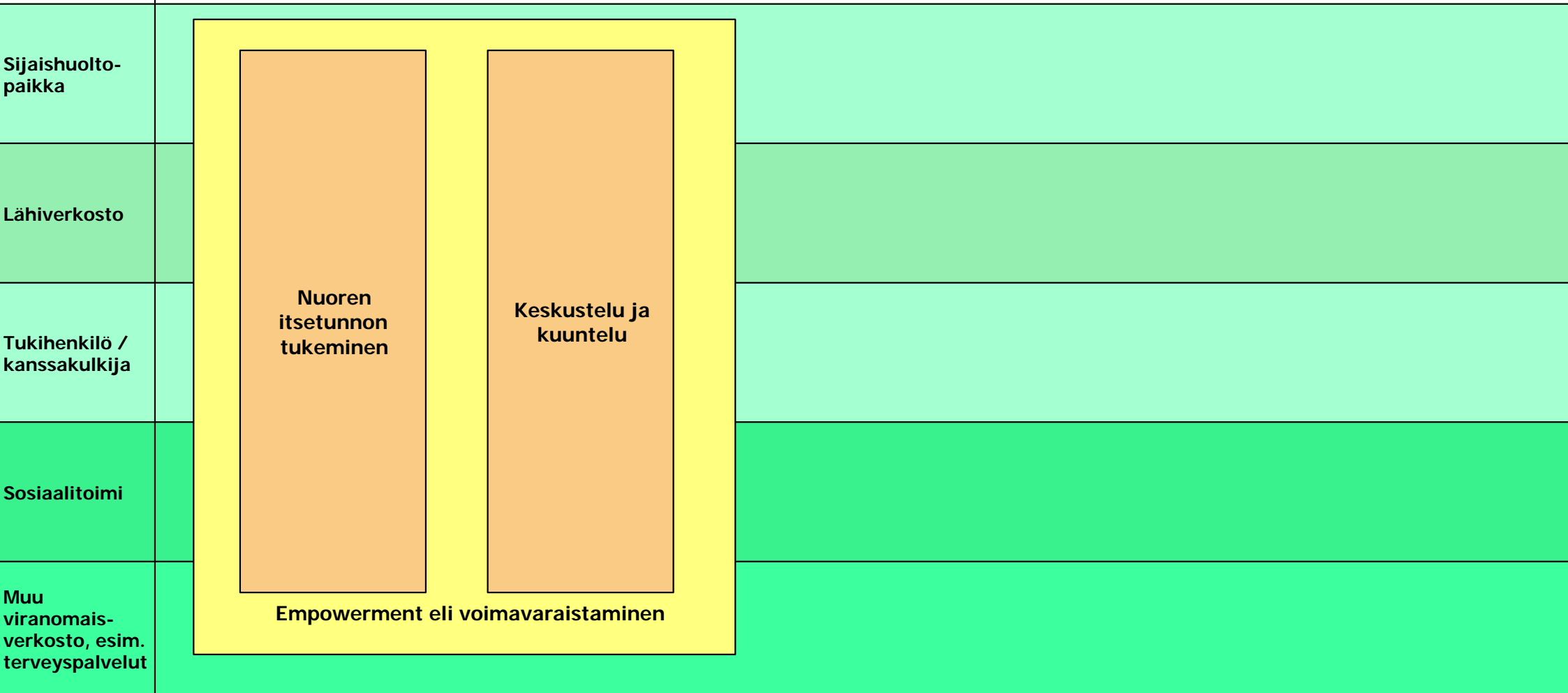
Lähiverkoston tukemisessa tulee huomioida täysi-ikäisen nuoren itsemääräämisoikeus

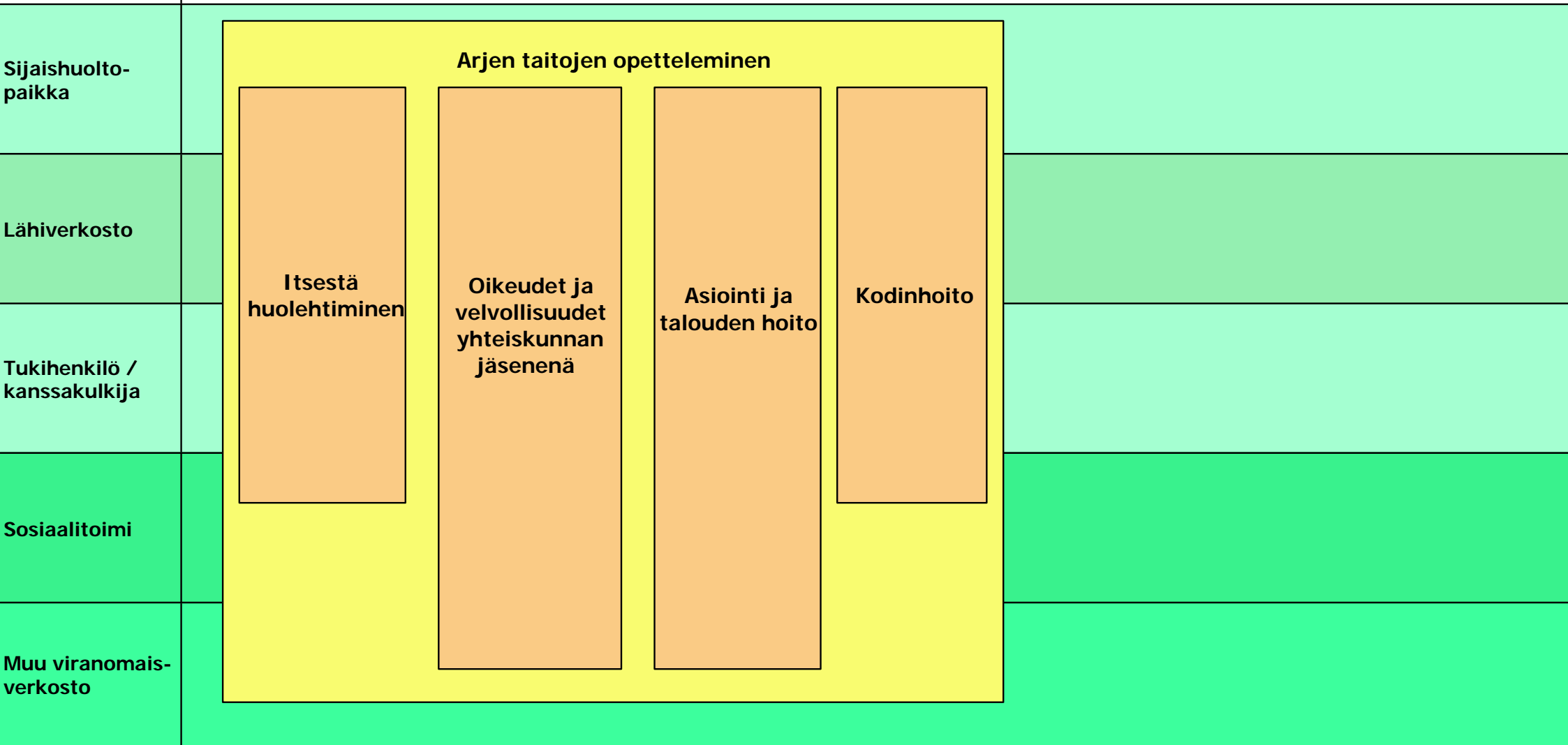
Nuoren tukeminen jälkihuollossa

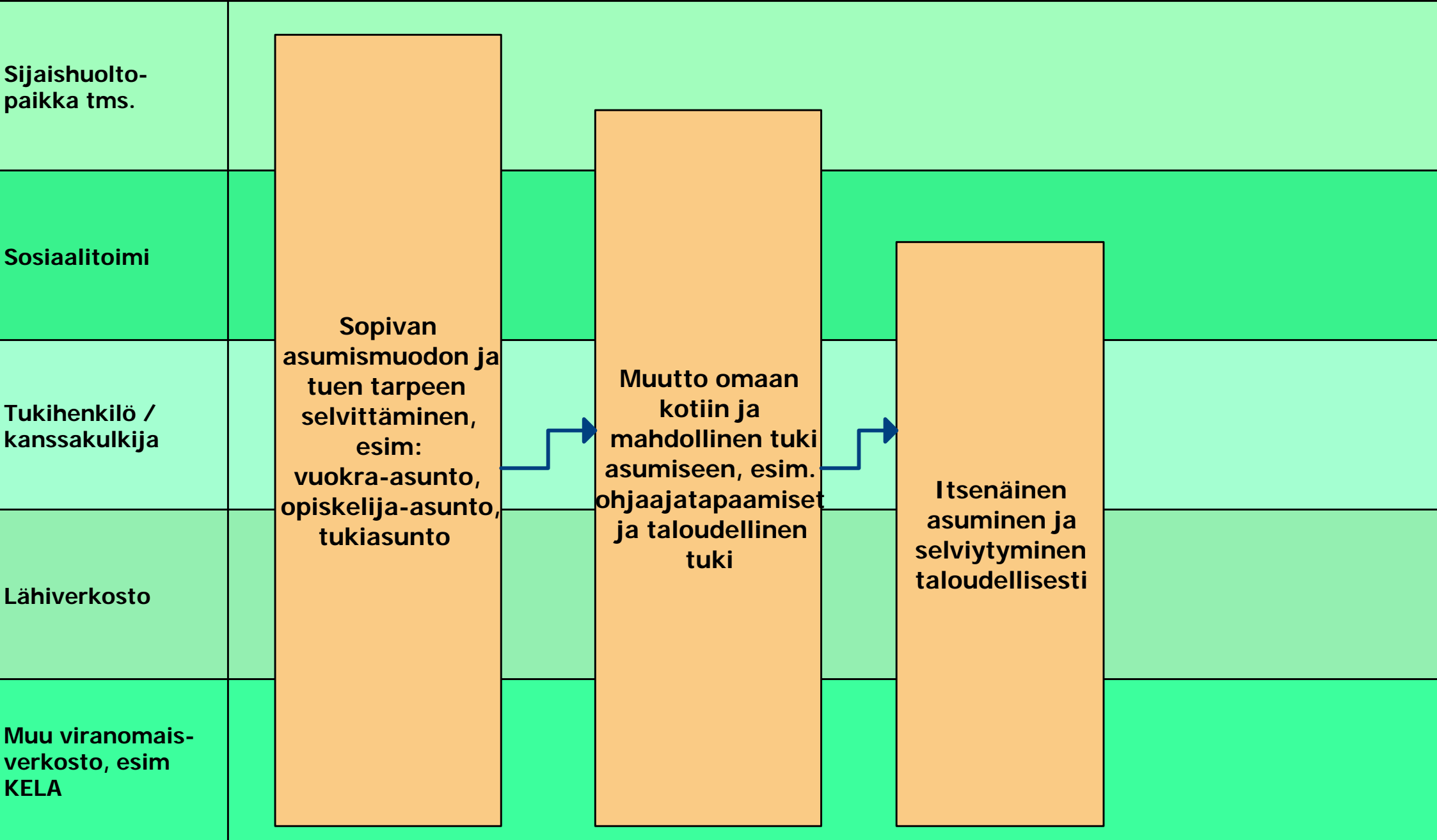
Psykososiaalinen tuki

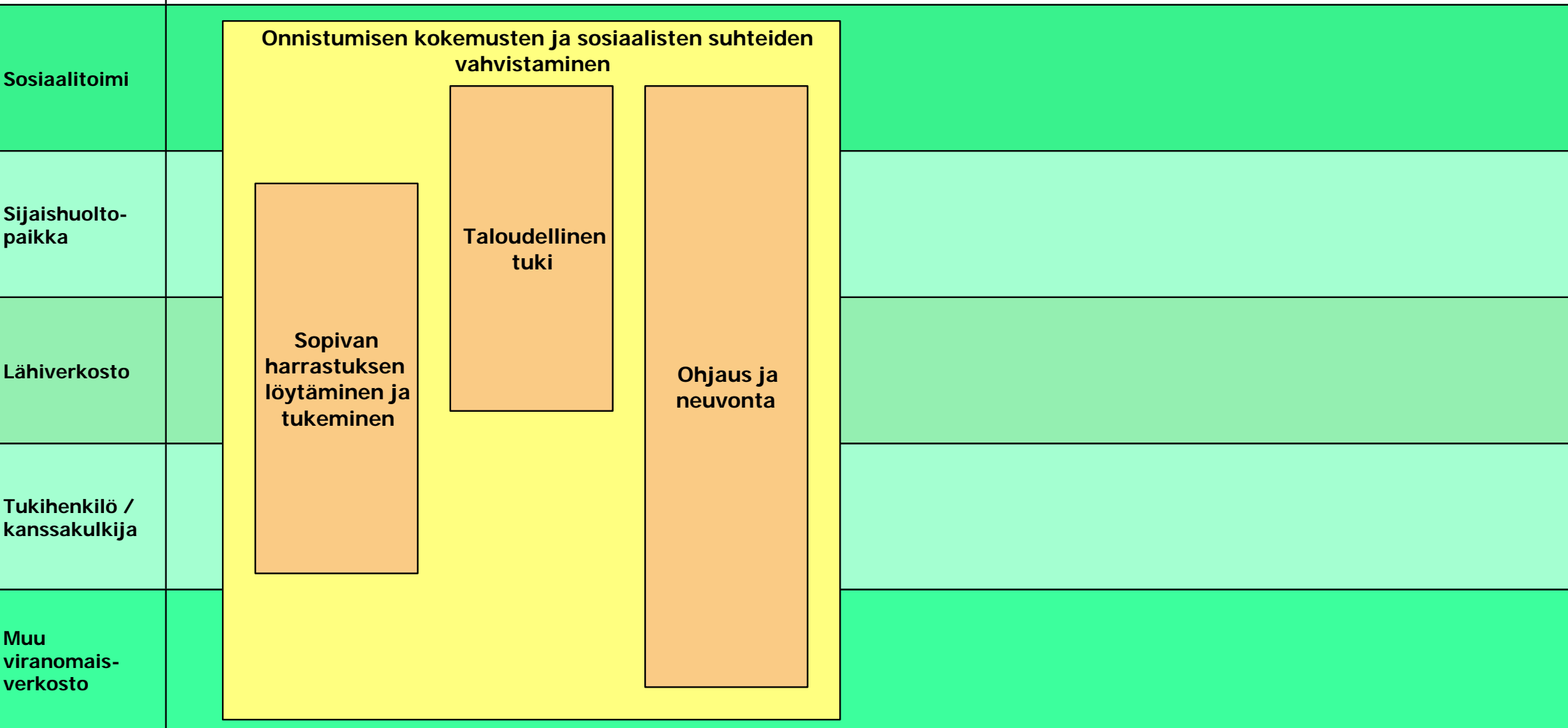
Itsenäistymisvalmiuksien tukeminen

Asumisen tukeminen

Vapaa-ajan tukeminen

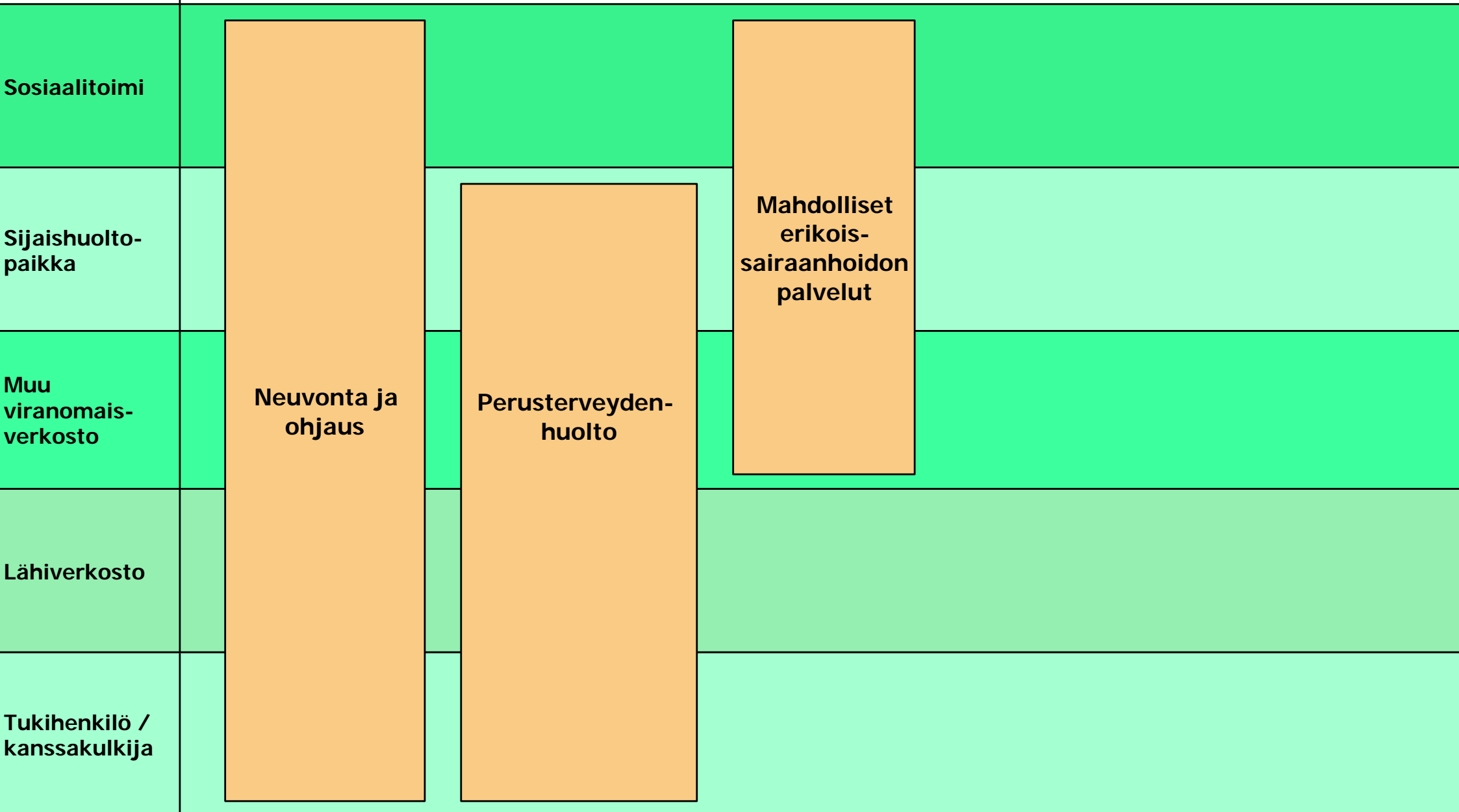

Taloudellinen tuki

Sosiaalitoimi	Ohjaus ja neuvonta	Etuisuuksien kartoittaminen ja hakeminen KELAn etuudet, esim: Opintoetuudet Työmarkkinatuki Kuntoutustuki Perhe-eläke	Taloudellisen selviytymisen varmistaminen Toimeentulotuki on viimesijainen tuki
Muu viranomaisverkosto			
Sijaishuolto- paikka			
Lähiverkosto			
Tukihenkilö / kanssakulkija			

Terveydenhuolto

Koulutuksen tai työelämän tukeminen

Sosiaalitoimi	Ohjaus ja neuvonta opiskelu-, oppisopimus-, työharjoittelu- tai työpaikan löytymiseksi	Taloudellinen tuki KELAn etuudet, esim: Opintoetuudet Työmarkkinatuki Kuntoutustuki Perhe-eläke Mahdollinen toimeentulotuki
Muu viranomaisverkosto		
Sijaishuolto- paikka		
Lähiverkosto		
Tukihenkilö / kanssakulkija		

Jälkihuollon arviointi

**Jälkihuoltotyö perustuu jatkuvaan arviointiin suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.
Osana arviointia nuoren kanssa käydään jälkihuoltotyön päättyessä palautekeskustelu**

Tarvittava tieto nuoren elämänvaiheista

Jälkihuoltotyö suuntautuu tulevaisuuteen ja keskittyy nuoren omien voimavarojen löytymiseen sekä niiden käyttämiseen.

Kirjallisuutta:

- Laaksonen, S. 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17.
- Laaksonen, S. ja Känkäinen, P. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeesta. Lastensuojelun kehittämisohjelma.
- Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004.
- Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Lastensuojelun Keskusliitto ry.

KOHTI OMAA KOTIA

Opasvihkonen itsenäistyvälle nuorelle

Tämä opasvihkonen on sinulle, joka olet täyttämässä lähiaikoina 18 vuotta. Oppaasta on myös hyötyä, jos sijaishuoltopaikasta lähtö on muuten ajankohtaista. Oppaasta selviää millaista tukea ja jälkihuoltopalveluita sinulla on mahdollisuus saada. Muistathan, että kunnan sosiaalitoimi ja muut yhteistyökumppanit auttavat sinua tarvittaessa matkalla aikuisuuteen.

Kuinka voimme auttaa sinua?

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Tämän myötä myös jälkihuolto on täsmentynyt. Kuntien sosiaalitoimi tukee sinua sijaishuollon päättymisen jälkeen 21 -vuotiaaksi saakka. Olemme pohtineet jälkihuoltopalveluitamme itsenäistymisesi tueksi. Jälkihuolto on sinulle vapaaehtoista.

Tukea sosiaalitoimesta:

- Sinulle nimetään oma lastensuojelutyön yhteyshenkilö. Häneltä saat ohjausta ja neuvontaa jälkihuoltoon liittyvistä asioista.
- Kokoonnumme yhdessä miettimään tulevaisuuttasi. Kirjaamme tavoitteesi, toiveesi sekä tarvitsemasi tuen jälkihuoltosuunnitelmaan.
- Autamme sinua saavuttamaan tavoitteitasi - esimerkiksi tukemalla opintojasi taloudellisesti.
- Tuemme sinua taloudellisesti tarvittaessa toimeentulotuen avulla.
- Autamme sinua löytämään oman kodin.
- Pidämme yhteyttä sinuun sijaishuoltopaikasta lähtemisen jälkeen.
- Autamme sinua löytämään tarvitsemaasi tukea. Minne muutatkin tai missä vaiheessa tarvitsetkaan jälkihuoltoa.
- Varmistamme, että osallistut sinua koskevaan päätöksentekoon.
- Sinulla on mahdollisuus antaa palautetta jälkihuoltopalveluista.
- Sinulle kertyneet itsenäistymisvarat maksetaan sinulle viimeistään 21 -vuotiaana. Itsenäistymisvaroilla tuetaan itsenäistymistäsi. Tästä keskustellaan mm. jälkihuoltopalaverissa.

Muistathan!

Jälkihuolto on aina sinun tarpeistasi lähtevää suunnitelmallista työskentelyä. Se toteutetaan yhteistyössä sinun, läheistesi ja viranomaisten kanssa!

Millaisia asioita voin odottaa sosiaalitoimen jälkihuoltopalveluilta?

Jälkihuolto toteutetaan erilaisina palvelu- ja tukimuotoina, se voi olla esimerkiksi:

- Henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa käytännön taitoihisi. Näitä taitoja olet jo harjoitellut sijaishuoltopaikassa. Tarvitessasi saat lisää opastusta sujuvaan arkeen ja yhteiskunnan palveluihin jne.
- Tukea omien voimavarojesi löytämiseksi ja tulevaisuuden suunnitteluksi.
- Apua harrastusten löytymiseksi.
- Mahdollisuutta osallistua vertaistukiryhmään.
- Taloudellista tukea asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymiseen liittyviin menoihin.
- Ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön.
- Mahdollisuutta saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen.
- Yhteistyötä tukiverkoston kanssa luvallasi.

Kuinka saan jälkihuoltopalveluita?

Sinun elämäntilanteesi ratkaisee sen, milloin jälkihuolto alkaa. Sosiaalityöntekijäsi/-ohjaajasi ottaa asian puheeksi, jos olet täyttämässä 18 vuotta. Sijaishuoltopaikasta lähtö voi olla myös ajankohtaista esimerkiksi opintojen takia. Voit myös itse ottaa asian esiin vaikkapa sijaishuoltopaikassa tai soittamalla sosiaalityöntekijällesi/-ohjaajallesi. Jälkihuollosta ja sijaishuoltopaikasta lähdöstä keskustellaan tarkemmin jälkihuoltopalaverissa. Palaverin aikana mietitään yhdessä tulevaisuuttasi ja sinun toiveesi sekä tarpeesi kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaan.

Muistathan!

Jälkihuollosta keskusteleminen ei tarkoita sitä, että sinun pitäisi lähteä sijaishuoltopaikasta. Nyt voit aloittaa oman tulevaisuutesi suunnittelun!

Mikä on jälkihuoltosuunnitelma?

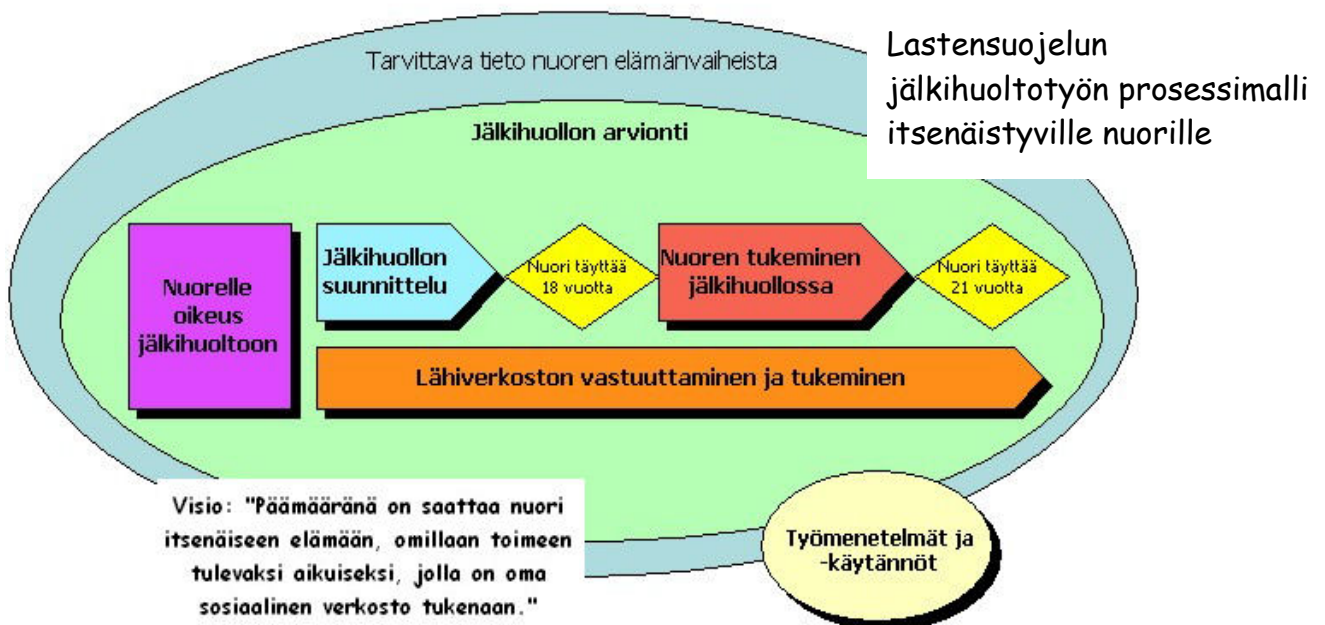
Jälkihuoltosuunnitelma laaditaan palaverissa, jonne kokoontuvat sinun lisäksi sosiaalityöntekijäsi/-ohjaajasi, huoltajasi, sijaishuoltopaikan väki ja muut sinulle tärkeät ihmiset. Sinä olet tämän palaverin pääosassa. Jälkihuoltosuunnitelman tekeminen auttaa sinua asettamaan tavoitteita tulevaisuudellesi. Suunnitelmaa tehdessä pohditaan myös sitä, tarvitsetko mahdollisesti tukea tavoitteittesi saavuttamiseksi. Samalla sovitaan siitä, millaista tukea ja keneltä tukea tulisit saamaan. Jälkihuoltopalaverissa keskustellaan esimerkiksi asumisesta, opinnoista, töistä tai työharjoittelusta, terveydestä, arjen taidoista ja taloudellisista asioista.

Muistathan!

Lisää tietoa jälkihuollosta saat myös osoitteesta www.jalkihuolto.net, mutta paras vastaaja juuri sinun kysymyksiisi on oma sosiaalityöntekijäsi tai -ohjaajasi!

Oman sosiaalityöntekijän/ -ohjaajan yhteystiedot, jolta voit kysyä lisää jälkihuollosta:

*Etelä-Karjalan
lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke
2006-2008
(Lappeenranta, Imatra, Joutseno,
Taipalsaari)*

YHTEYSTIEDOT

Nimi			
Osoite		Sotu	
		Puh.nro	
Postitoimipaikka		Email	

PERHE JA LÄHEISET

Äiti:	☐	Huoltaja
Osoite ja puh.nro		
Isä:	☐	Huoltaja
Osoite ja puh.nro		
Muun huoltajan nimi sekä osoite ja puh.nro:		
Sisarusten nimet ja yhteystiedot:		
Seurustelukumppani/puoliso ja yhteystiedot:		
Muut läheiset ja ystävät sekä yhteystiedot:		
Keneen pidät yhteyttä:		
päivittäin	☐	
viikoittain	☐	
harvemmin	☐	
ei yhteyttä	☐	

LASTENSUOJELUTAUSTA

Viimeisimmän sijoituspaikan ja omahoitajan/-ohjaajan yhteystiedot
Sijoitukset (aiemmat sijoituspaikat ja ajankohdat)
Mahdollinen muuttopäivä itsenäiseen asumiseen ja osoite:

VIRANOMAISVERKOSTO

Sosiaalityöntekijä(t)/-ohjaaja (t)
Jälkihuollon ohjaaja:
Tukihenkilö(t) ja/tai kanssakulkija:
Mahdollinen edunvalvoja:
Muut viranomaiset:

KOULUTUS JA TYÖ

Onko peruskoulusi
suoritettu? ☐ vuonna:
kesken? ☐ lisätietoja:
Mitkä kouluaineet kiinnostivat tai menivät hyvin?
Mikä tuotti peruskoulussa vaikeuksia?
Oletko saanut erityisopetusta (esim. emu, esy)?
En ☐
Kyllä ☐ Millaista:
Onko sinulle tehty hojks?
Ei ☐
Kyllä ☐ Millainen:
Valitse sopivin vaihtoehto ja kirjoita paikan yhteystiedot ja -henkilö viereen
Olen koulussa ☐
Olen työssä ☐
Työharjoittelussa ☐
Olen työtön ☐
Jokin muu, mikä: ☐
Mitä peruskoulun jälkeistä koulutusta tai työkokemusta sinulla on ollut? Missä ja milloin?

Oletko suorittanut varusmies- tai siviilipalveluksen?	
Kyllä ☐	Missä ja milloin?:
En ☐	Milloin aiot suorittaa?:
Onko sinulla ajokortti?	
kyllä ☐	Ajokorttiluokka:
suoritan parhaillaan ☐	
ei ajankohtaista ☐	

TERVEYS

Fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat/ diagnoosit/hoitosuhteet:
Nykyinen lääkitys ja missä hoitoa kontrolloidaan?

PÄIHTEET JA PÄIHDEKARTOITUS

Oletko vuoden aikana tupakoinut tai käyttänyt nuuskaa?			
En ☐	Kyllä ☐		
Oletko kokeillut tai käyttänyt päihteitä viimeisen vuoden aikana?			
En ☐	Alkoholia ☐	Lääkkeitä, että saisin ☐	Liutotinaineita ☐
		"pään sekaisin"	"imppaaminen"
Huumausaineita ☐	mitä:		
Joitain muita päihteitä ☐	mitä:		
Alkoholia ja edellä mainittuja aineita samaan aikaan (sekäkäyttö) ☐			
Minkä ikäisenä kokeilit ensi kerran päihteitä?			
Mahdollinen päihdehoidon historia:			
Päihdehoitoon hakeutumisen syy:			
oma ☐	perheen/ sukulaisten painostus ☐	viranomaisten edellyttämä ☐	muu, mikä: ☐
			lisätietoja:

TALOUS JA TOIMEENTULO

Pääsääntöinen tulonlähde	€/kk	Pääsääntöinen tulonlähde	€/kk
Palkka	☐	Sairaspäiväraha	☐
Opintoraha	☐	Kuntoutusraha	☐
Opintolaina, nostot	☐ yht.	Rahaa vanhemmilta	☐
Asumislisä	☐	Toimeentulotuki	☐
Työttömyyskorvaus	☐	Muualta:	☐
Yleinen asumistuki	☐		☐
Onko sinulla merkintää luottotiedoissa? Ei ☐ Kyllä ☐			
Velkaantuminen / ulosotot / sakot / korvaukset/tekstiviestilainat:			
Laskuista huolehtiminen:	Huolehdin itse ☐	Osittain huolehdin itse ☐	En pysty huolehtimaan ☐

ASUMINEN

Oletko asunut aikaisemmin yksin? Ei ☐ Kyllä ☐ Milloin ja missä?
Toiveet asumisesta:

ITSENÄINEN ELÄMÄ

Missä asioissa koet tarvitsevasi tukea ja kuinka usein?

_____ / ____ /20 _____
 Paikka Pvm. Nuoren allekirjoitus

_____ / ____ /20 _____
 Paikka Työntekijän allekirjoitus

**Etelä-Karjalan
 lastensuojelun jälkihuollon
 kehittämishanke 2006-2008**
 (Lappeenranta, Imatra, Joutseno,
 Taipalsaari)

JÄLKIHUOLLON HENKILÖKOHTAINEN TILANNEARVIO

*Etelä-Karjalan
lastensuojelun jälkihuollon
kehittämishanke 2006-2008
(Lappeenranta, Imatra, Joutseno, Taipalsaari)*

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

1. ASUMINEN JA ARKI			
Pesen pyykkiä viikoittain	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Vaihdan lakanat ja tuuletan petivaatteet 1-3 kertaa kuukaudessa	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Imuroin ja pyyhin pölyt viikoittain	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Luuttuan lattiat 1-3 kertaa kuukaudessa	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Siivoan wc:n/kylpyhuoneen viikoittain	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Lajittelen roskat	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Vien roskat jätekatokseen 2-3 kertaa viikossa	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Tiskaan päivittäin	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Olen tyytyväinen asuntooni	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Viihdyn kotona yksin	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Noudatan asumiseen liittyviä sääntöjä	Kyllä ☐	En ☐	En ikinä ☐
Osaan laittaa vähintään viisi ruokalajia:			
Kotityöt sekä puhtaus ja siisteys kotona ovat mielestäni:			
Millainen paikka koti minulle on:			

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

2. TYÖ/KOULU/AJANKÄYTTÖ	
Tiedän, miksi haluan isona	Kyllä ☐ En ☐
Haaveammattini on:	
Opiskelu kiinnostaa	Kyllä ☐ Ei ☐
Työelämä kiinnostaa	Kyllä ☐ Ei ☐
Tulevaisuus mietityttää minua	Kyllä ☐ Ei ☐
Missä haluaisin olla ja mitä tehdä puolen vuoden päästä?	
Missä haluaisin olla ja mitä tehdä viiden vuoden päästä?	
Minulla on unelmia:	
Katson tv:tä	tuntia/päivä. Mitä ohjelmia:
Harrastan:	
Haluaisin harrastaa:	

Kuuntelen musiikkia	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Pelaan konsoli- tai tietokonepelejä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Vietän aikaa netissä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Luen kirjoja	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Suunnittelen, mitä teen seuraavana päivänä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Suunnittelen, mitä teen seuraavalla viikolla	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Olen tyytyväinen arkeeni	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Aikani käy pitkäksi, minulla on tylsää	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Vietän aikaa yksin	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Yksin oleminen on:			

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

3. RAHA-ASIAT

Rahani riittävät koko kuukaudeksi	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Maksan laskut ajallaan	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Elän yli varojeni	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Teen heräteostoksia	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Minulla on kallis maku	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Lainailen rahaa muilta (kaverit, pikavipit, pankki)	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Pelaan rahapelejä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Lainailen rahaa muille	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Minulla on velkoja	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Raha-asiat vaivaavat minua	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Minulla on korvauksia tai sakkoja	Usein ☐	Harvoin ☐	Ei ikinä ☐
Paljonko korvauksia, sakkoja tai velkoja on? Kenelle?			
Tiedän, paljonko tililläni on juuri nyt rahaa?	En ☐	Kyllä ☐	
Raha merkitsee minulle:			

TULOT JA MENOT

TULOT	Hakijan netto-tulot/kk	Puolison netto-tulot/kk	MENOT	Hakijan menot/kk	Puolison menot/kk
Palkka			Vuokra/ yhtiövastike		
Kelan työttömyysturva			Vesimaksu		
Ansiosidonnainen työttömyysturva			Saunalasku		
Asumistuki			Sähkölasku		
Lapsilisä			Muut asumismenot, mitkä:		
Kuntoutustuki					
Elatusapu/-tuki			Terveystuomenot		
Lasten kotihoidon tuki			Opiskelu- ja työmatkat muut työssäkäymisestä aiheutuvat kustannukset		
Opintoraha ja asumislisä			Ruoka		
Opintolaina			Puhelinlasku		
Sairauspäiväraha			TV-lupa		
Eläkkeet			Kotivakuutus		
Vanhempainraha			Internet-yhteys		
Muut tulot, mitkä:			Lainat		
			Päihteen		
			Muut menot, mitkä:		
TULOT YHTEENSÄ			MENOT YHTEENSÄ		
Hakijan tulojen ja menojen EROTUS			Puolison tulojen ja menojen EROTUS		
Tulojen ja menojen välinen erotus			€		

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

4. ASIOINTI KODIN ULKOPUOLELLA

Pidän kiinni sopimuksista			
a) kaverit ja ystävät	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
b) työntekijät	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
c) perhe ja/tai suku	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Olen usein myöhässä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Perun ajoissa tapaamiseni, jos tulee este	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Osaan etsiä ja hakea tietoa	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Käytän kalenteria	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Haluan ja tarvitsen apua asioideni hoitamiseen	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Osaan hoitaa asioitani puhelimitse	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Kuljen julkisilla liikennevälineillä	Usein ☐	Harvoin ☐	En ikinä ☐
Osaan tehdä työhakemuksen	Kyllä ☐	En ☐	
Osaan tehdä CV:n	Kyllä ☐	En ☐	
Kokemukseni työhaastatteluista?			

Tiedän missä sijaitsevat alueeni:			Yhteystiedot	
Kela	Kyllä		En	
postitoimisto	Kyllä		En	
verotoimisto	Kyllä		En	
työvoimatoimisto	Kyllä		En	
maistraatti	Kyllä		En	
kirkkoherranvirasto	Kyllä		En	
sosiaalitoimi	Kyllä		En	
pankkini konttori	Kyllä		En	
matkahuolto	Kyllä		En	
oma terveysasema	Kyllä		En	
hammashoitola	Kyllä		En	
päivystys/ensiapu	Kyllä		En	
poliisi	Kyllä		En	
energialaitos	Kyllä		En	
apteekki	Kyllä		En	

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

5. TERVEYS JA PUHTAUS			
Tunnen itseni terveeksi	Usein ☐	Harvemmin ☐	En ikinä ☐
Terveys on mielestäni tärkeä asia	Usein ☐	Harvemmin ☐	Ei ikinä ☐
Huolehdin ehkäisystä	Usein ☐	Harvemmin ☐	En ikinä ☐
Oletko vuoden aikana tupakoinut tai käyttänyt nuuskaa?	Kyllä ☐	En ☐	
Oletko kokeillut tai käyttänyt päihteitä viimeisen vuoden aikana?	Kyllä ☐	En ☐	
Osaan hakea sairauteeni oikeasta paikasta apua	Usein ☐	Harvemmin ☐	En ikinä ☐
			
Käyn suihkussa	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Pesen hampaani	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Vaihdan puhtaat alusvaatteet	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Vaihdan puhtaat päällysvaatteet	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Nukahdan helposti	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Nukun hyvin	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Herääminen on vaikeaa	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Olen väsynyt	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐

Harrastan liikuntaa	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Ulkoilen	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐
Syön terveellisesti	Päivittäin ☐	Viikoittain ☐	Harvemmin ☐

Herään aamuisin
noin kello: _____

Käyn nukkumaan
noin kello: _____

**HUISTATAAN
LAUTASHALLIN!**

Minulla on fyysisiä oireita; päänsärky, vatsakipu, niska- ja hartiakivut. Muu?	Usein ☐	Harvemmin ☐	Ei ikinä ☐
--	--------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------

Viimeisin terveydenhuollon kontakti:

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

6. IHMISSUHTEET JA SOSIAALISET TAIDOT			
Minulla on läheisiä ihmissuhteita	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Pidän huolta ihmissuhteistani	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Luotan ystäviini	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Luotan perheeseeni	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Luotan työntekijöihini	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Viihdyn isossa kaveriporukassa	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Viihdyn koulu-/ työryhmässä	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Pidän puoleni, olen tarvittaessa jämäkkä	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Käyn kyläilemässä	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Kutsun vieraita kotiini	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Koen ystävyysuhteeni reiluin	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Jännitän uusien ihmisten tapaamista	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Näytän tunteeni muille ihmisille	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Suutun helposti	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Kun suutun, niin:			
Olen käyttänyt väkivaltaa	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Olen joutunut väkivallan uhriksi	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐

Kunnioitan muita ihmisiä	Kyllä ☐ Joskus ☐ En ☐
Tunnen, että minusta välitetään	Kyllä ☐ Joskus ☐ En ☐
Osaan käyttäytyä asiallisesti viranomaisten kanssa	Kyllä ☐ Joskus ☐ En ☐
Olen hyvä keskustelija	Kyllä ☐ Joskus ☐ En ☐
Olen hyvä kuuntelija	Kyllä ☐ Joskus ☐ En ☐
Hyvä ystävä on mielestäni:	

Nimi

Työntekijä(t)

Päivämäärä

7. HENKINEN HYVINVOINTI			
Suhtaudun tulevaisuuteen positiivisesti	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Luotan itseeni	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Olen kokenut pettymyksiä suhteessa muihin ihmisiin	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Olen kärsivällinen	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Tunnen kuuluvani johonkin	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Uskallan sanoa mielipiteeni	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Minua kuunnellaan	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Elämässäni on toiveita ja unelmia	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Päätän itse omista asioistani	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Minua harmittavat jotkut tekemiseni	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Olen tyytyväinen elämääni	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Osaan erottaa oikean ja väärän	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Pidän itseäni arvokkaana	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Mitä uskonto minulle merkitsee?			
Kolme tärkeintä asiaa elämässäni:			

Yksin ollessa koen oloni turvalliseksi	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Tunnen oloni turvalliseksi muiden seurassa	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Minulla on mielekästä tekemistä	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Tunnen oloni masentuneeksi	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Minulla on levoton olo	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Tunnen itseni yksinäiseksi	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Osaan pyytää tukea	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Saan tukea tarvittaessa	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Minulla on hyvä olla	Kyllä ☐	Joskus ☐	Ei ☐
Hyväksyn itseni sellaisena kuin olen	Kyllä ☐	Joskus ☐	En ☐
Olen hyvä:			
Asioita, joita haluaisin itsessäni muuttaa:			
Levottomuutta ja epävarmuutta elämässäni herättää juuri nyt:			
Mihin asioihin olen tällä hetkellä tyytyväinen?			
			

Liite 6. Selvitys hankekuntien yhteistyökumppaneiden jälkihuoltopalveluiden tarjonnasta.

1. JOHDANTO	2
2. SELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1 Selvityksen taustalla Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke	3
2.2 Lastensuojelun toimintaympäristö Kaakkois-Suomessa	3
2.3 Selvitystyön tavoitteet ja toteutus	5
3. HANKEKUNTIEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN JÄLKIHUOLTO	7
3.1 Hankekuntien ammatilliset lastensuojelun palveluntuottajat	7
3.2 Kyselyyn vastanneet ammatilliset lastensuojelun palveluntuottajat	8
3.3 Jälkihuoltopalvelut sijaishuoltopaikoissa	10
3.3.1 Jälkihuoltopalveluiden sisältö	11
3.3.2 Jälkihuoltona tarjotut asumispalvelut	13
3.3.3 Jälkihuoltopalveluiden hinta ja toiminnan aloittamisajankohta	13
3.3.4 Jälkihuoltoon liittyvä henkilökunnan koulutus	15
3.3.5 Toiminnan laajentaminen ja markkinointi	16
3.3.6 Jälkihuoltotyön laatutavoitteet	16
3.3.7 Jälkihuoltotyön arviointi ja raportointi	18
3.4 Jälkihuoltoon liittyvä yhteistyö	19
3.5 Palveluntuottajien jälkihuoltopalvelujen vahvuudet ja ongelmat	20
4. PALVELUNTUOTTAJIEN NÄKEMYKSIÄ KUNTIEN JÄLKIHUOLLOSTA	23
5. YHTEENVETO	26
6. POHDINTAA KUNTIEN SOSIAALITOIMEN NÄKÖKULMASTA	29
KIRJALLISUUS	31

1. JOHDANTO

Tässä selvityksessä tarkastellaan lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden tarjonnan nykytilaa sekä lastensuojelun palveluntuottajien näkemyksiä jälkihuollosta. Lastensuojelupalveluja tarvitsevien lasten ja nuorten määrä jatkaa kasvuaan - lastensuojelun asiakkaiden määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut Suomessa (HE 252/2006). Sosiaali- ja terveysministeriön (2006, 22–24) selvityksen mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrät ovat lisääntyneet viime vuosina 2 - 5 prosentin vuosivauhtia. Selvityksen mukaan vuonna 2004 Suomessa oli sijoitettu 14 700 lasta ja nuorta, joka on 1 % kaikista alle 18 -vuotiaista. STM:n (2006, 22–24) selvityksen mukaan sosiaalityön resurssit ja tarjolla olevat kunnalliset lasten, nuorten ja lapsiperheiden tukipalvelut ovat ohentuneet. Kuntien omien lastensuojelun palveluiden tarjonnan lisäksi tarvitaan myös muita palveluita laadukkaan ja asiakaslähtöisen lastensuojelun palvelujärjestelmän varmistamiseksi.

Kaakkois-Suomessa lastensuojelun palveluiden kasvava tarve näkyy myös selvästi. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa on **lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevia** ja **kodin ulkopuolelle sijoitettuja** sekä **huostassa olleita lapsia** valtakunnallisia keskiarvoja enemmän (SOTKANet 2006). Etelä-Suomen lääninhallituksen (2004) selvityksessä todetaan, että Etelä-Karjalassa sijoitettujen lasten määrä oli kasvanut voimakkaimmin kaikista läänin maakunnista. Kymenlaaksossa lastensuojelun asiakkuudet keskittyivät selvemmin maakunnan kaupunkeihin, kun taas Etelä-Karjalassa asiakkuuksien kasvua oli havaittavissa myös maaseutukunnissa. Vuoden 2004 aikana Kaakkois-Suomessa oli yhteensä 984 lastensuojelulain mukaista sijoitusta tai jälkihuollon asiakkuutta. Tämän perusteella voidaan olettaa, että kaakkoissuomalaisen nuorten lastensuojelun palveluiden tarve tulee aiheuttamaan haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjonnalle aivan lähitulevaisuudessa. Lisäksi lähivuosien haasteena lastensuojelun toimijakentällä tulee olemaan uusi lastensuojelulaki, joka ottaa nykyistä yksityiskohtaisemmin kantaa lastensuojelun palvelujärjestelmän toimivuuteen niin kunta- kuin yksityissektorillakin.

2. SELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Selvityksen taustalla Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke

Lastensuojelun asiakasmäärien kasvu ja haasteellisuus vaativat myös kuntien jälkihuoltotyöltä aikaisempaa enemmän, joten kunnissa on noussut esiin tarve jälkihuollon kehittämiseen. Nuorten, jälkihuollosta vastaavien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihojaajien sekä sijaishuoltopaikkojen, vanhempien ja muiden toimijoiden kannalta on ongelmallista, että kuntien jälkihuoltotyön toimintakäytännöt vaihtelevat. Lastensuojelulain mukaan sosiaalitoimen on aina sijaishuollon päättymisen jälkeen järjestettävä nuorelle jälkihuolto. Jälkihuollon avulla tuetaan nuorta, hänen vanhempiaan/hoitajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa nuori on. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista ja päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 21 vuotta.

Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnat käynnistivät vuonna 2006 Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen, jota hallinnoi Lappeenrannan kaupunki. Kehittämishankkeen ohjaajana on toiminut alueellinen ohjausryhmä ja hanketta koordinoi Socom. Kehittämishanke liittyy valtakunnalliseen Sosiaalialan kehittämishankkeeseen (2003–2007), jonka tavoitteena on tukea kuntia sosiaalipalvelujen uudistamisessa.

Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen tavoitteena on ollut kehittää jälkihuoltoa nuorten tarpeista lähteväksi sekä selkeyttää kuntien jälkihuoltotyötä. Kohteena ovat olleet hankekuntien itsenäistymässä ja jälkihuollossa olevat nuoret, jotka ovat olleet sijaishuollossa (LsL 34 §) tai lastensuojelun avohuollon asiakkaina (LsL 13 §).

2.2 Lastensuojelun toimintaympäristö Kaakkois-Suomessa

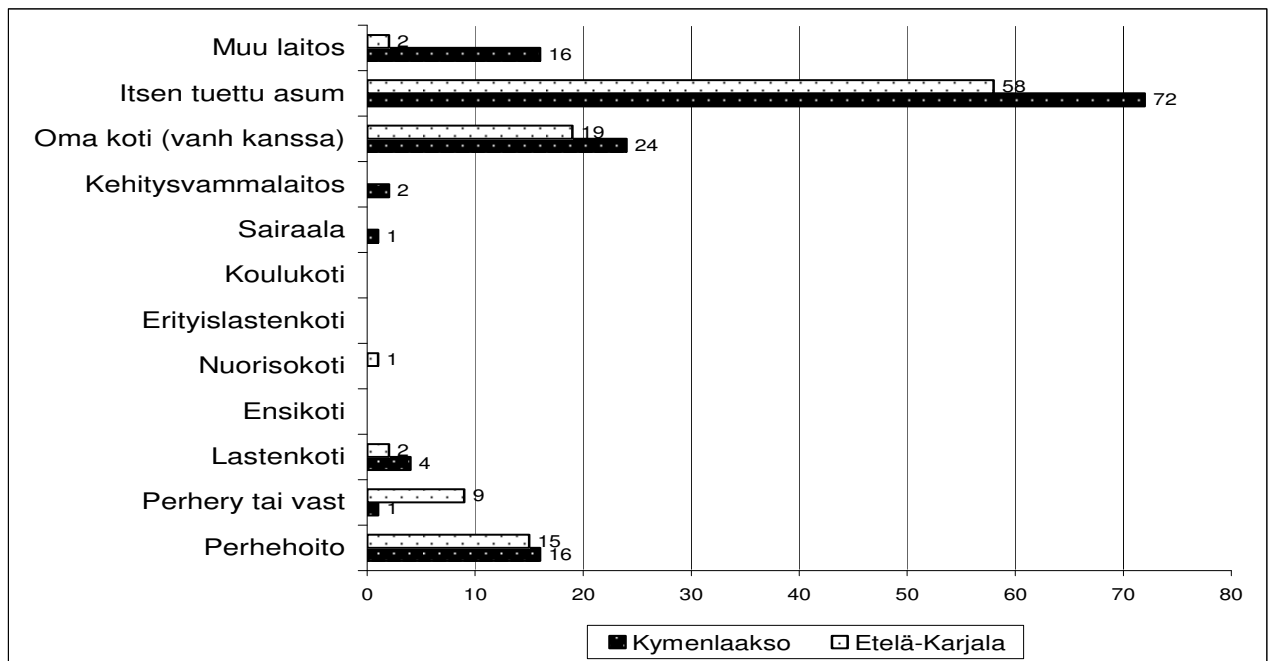
Vuoden 2004 aikana Kaakkois-Suomessa oli yhteensä 984 lastensuojelulain mukaista sijoitusta tai jälkihuollon asiakkuutta. Kiireellisesti huostaanotetut lapset olivat sijoitettuna lähinnä lastenkotiin tai erityislastenkotiin. Huostassa olevat ja vastentahtoisesti huostaanotetut lapset ovat sijoitettuna yleensä perhehoitoon. Perhehoidolla tarkoitetaan tässä Stakesin tilastossa yksityisiä perheitä (sijaisperheitä), joiden kanssa kunta tekee kirjallisen toimeksiantosopimuksen. Ammatilliset perhekodit eivät kuulu tähän ryhmään vaan perheryhmäkoti tai vastaava -luokkaan. (Taulukko 1).

Taulukko 1. *Huostassa olevat lapset vuonna 2004 Kaakkois-Suomessa.*

	Kymenlaakso			Etelä-Karjala		
	Kiireellinen huostaanotto	Huostaanotto	Vastentahtoinen huostaanotto	Kiireellinen huostaanotto	Huostaanotto	Vastentahtoinen huostaanotto
Perhehoito		91	44	1	63	34
Perhery tai vast	1	42	16		58	24
Lastenkoti	12	38	19	4	20	
Ensikoti	1					
Nuorisokoti		12	4		1	
Erytislastenkoti		1		5	2	1
Koulukoti		4			2	
Sairaala					1	
Keh.vamma-laitos					1	1
Oma koti (vanh.)		12	2		11	2
Itsen tuettu asum		1			4	1
Muu laitos	5	7	1			1

Lastensuojelun jälkihuollossa olevia nuoria/lapsia oli vuonna 2004 yhteensä 242. Suurinta osaa nuorista tuettiin itsenäiseen asumiseen. Toiseksi suurin ryhmä jälkihuollossa olivat alle 18-vuotiaat, jotka palasivat kotiinsa vanhempiensa luokse. Kolmannen yhtenäisen ryhmän jälkihuollossa muodostavat ne lapset tai nuoret, jotka jatkavat asumistaan sijaisperheessä. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Jälkihuollossa olevien nuorten lukumäärä ja sijoituspaikat vuonna 2004.

2.3 Selvitystyön tavoitteet ja toteutus

Selvityksen tärkeänä tavoitteena oli saada esille palveluiden tuottajien näkemyksiä jälkihuollosta. Selvityksessä kartoitettiin hankekuntien kanssa yhteistyötä tekevien ammatillisten sijaishuoltoapaikkojen ja yksityisten lastensuojelun palveluntuottajien tarjoamien jälkihuoltopalveluiden nykytilaa, kuten jälkihuoltopalvelujen määrää, laatua ja kustannuksia, sekä palveluntuottajien näkemyksiä jälkihuollosta.

Selvitystä varten kunnissa kartoitettiin lokakuussa 2006 ne sijaishuoltoapaikat, joihin kunta oli sijoittanut yhden tai useamman lapsen. Hankekuntien lapsia ja nuoria oli lokakuussa 2006 sijoitettuna yhteensä 65 erilaiseen sijaishuoltoapaikkaan. Sen lisäksi kartoitukseen otettiin mukaan 9 sijaishuoltoapaikkaa, jotka ovat toimineet lähiaikoina hankekuntien yhteistyökumppaneina.

Selvitystyön toteuttamista varten hankkeessa laadittiin saatekirjelmä, joka lähetettiin joko sähköpostitse tai kirjeitse palveluntuottajille. Saatekirjelmän mukana palveluntuottajille toimitettiin täyttöohje kyselylomakkeeseen, joka pyydettiin täyttämään Socomin www-sivuilla moodle -ympäristössä.

Kyselyssä selvitettiin mm. seuraavia asioita:

1. **Yleinen tieto sijaishuoltopaikasta ja laadusta:** toimintamuoto, lastensuojelupalvelut, työntekijöiden määrä ja työsuhteiden pituus sekä koulutus ja koulutustarpeet, asiakkaiden ikärakenne, asiakaspaikkojen määrät, hoitovuorokauden hinta
2. **Jälkihuoltopalvelut:** laajuus, laskutusperuste, henkilökunnan koulutus, aloitusaika, markkinointi, laatutavoitteet, hinta
3. **Jälkihuoltoon liittyvä yhteistyö:** laajuus, yhteistyökumppanit ja yhteistyön luonne
4. **Jälkihuoltopalvelujen vahvuudet ja ongelmat:** toiminnan vahvuudet sekä ongelmat ja esteet
5. **Näkemyksiä kuntien jälkihuollosta**

Pyyntö vastata kyselylomakkeeseen lähetettiin 6.11.2006 yhteensä 74 palveluntuottajalle. Vastausaika loppui 19.11.2006. Selvitykseen haluttiin lisää vastaajia, joten päädyttiin lähettämään toinen saatekirjelmä 23.11.2006, jossa vastausaikaa jatkettiin 10.12.2006 saakka.

Yhteensä kyselyyn vastasi 36 palveluntuottajaa 40 erilaisesta sijaishuoltopaikasta, joten kyselyn vastausprosentiksi muodostui 49 %. Kaksi palveluntuottajaa vastasi kahden eri toimipisteensä puolesta, vaikka nämä toimipisteet eivät kuuluneet kohderyhmään, mutta kyselyn luonteen takia vastaukset otettiin mukaan selvitykseen. Yksi palveluntuottaja oli lopettanut kokonaan toimintansa.

Kyselyyn vastatessaan vastaajat ovat kertoneet laajasti näkemyksiään jälkihuollosta ja näin ollen niissä kuvataan kuntien jälkihuoltoa yleisesti, eivätkä näkemykset koske pelkästään kehittämishankkeessa mukana olevia kuntia

3. HANKEKUNTIEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN JÄLKIHOULTO

3.1 Hankekuntien ammatilliset lastensuojelun palveluntuottajat

Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnissa lapsia oli sijoitettu lokakuussa 2006 yhteensä 65 sijaishuoltopaikkaan, joista kolmannes sijaitti Etelä-Karjalassa. Sijaishuoltopaikat olivat yleensä Etelä-Suomen läänissä (69 %) ja Itä-Suomen läänissä - Länsi-Suomen ja Oulun läänissä oli muutama käytössä oleva sijaishuoltopaikka. Joka kymmenes sijaishuoltopaikka oli sellainen, jossa joillakin näistä kunnista oli yhtä aikaa sijoitettuna yksi tai useampi lapsi. Sijaishuoltopaikat olivat toimintamuodoltaan yksityisiä yrityksiä, rekisteröityneitä yhdistyksiä, kunnan tai valtion omistamia tai säätiöpohjaisia.

Lappeenrantalaisia lapsia oli sijoitettuna 32 erilaiseen sijaishuoltopaikkaan. Sijoituspaikat olivat yleensä Etelä-Suomen alueella, joista suurin osa Etelä-Karjalassa ja Etelä-Savossa. Oman kunnan alueella olevista sijaishuoltopaikoista puolet oli kaupungin omia laitoksia.

Imatralla lapsia oli sijoitettuna 24 erilaiseen sijaishuoltopaikkaan. Sijoituspaikat olivat yleensä Etelä-Suomen alueella, joista suurin osa Etelä-Karjalassa ja Imatran omia lastensuojelulaitoksia. **Joutsenossa** lapsia oli sijoitettuna kuuteen erilaiseen sijaishuoltopaikkaan. Sijoituspaikat olivat lähinnä Etelä-Suomen alueella, joista suurin osa Päijät-Hämeessä ja Etelä-Karjalassa, mutta ei kuitenkaan oman kunnan alueella.

Taipalsaarella lapsia oli sijoitettuna kolmeen erilaiseen sijaishuoltopaikkaan. Sijoituspaikat olivat kaikki Etelä-Karjalassa, mutta ei kuitenkaan oman kunnan alueella. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Hankekuntien käyttämien sijaishuoltopaikkojen sijainti lokakuussa 2006.

<i>Sijoitusmaakunta</i>	<i>Lappeenranta</i>	<i>Imatra</i>	<i>Joutseno</i>	<i>Taipalsaari</i>	<i>Yhteenveto</i>
Etelä-Savo	6	5	1		12
Kymenlaakso	1	3	1		5
Etelä-Karjala	10	8	2	3	23
Päijät-Häme	4	4	2		10
Kanta-Häme	3	2			5
Uusimaa	2				2
Pirkanmaa		1			1
Keski-Suomi	1	1			2
Pohjois-Karjala	1				1
Pohjois-Savo	3				3
Kainuu	1				1
Yhteensä	32	24	6	3	65

3.2 Kyselyyn vastanneet ammatilliset lastensuojelun palveluntuottajat

Kyselyyn vastattiin 40 erilaisesta sijaishuoltoapaikasta ja toimintamuodoltaan valtaosa (76 %) näistä sijaishuoltoapaikoista oli yksityisten yrittäjien. Rekisteröityneitä yhdistyksiä ja kunnan omia laitoksia oli yhteensä 7 ja säätiön omistamia sijaishuoltoapaikkoja oli yksi. Kyselyyn vastanneilla palveluntuottajilla oli yhteensä 469 asiakaspaikkaa. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Asiakkaiden ikärakenne yksiköissä.

0-6 -vuotta	7-15 -vuotta	16-17 -vuotta	18- vuotta	jh+asuminen yksikössä
11	230	99	53	34/oma 8

Henkilökunnasta suurin osa oli vakinaisessa työsuhteessa. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Henkilökuntaosio.

vakinaisia	määräaikaista	sijaisia	Osa-aikaisia	muita
384	37	18	33	12,5

Henkilökunnan koulutukseksi mainittiin viitisenkymmentä erilaista ammattitutkintoa - suurin osa sosiaali- ja terveysalalta (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Henkilökunnan koulutus.

ruokatalouden tutkinto, sosionomi, sosiaalikasvattaja, sairaanhoitaja, kasvatustieteiden maisteri, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti, lähihoitaja, nuoriso-ohjaaja, vapaa-ajanohjaaja, liikunnanohjaaja, yhteisöpedagogi, perheterapeutti, psykologi, lastentarhanopettaja, montessoriohjaaja, yo-merkonomi, sosionomi (amk)- opiskelija, nuorisotyöntekijä, ravitsemusteknikko, psykiatrian erityissairaanhoitaja, erityisopettaja, lähikasvattaja, kodinhoitaja, yhteiskuntatieteiden maisteri, sosiaalityöntekijä, lastenohjaaja, teologian maisteri, terveydenhoitaja, henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja, opinto-ohjaaja, terveystieteiden maisteri, nuorisopsykoterapeutti, sisätautikirurginen erityissairaanhoitaja, kokki, lasten ja nuorten erityisohjaaja, toimintaterapeutti, suurtaloukokki, perheterapeutti, psykiatrian erikoislääkäri, psykologi, kuvataideterapeutti, laitosapulainen, lääketieteen lisensiaatti, perushoitaja, filosofian maisteri, seksuaaliterapeutti

Palveluntuottajien yksiköiden hoitovuorokausimaksu vaihteli välillä 85–292 e/vrk ja keskiarvoksi muodostui 170 €/vrk, mediaani 160 e/vrk ja moodi 145 €/vrk¹. Vastaajista 10 ilmoitti hoitovuorokausimaksunsa joko vaihteluvälinsä avulla tai sanallisesti ja ne esitetään tässä erillisesti. Hoitovuorokausimaksu vaihteli tällöin 55 - 462,91 euron välillä tai sitten mainittiin hoitokuukausimaksu 190–250 €/vrk. Maksuluokkien kerrottiin myös vaihtelevan hoidon vaativuuden mukaan.

Vastaajat olivat kiinnostuneita vastaamaan koulutukseen liittyviin asioihin. Osa vastaajista kertoi tarpeita olevan niin ammatillisessa peruskoulutuksessa kuin täydennyskoulutuksessakin. Useita koulutuksia oli meneillään tai juuri loppunut ja kerrottiin, että yleensä koulutusta on ollut helppo löytää. Henkilökunnan osaamiseen liittyviä kehittämis- ja koulutustarpeita oli ylivoimaisesti eniten psykiatriseen osaamiseen, kuntoutukseen ja hoitoon liittyvissä tarpeissa: *Lisää osaamista tarvitaan nuorten psyykkisen pahoinvoinnin hoidossa. Traumatisoituneiden lasten hoito. Persoonallisuushäiriöisten hoito. Sijaistraumatisoituminen. Nuorten mielenterveys.*(Taulukko 6.)

Taulukko 6. Henkilökunnan osaamiseen liittyviä kehittämis- ja koulutustarpeet mainintojen mukaan teemoiteltuna.

1. Psykiatrinen osaaminen
2. Päihdetyö
3. Perhetyö
4. Uusi lastensuojelulaki
5. ADHD –oireyhtymä
6. Laatuun liittyvä koulutus
7. Yksikön toimivuus: tiimityön kehittäminen, prosessikuvaus, johtamiskoulutus
8. Yhteisökasvatus
9. Ratsastusterapia

Lisäksi yksittäisiä vastauksia: Elämys- ja erityispedagogiikka, murrosikäisten hoito vertaisryhmäkoulutus, hygieniapassi, työnohjaajakoulutus, tunne- ja kiintymyssuhde teoriaa lääkehuollollinen koulutus, lisäkoulutusta jälkihuoltoon, kehitämme enneltaehkäisevää perhetyöprojektia, jota tarjoamme kunnille

¹ Moodi on yleisimmin esiintyvä arvo, mediaani keskimäinen arvo ja aritmeettinen keskiarvo keskimääräinen arvo. Mikään keskimääräisyyttä kuvaava suure ei anna täydellistä kuvaa havaintoaineistosta. Jos esimerkiksi puolet havaintoaineistosta on kerääntynyt tietyn alarajan alapuolelle ja puolet kahden suuren arvon ympärille, sekä KESKIARVO että MEDIAANI saattavat palauttaa arvon verraten tyhjältä keskialueelta, kun taas MOODI saattaa palauttaa edustavan pienen arvon.

Palveluntuottajat pitivät valtakunnallisia sijaishuollon laatukriteerejä ja palvelujen laadun kehittämistä erittäin tärkeänä asiana, sillä melkein kaikki kyselyyn vastanneet palveluntuottajat halusivat vastata kysymykseen miten heidän omassa toiminnassaan sijaishuollon laatukriteerit näkyvät. Jokaisessa sijaishuolto paikassa tunnettiin sijaishuollon laatukriteerit ja niitä voidaan pitää yleisesti hyväksytyinä kriteereinä, koska kukaan ei kritisoinut niitä.

Liki jokaisesta sijaishuoltopakasta kerrottiin, että heillä on meneillään tai juuri päättynyt laatuun liittyvää kehittämistoimintaa tällä hetkellä. Puolet vastaajista kertoi, että heillä joko on käytössä tai työstetään parhaillaan omia laatukriteerejä laatukäsikirjaksi.

3.3 Jälkihuoltopalvelut sijaishuoltopaikoissa

Pääosin vastanneet palveluntuottajat tarjosivat jälkihuoltopalveluja yksikössään asuvalle nuorelle, jos sijaishuoltopaikka oli tarkoitettu lapsen vakinaisempaa asumista varten. Sijaishuoltopaikasta itsenäistyvän nuoren tueksi tarjosi 83 % vastanneista yksiköistä jälkihuoltopalveluita.

- *Jälkihuoltopalvelut ovat luonnollinen osa hyvän ja laadukkaan sijoituksen koko hoito- ja kasvatusprosessia.*
- *Tarjoamme lastensuojelun kokonaispalvelua.*
- *Kuuluu yrityksen toimialaan*
- *Meiltä lähtevälle nuorelle "räätälöidään" itsenäistymissuunnitelma. X:n alla toimii tukikoti, josta luonnollisena jatkumona on itsenäistymisen tukeminen. Nuoret tarvitsevat yleensä vielä aikuisen tukea itsenäistymisessä, aivan kuin tarvitsevat biologiset lapsetkin*
- *Päivän selvä asia, että nuori tarvitsee tukea myös sen jälkeen, kun sijoitus päättynyt. Jo tieto siitä nuorelle, että on joku aikuinen, johon voi ottaa yhteyttä tarpeen tullen, auttaa jaksamaan ja luo turvallisuutta.*
- *Yksikössä on neljä itsenäistyvän nuoren asuntoa, joihin nuoren on mahdollista siirtyä osastohoidon jälkeen ja tarvittaessa asua tuettuna 21-ikävuoteen asti. Itsenäistyvän nuoren hoitoon kuuluu samat palvelut kuin osastohoidossa olevalla nuorella.*
- *Itsenäistymisen alkutaipaleella olevista nuorista useimmat tarvitsevat monenlaista niin henkistä, taloudellista kuin sosiaalistakin tukea selviytyäkseen arjen haasteista.*
- *Mielestäni meidän kuuluu tarjota 'koko paketti' nuorelle eikä niin, että joku ikä määrää hänet siirtymään toisaalle. Me olemme sen verran nuori palveluntuottaja, että ensimmäinen jälkihuoltopalvelun tarve tulee eteen vasta reilun vuoden päästä, mutta on s*
- *Tukiasuntoihimme on mahdollisuus jäädä jälkihuollossa ollessakin.*
- *Tukikoti ei ole varsinaisesti sijaishuollon yksikkö, vaan se tarjoaa ensisijaisesti lastensuojelun jälkihuollon asumispalveluja.*
- *Yhteistyö sujuu helpommin, kun tunnemme toisemme ja luottamus pelaa. Tiedämme, missä nuori tarvitsee tukea ja missä hän pärjää.*

Sijaishuoltopaikoista kolme ei tarjonnut palveluita ja neljä ei osannut sanoa kantaansa.

- Linjaukset tässä suhteessa vielä tekemättä; yksikkö aloittanut 2006 alussa eikä itsenäistyviä vielä pariin vuoteen
- Tähän asti olemme tarjonneet, mutta nyt jääme eläkkeelle, joten viimeiset siirtyvät kotikuntaan jo 2.asteen koulutukseen
- *Meillä ei ole vielä kokemusta jälkihuollettavista lapsista, mutta ajatus on, että lapset saisivat itsenäistyä, kuten kotoa lähdettäessä.*

Lastensuojelun palveluntuottajille suunnattuun kyselyyn vastanneiden toimijoiden palvelutarjonta muille kuin omasta yksiköstä itsenäistyville nuorille on vasta kehittymässä. Sijaishuoltopaikoista 40 % ei ollut tarjota itsenäistä jälkihuoltopakettia kuntien sosiaalitoimelle. Kuitenkin neljäsosa sijaishuoltopaikoista tarjosi jälkihuoltopalveluitaan sosiaalitoimelle ja saman verran sijaishuoltopaikoista oli tällä hetkellä suunnittelemassa jälkihuoltopalveluihin liittyvää toimintaa. Tällaista toimintaa oli mm. sijaishuoltopaikan yhteyteen rakennettava jälkihuoltoasunto tai palveluiden tarjonta yksikön ulkopuolelta tulevalle nuorelle ja palvelun laajentaminen toiselle paikkakunnalle. Palveluntuottajat painottivat kommentteissaan markkinoitavasta jälkihuoltopaketista yksilöllistä suunnittelua - neljä vastaajaa käytti sanaa räätälöidä kuvaillessaan jälkihuoltopalvelujaan. Pari vastaajaa huomautti, etteivät he tarjoa jälkihuoltopalveluita ulkopuolisille, koska sitoutuminen jälkihuoltotyöhön on haasteellista ulkopuoliselle.

3.3.1 Jälkihuoltopalveluiden sisältö

Lastensuojelun palveluntuottajille suunnattuun kyselyyn vastanneiden yksiköiden palvelutarjonnassa korostui se, että palvelut suunnitellaan aina nuoren tarpeiden pohjalta. Vastaajia pyydettiin kuvailemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti jälkihuoltopalveluitansa. Osittain kysymyksen luonteesta johtuen vastaajat kertoivat palveluistansa hyvin eri tavoin ja palveluita kuvattiin joko jälkihuoltotyön suunnitelmallisuutta ja selkeitä toimintakäytäntöjä korostaen tai sitten jälkihuoltotyöstä kerrottiin ylimalkaisesti, josta ei käynyt ilmi toiminnan toteuttaminen yksilöidymmin, kuten esimerkiksi: *henkilökohtainen kontakti ja ohjaus*.

Tyypillisimmillään jälkihuoltopalvelut pitivät sisällään asumiseen liittyvää tukea. Muita palvelumuotoja olivat tukihenkilötoiminta, sijaishuoltopaikan työntekijöiden sopimat tapaamiset ja puhelinkontaktit sijaishuoltopaikasta nuoren asuntoon, yksikkö kohtaamispaikkana muualta sijoituksesta tulleille, ohjaajan tuki ja neuvonta, erilaiset

asumispalvelut ja tukiperhetoiminta sekä asumisharjoittelu ennen nuoren täysi-ikäistymistä. (Taulukko 7).

Taulukko 7. Jälkihuoltoon liittyvät palvelut.

Nuoren tarpeita, johon tukea kohdennetaan	Itsestä huolehtiminen, omasta asunnosta ja kodinhoidosta huolehtiminen, ruuanlaitto, rahankäyttö ja talouden suunnittelu, "paperisota" eli virastoissa asiointi, harrastukset, työ-, työharjoittelu- tai koulupaikka, psyykinen tukeminen, sosiaalisen lähiverkoston aktivointi
Tukimuoto/palvelu	Toiminnan osa-alueet
1. Tukihenkilötoiminta	<ul style="list-style-type: none"> • Aloitus ja suunnittelu; kirjallinen sopimus nuoren sitouttamiseksi. Arviointi, raportointi, toiminnan lopetus ja seuranta. • Toiminta suunnattu joko tiettyjen elämänhallintataitojen kehittämiseksi tai tueksi haastavassa elämäntilanteessa • Tukihenkilö osallistuu tarvittaessa verkostotyöskentelyyn ja muihin nuorta koskeviin työmuotoihin.
2. Palvelut toimitettuna nuoren asuntoon	<ul style="list-style-type: none"> • Kriisitilanteessa mahdollisuus tulla sijaishuoltoyksikköön • Yhteydenpito nuoren • sidosryhmään • Portaittain harveneva tuki • Vierailut ja yhteydenpito yksikköön • Vertaistukiryhmä • Perhetapaamiset ja perheen tukeminen • Sijainti lähellä yksikköä, tiivis valvonta, yhteistyökumppanit tuttuja ja harrastusmahdollisuudet pysyvät • Valmiiksi kalustettu asunto, ylläpito ja käyttövarat • terapia- ja lääkäripalvelut, lääkkeet • Hoitotiimi, joka arvioi nuoren tilanteen ja tekee hoidolliset linjaukset, ohjaaja, jonka työparina on omahoitaja • Itsenäistyvien nuorten tiimi, joka antaa konsultatiivista tukea nuorten tilanteiden selvittelyssä • toimintaterapeutin tekemä toimintakyvyn kartoitus, perheterapia • perhetilanteen analysointi • kriisitilanteissa mahdollisuus 24 h tukeen
3. Yksikkö kohtaamispaikkana	Toisesta sijaishuoltopaikasta tulevalle nuorelle
4. Jälkihuolto-ohjaaja	Suunniteltu tuki ja ohjaus
5. Asumispalvelut	(ks. taulukko 8)
6. Tukiperhetoiminta	<ul style="list-style-type: none"> • Itsenäisen asumisen tukena itsenäistymisasunnon välittömässä läheisyydessä • Välitön ohjaus ja tuki

3.3.2 Jälkihuoltona tarjotut asumispalvelut

Kyselyyn vastanneet palveluntuottajat tuottivat jälkihuoltoon liittyviä asumispalveluita eri tavoin (Taulukko 8). Jälkihuollossa olevat asiakkaat asuivat yleensä itsenäisesti joko asuen vuokratessa omassa asunnossaan, jonne jälkihuoltotyötä tehdään (39 %) tai asiakkaat asuivat yksikön yhteydessä/pihapiirissä olevassa erillisessä tukiasunnossa (34 %). Asiakkaat asuivat harvemmin yhdessä muiden yksikön asukkaiden kanssa (18 %). Asiakkaista 29 % asui jotenkin muuten jälkihuollossa ollessaan. Näistä muista vaihtoehdoista nousi esiin useimmiten sijaishuoltopaikan omistamat asunnot, joita vuokrattiin asiakkaille. Pari mainintaa sai myös ns. tukikodit, joissa tukiperhe tai ohjaaja asuu pihapiirissä/samassa yhteydessä. Yksilöllisistä ratkaisuista mainittiin myös pari kertaa vaihtoehto, jossa nuori käy sijaishuoltopaikassa joko terapiassa, hoidossa tai esim. syömässä ja tapaamassa ohjaajia.

- *Jälkihuoltonuori käy X:ssä esim. viikonloppuisin syömässä ja tapaamassa ohjaajia, jolloin myös opastetaan ja autetaan sekä ennen kaikkea annetaan aikuisen aikaa.*

Taulukko 8. Jälkihuoltona tarjotut asumispalvelut.

ASUMISPALVELUT	HUOMIOITAVAA
1. Asuminen sijaishuoltoyksikössä yhdessä muiden asukkaiden kanssa	Mainittu lähinnä erikoistapauksina, kuten kehitysvammaisille soveltuvana vaihtoehtona, laitospaikkana.
2. Asuntola/solu-asunto	Asuntolan hoitaja, jonka kanssa voi tehdä yksilöllisiä tukisopimuksia, perustuu vapaaehtoisuuteen, nuoren omaan sitoutumiseen ja yhteisiin sopimuksiin, tuki 24 h
3. Asuminen yksikön yhteydessä/pihapiirissä erillisessä tukiasunnossa	Harjoitellaan yhdessä arkirutiineja; yksin olemista, vapautta, vastuuta
4. Asuminen sijaishuoltopaikan omistamassa asunnossa itsenäisesti	Korostettiin sijaintia lähellä yksikköä.
5. Asuminen vuokra-asunnossa itsenäisesti	Korostettiin sijaintia lähellä yksikköä.

3.3.3 Jälkihuoltopalveluiden hinta ja toiminnan aloittamisajankohta

Kyselyssä pyydettiin palveluntuottajia kertomaan jälkihuoltotyön hintaa palveluittain yksilöitynä ja hinnoiteltuna. Vastauksissaan useimmat palveluntuottajat kertoivat, että yksikköjen jälkihuoltotyön hintaa oli vaikea määrittellä ja yksilöidä, koska palvelut olivat asiakaskohtaisia.

- *Jokaisen nuoren kohdalla räätälöidään hinta erikseen riippuen mitä palveluita se sisältää.*
- *Tuen yksilöllinen tarve sanelee pitkälle kustannuksetkin. Voi olla esim. vrk-hinta (tuen tarve suuri ja asumisen yksikössä) tai yksikköhinta, jolloin laskutetaan annetuista palveluista nuoren huolehtiessa asumiseen ja taloudenpitoon liittyvistä kustannuksista itse hoitovuorokausimaksu*

Jälkihuoltotyön hinta vaihteli yksiköissä erittäin paljon. Jälkihuoltopalveluita kuvaavat eri tasot ja maksatusluokat, jotka liittyvät tuen tarpeeseen. Jälkihuoltopalveluista esimerkiksi itsenäistymisen tuki, joka toimitettiin nuoren omaan asuntoon, vaihteli alkaen 45 euron tuntiveloituksesta perhekodin normaaliin vuorokausihinta (60–150 €/vrk) hintaan. Palveluiden kuvauksesta ei toisinaan selvinnyt, mitä jälkihuollosta maksettaviin kustannuksiin kuului ja miten jälkihuolto toteutetaan.

- *Jälkihuollolliset palvelut ovat sovitut tapaamiset ja puhelinkontaktit nuoren tarpeen mukaan. Kriisitilanteessa mahdollisuus tulla sijaishuoltoyksikköön.*
- *Siihen kuuluu itsenäisen asumisen tukeminen (opastus edulliseen ruoanlaittoon, kodinhoito, juoksevien paperiasioiden tukeminen ja opastaminen ja opiskelun tukeminen.*
- *Sisältää asumisen ja laaja-alaisen moniammatillisen tuen. 9 asiakaspaikkaa, joita varten on palkattu 3 päätoimista työntekijää. Nuoret asuvat joko laitosalueella tai kaupungissa sijaitsevilla yksioissa.*

Selkeyttääkseen jälkihuoltopalveluidensa hintaa vastaajat käyttivät eri tasoja, joiden mukaan hinta vaihteli. Taso määräytyi joko ajallisesti, esimerkiksi ensimmäiset kolme kuukautta oli korkeampi hoitovuorokausihinta tai porrastetusti nuoren tuen tarpeen mukaan. (Taulukko 9).

- *Porrastettu hoitopäivämaksu, pitää alussa sisällään nuoren asunnon vuokran ja korotettua toimeentulotukea vastaavan käyttörahan ja ympärivuorokautisen päivystyksen. Hoitopäivämaksua tiputetaan työn kantaessa hedelmää.*
- *Viimeisessä vaiheessa nuori vastaa itse arjenhallinnasta ja toimeentuloon liittyvistä vastuista ja X:n työ muutetaan tuntiperusteiseksi.*

Jälkihuoltopalveluina nuorelle tarjottiin myös mahdollisuutta asua yksikön omistamassa asunnossa. Tuolloin yleensä nuoren asumisen rinnastettiin sijaishuoltoyksikössä asumiseen, jolloin kustannuksiksi laskettiin pääsääntöisesti vuorokausihinta, joka sisältää samat asiat kuin nuori asuisi sijaishuoltoyksikössä. Valvonnan ja tuen vähentyessä osa muutti myös palveluidensa hintaa tuntiveloitukseksi.

Asumisvuorokausimaksun sisältö piti sisällään hyvinkin erilaisiin palveluihin, joita kerrottiin tarjottavan tarpeen mukaan. Näitä palveluita olivat valvonta tarvittaessa, ohjaajan palvelut, tapaamiset 1-2/3-4 kertaa viikossa, yöpymismahdollisuus yksikössä tarvittaessa,

perhetapaamiset, käyttövarat, terapia, lääkäripalvelut, lääkkeet, harrastukset, päivittäiset erityistyöntekijäpalvelut, ylläpito.

Taulukko 9. Jälkihuoltotyön hinta.

Palvelu	Palveluiden hinta €/vrk	Muu laskutusperuste
Palvelut toimitettuna nuoren omaan asuntoon	77, 60, 125, 52, 10-50, 55-150	25, 50 €/h, 45 €/h, 30
Jälkihuoltotyössä eri tasot työn vaativuuden mukaan	30-190, 10-50/170, 55-150, 144-218, 450-600, 147-187, 52	25 €/h, 30 €/h
Nuori asuu perhekodissa	160	
Yksikön omistama asunto	170, 170, 140, 120, 65, 193	
Asuntola		2195 €/kk

Selvitettäessä kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien jälkihuoltopalveluiden toiminnan aloittamisajankohtaa voitiin havaita, että ainakin kyselyyn vastanneiden toimijoiden toiminta oli iältään melko nuorta. Kysymykseen vastanneesta 2/3 oli aloittanut toimintansa joko vuonna 2000 tai sen jälkeen.

3.3.4 Jälkihuoltoon liittyvä henkilökunnan koulutus

Jälkihuoltoon liittyvää erityiskoulutusta oli saanut 37 % kysymykseen vastanneista sijaishuoltopaikkojen henkilökunnasta. Tällaiseksi jälkihuoltoon liittyväksi erityiskoulutukseksi vastaajat määrittivät 20 erilaista koulutusta, jonka lisäksi mainittiin joitakin yksittäisiä koulutuspäiviä, joiden nimeä ei mainittu tarkemmin. Erilaisia koulutuksia olivat seikkailuohjaaja, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, omauraverkoston kautta ammatillisten oppilaitosten seminaarit, jälkihuoltohankkeen tarjoamaa ohjauskoulutus ja laitoksen sisäinen koulutus, lastensuojelun erikoistumisopinnot, perheväkivaltaan liittyvää koulutus, terapiakoulutus, sosiaalipedagogiikka, perhetyö, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, päihdetyö, taideterapia, psykoterapia ja kotipesästä lentoon -koulutus.

- *Onko olemassa jotain erityiskoulutusta? Olisi kiva kuulla siitä. Työntekijät ovat osallistuneet Jälkihuoltoseminaariin vuosittain yhteistyössä muiden jälkihuoltoja tarjoavien yhdistysten kanssa.*
- *Varsinaista erityiskoulutusta jälkihuoltoon emme ole kohdanneet, aihetta sivutaan kuitenkin monissa koulutuksissa (lainsäädäntö, haastavan asiakkaan kohtaaminen etc.)*
- *Laatukäsikirjaamme liittyen oma koulutus, raportoinnin ja arvioinnin osalta yhdistyksen jälkihuoltovastaavan antama koulutus. Valtakunnalliseen jälkihuoltokoulutukseen osallistunut 2 hlöä.*

3.3.5 Toiminnan laajentaminen ja markkinointi

Viidennes yksiköistä oli aikeissa laajentaa jälkihuoltoon liittyvää toimintaa. Vastaajista 13 % ei ollut laajentamassa toimintaansa ja kantaansa ei osannut sanoa viidennes yksiköistä. Laajentaminen tarkoitti yleensä asuntojen lisäämistä tai palvelun tarjoamista jatkossa myös ulkopuolisille nuorille tai esim. tukihenkilötoimintaa.

- *Palveluntilaajat ovat tiedustelleet onko toimintamme perustettavissa muulle paikkakunnille. Jälkihuollon organisoinnissa erityisesti kotipaikkakunnalta opiskelupaikkakunnalle siirtyminen tai sijoituspaikkakunnalta emokuntaan palaaminen vaikuttavat haasteellisilta tilanteilta. Näiltä osin erilliselle jälkihuoltorakenteelle vaikuttaa olevan tilauksensa. Olemme tähän mennessä järjestäneet mm. tukihenkilöpalveluita muille paikkakunnille nuoren ollessa kurssituksella.*

Kyselyyn vastanneista toimijoista kolmannes kertoi, ettei käytä markkinointia edistääkseen omien palveluidensa kysyntää.

- *Markkinointi on rakennettu sisälle palveluprosessiin, jolloin se muodostaa ehyen jatkumon.*
- *Erikseen emme jälkihuoltoa markkinoi vaan se on osana koko perhekodin markkinointia. Vaikkakin voimme tarjota jollekin nuorelle vain jälkihuoltoakin tarvittaessa.*
- *Emme markkinoi. Järjestämme omasta laitoksestamme kotiutuville tarvittaessa.*

Sijaishuoltopaikkojen markkinointi perustui pitkälti pitkään jatkuneeseen yhteistyöhön ja jälkihuoltopalveluita markkinoitiin tapaamisten aikana esim. huoltosuunnitelmissa. Varsinaisina markkinointikeinoina voidaan pitää yksikön omia www-sivuja, joiden avulla yksikön toiminnasta tiedotettiin. Yksiköissä oli myös valmistettu esitteitä ja tiedotteita jälkihuoltopalveluista. Muutama palveluntuottaja uskoi tiedon hyvästi tehdystä työstä toimivan parhaimpana markkinointikeinona. Palveluntuottajat käyttivät myös sähköpostia markkinointiin. Markkinointikeinona mainittiin myös Hoivakymppi -verkosto, Ammatillisten Perhekotien Liiton www-sivut, laatukäsikirja, puhelin ja seminaarit sekä tutustumiskäynnit.

- *Palveluntilaajien kanssa sijoituksen alkuvaiheessa ja sijoituksen aikana, tutustumiskäyntien sähköpostin ja omien nettisivujen kautta.*
- *Kaiku on edennyt lähinnä hyvin tehdystä ja sitoutuneesta työstä. Vuoden alussa valmistuvat vihdoin ja viimein www-sivut. Olemme osallistumassa myös Hoivakymppi -verkkoon.*

3.3.6 Jälkihuoltotyön laatutavoitteet

Lastensuojelun palveluntuottajien yksikköjen laatutavoitteet jälkihuollossa jakautuivat joko visioon nuoren hyvästä tulevaisuudesta tai konkreettisiin yksityiskohtiin, jotka olivat

jälkihuoltotyön tavoitteina. Kolmannes vastaajista näki vision nuoresta yksikkönsä laatutavoitteena jälkihuollossa.

- *Itsenäinen omillaan toimeentuleva yhteiskuntakelpoinen aikuinen.*
- *Mahdollisimman kattava ja nuorta/perhettä tukeva-tavoitehan on, että jossakin vaiheessa nuori pärjää itsenäisenä ,yhteiskuntakelpoisena veronmaksajana.*
- *Tavoite; omillaan toimeentuleva, itseensä tyytyväinen ja yhteiskuntakelpoinen kansalainen. Ts. toimitaan em. vision "tavallinen elämä ja normaali asuminen" saavuttamiseksi!*

Vastaajista kolmasosa kertoi jälkihuoltotyön tavoitteistaan, joille he olivat asettaneet kriteerejä.

- *Riittävän laadukasta ja riittävää ohjausta ja opastusta itsenäistyvälle nuorelle. Nuorelle on oltava meistä apua ja turvaa sekä selkeää ohjausta eri elämän tilanteisiin.*
- *Suunnitella jälkihuolto yhdessä nuoren kanssa ja sitouttaa nuori siihen.*
- *Pyrimme siihen, että onnistumisen mahdollisuudet ovat. Kiinnitämme huomioita nuoren siirtämä vaiheessa edellytyksiin onnistua omassa tukiasumisessa. Perusseikat on oltava kunnossa, jotta laitosalueella olevaan itsenäistymisyksistöön on mahdollista päästä ja nuorella on oltava pyrkimystä ja näyttöä ennenkuin häntä aletaan ajatella itsenäistymisasuntoon laitoksen ulkopuolelle.*
- *Riittävän monipuolinen tukielämäntalouden ja koulutukseen Laatuksiterienä 1/2-1 vuoden aikana selviytyminen täysin itsenäiseen asumiseen*

Jälkihuoltotyön laatutavoitteena mainittiin myös konkreettisia asioita, kuten:

- *Varmistaa tukihenkilön loma-ajat.*
- *Perheryhmäkodin johtaja on aina tavoitettavissa jälkihuollossakin olevalle nuorelle.*
- *Toisen asteen ammatillinen tutkinto, kyky ottaa vastuuta itsestään ja valmius siirtyä itsenäiseen elämään*
- *ammattikoulu, ajokortti, oman elämän hallinta,*
- *asiakkaan sosiaalinen selviytyminen ja arkielämän taitojen oppiminen*

Kolmannes vastaajista kertoi tavoitteidensa näkyvän laatukäsikirjastaan.

- *"Emme tee mitään keskinkertaisesti" - laatukäsikirjamme on noin 150 sivuinen, joten tähän on hieman vaikea kovin tarkasti laatutyötä kuvailla ;)*

Yksi vastaaja toivoi työhönsä jatkuvuutta: *Että voisimme tehdä jälkihuollon kaikkien sijoitettujen lastemme kanssa.*

Sen lisäksi kommentoitiin jälkihuoltotyötä kokonaisuudessaan:

- *Ideaali on, että nuori itsenäistyy yksilöllisten edellytystensä mukaisesti ja aikuistuessaan pystyy tasapainoiseen ja vastuunkantokykyiseen elämään. X:n puoleen käännetään yleensä tapauksissa, jolloin tuen tarve on erittäin ilmeinen. Aina onnistumisia ei voida taata, tilanne riippuu osin aikaisemman sijoituksen ajankohdasta ja onnistumisesta. Jälkihuollon onnistumisia ovat olleet nuoren sitoutuminen toisen asteen koulutukseen/ammattitutkinnot, työharjoitteluihin ja*

asevelvollisuuden suorittaminen, päihdeongelmien ja rikollistaipumusten kurissa pysyminen jne. Jälkihuollon aikana monet nuoret ovat työstäneet identiteettiään ja käsitelleet rikkonaista lapsuuttaan. Joillakin nuorilla perhetilanteen selkiytyminen jälkihuollon aikana on ollut saavutus. Keskeinen laatuavoite on elämännhallintataitojen ripeä kasvattaminen. Palveluntilaajan kannalta laatua ovat myös kustannus-tehokkuus, taloudellisella panostuksella tehdään läpinäkyvää työtä nuoren eteen ja resurssit määritellään jatkuvan seurannan/arvioinnin kautta.

3.3.7 Jälkihuoltotyön arviointi ja raportointi

Palveluntuottajat arvioivat toimintansa tuloksellisuutta eri tavoin. Joissakin sijaishuoltopaikassa oli selkeä arviointimalli, jonka mukaan toimittiin. Tällaisia olivat esimerkiksi sijoituksen päättyessä suullisesti ja kirjallisesti kerättävä asiakaspalaute, josta on koottu arviointi ja arvioinnin tuloksista on keskusteltu yhteisesti sijaishuoltopaikassa.

- *Asiakaspalautteen kautta ja keskusteluilla palveluntilaajan kanssa. Jokaisen sijoituksen päättyessä käymme asiakaspalautteen suullisesti ja kirjallisesti läpi*
- *X:n jälkihuollon työntekijä, joka haastattelee nuoret ja kokoaa arvioinnin*

Sijaishuoltopaikassa arvioitiin toiminnan tuloksellisuutta myös vertaamalla toimintaansa siihen, miten nuori pärjää itsenäisesti. Suurin osa arvioi toimintaansa keskustelemalla nuoren kanssa jälkihuollosta sekä keskustelemalla palveluntilaajien ja/tai nuoren palaverissa paikalla olevien eri toimijoiden kanssa. Lisäksi vastaajat kertoivat arvioivansa toimintaansa mm. suhteessa laatukriteereihin, prosessien sujuvuudella ja tavoitteiden mukaan - eräs vastaajista kertoi, että siitä oli tehty tutkimus.

- *Arviointi näkyy siinä, kun nuori selviää itsenäisesti elämässään eteenpäin*
- *Tavoitteiden mukaan. Tavoitteet rakentuvat tiiviin arvioinnin kautta. Jokaisen nuoren tilannetta arvioidaan tiimissä viikoittain, kokonaisvaltaisemmin kuukausittain. Olennaista on nuoren henkilökohtainen arvio etenemisestään.*
- *Palaverissa eri osapuolten kesken*
- *Asiasta on tehty tutkimus*

Jälkihuoltotyöstä raportoitiin kirjallisesti, suullisesti tai huoltosuunnitelmaneuvoittelussa tai erikseen sovitusti. Yksi vastaajista kertoi, etteivät he raportoi lainkaan tekemästään jälkihuoltotyöstä. Yli puolet kysymykseen vastanneista kertoi raportoivansa kirjallisesti - yleisimmin kerran kuukaudessa kuukausiraportissa.

- *Tähän mennessä puhelimitse, mutta tulevaisuudessa sähköpostitse. Meillä on uusi tietokoneohjelma, jota voimme hyödyntää.*
- *Kuntakohtaisesti sopimuksen mukaan, vaikka joka viikko jos on tarve*

3.4 Jälkihuoltoon liittyvä yhteistyö

Omaisten ja lähipiirin kanssa tehtiin yhteistyötä vaihtelevasti esim. puhelimitse, vierailujen, neuvottelujen ja kotikäyntien avulla. Kolmannes vastaajista kertoi yhteydenpidon jatkuvan samanlaisena kuin sijaishuollossakin.

- *Tiivistä yhteistyötä nuoren elämänhallinnan vahvistamiseksi, säännölliset tapaamiset ja yhteydenpito vanhempien kanssa.*

Kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että nuoren oma tarve - lupa täysi-ikäisen kohdalla - ratkaisee sen pidetäänkö yhteyttä lähipiiriin jälkihuollon aikana.

- *Tarvittaessa otetaan mukaan jälkihuoltoon.*

Kolmasosa vastaajaa näki lähipiirin voimavaraksi ja pyrki kannustamaan heitä yhteistyöhön.

- *Omaisista kannustetaan mahdollisimman tiiviiseen yhteistyöhön.*
- *Perhe/suku/ystäväpiiri lasketaan yhdeksi voimavaraksi. Jos sellaista ei ole, pyritään tilannetta elvyttämään. Järjestämme tapaamisia ja nuoren luvalla pidämme yhteyttä.*
- *Täysi-ikäisen tukipalvelujen käyttäjän suostumuksella viikottaista yhteistyötä. Räätyä löydysti mahdollisimman tiivistä pyrkien luomaan nuorelle toimivaa ja tukevaa läheisverkostoa.*

Kuntien kanssa yhteistyötä tehtiin huoltosuunnitelmissa ja erilaisissa neuvotteluissa, puhelimitse, raportoimalla kirjallisesti tai suullisesti sekä sopimusten teon yhteydessä. Yleisimmin yhteistyötä tehtiin lähinnä huoltosuunnitelman neuvotteluissa ja kirjallisten raporttien muodossa. Yhteydenotot puhelimitse tai muutoin mainittiin tapahtuvan tarpeen mukaan.

- *Jälkihuollon seuranta kirjallisesti ja suullisesti teemme kuukausittain, neuvottelut ovat noin kerran kolmessa kuukaudessa.*
- *Palaverissa tavataan ja puhelimitse pidetään yhteyttä. Toivomme tiivistä yhteistyötä.*
- *Ei mainittavaa yhteistyötä.*

Muiden lastensuojelun palveluntuottajien kanssa teki yhteistyötä vaihtelevasti kolmannes kyselyyn vastanneista palveluntuottajista. Yhteistyötä tehtiin siinä vaiheessa, kun nuori on siirtymässä sijaishuoltopaikasta toiseen tai esim. terapia- ja opetuspalveluiden myynnissä. Palveluntuottajat kertoivat myös yhteistyöstä vertaistukitapaamisissa, keskusteluissa, projekteissa ja hankkeista, ideoiden vaihtelussa sekä ammatillisten perhekotien laatutyöryhmästä.

- *Esimerkiksi mm. vertaistukitapaamisia. Tätä osa-aluetta voisi kehittää.*

- *Jos on nähtävissä, että nuori siirtyy sijaishuollon lopulla toimintamme piiriin suunnittelutyö aloitetaan kyseisen yksikön kanssa hyvissä ajoin (miel. 6kk tai enemmän).*
- *Tarvittaessa pidämme yhteyttä puhelimitse tai keskustelemme, kun tapaamme muiden palveluntuottajien kanssa.*

Muut toimijat, joiden kanssa palveluntuottajat tekivät yhteistyötä, olivat erilaiset **verkostot**, kuten Omaura r.y:n verkosto tapaamiset ja jälkihuoltopalvelujen yhteinen prosessikehittäminen. Muita toimijoita olivat vastaajien mukaan erilaiset seminaarit, palaverit tarpeen mukaan koulujen, virastojen, kunnallisen päihde- ja mielenterveystoimen kanssa, nuorten työvoimapalvelupiste, nuorten psykiatrinen poliklinikka, psykiatrinen avohoito, harrastuspalvelut, oman säätiön sisäinen yhteistyö, sosiaalityöntekijät, terveydenhuoltohenkilöstö, psykiatriset hoitoyksiköt ja terapiakonsultaatiot, tukihenkilöt, työvoimatoimisto, Kela, poliisi, ja urheiluseurat.

3.5 Palveluntuottajien jälkihuoltopalvelujen vahvuudet ja ongelmat

Palveluntuottajat pitivät jälkihuoltopalveluidensa vahvuutena sijaishuollon aikana kehittyntä **keskinäistä suhdetta**, jota pidettiin erittäin tärkeänä lähtökohtana jälkihuoltotyön onnistumiseksi.

- *Jälkihuoltotyötä tekee toinen omaohjaajista.*
- *Tunnetaan nuori hyvin, tiedostetaan hänen vahvuudet ja tuettavat osa-alueet, kun jälkihuollossa oleva nuori on asunut sijaishuoltopaikassa.*
- *Pitkäaikainen hoitosuhde jo ennen jälkihuoltoa (kiinteät, pysyvät ihmissuhteet)*
- *Jälkihuollossa olevien nuorten ja heidän verkostojensa hyvä tuntemus osastohoidon jatkumona järjestettävässä jälkihuollossa.*
- *Sijaishuollossa kehittynyt kiintymyssuhde/psykologisen vanhemmuuden syntyminen on yksi keskeisimpiä voimaa antavia tekijöitä nuoren "itsenäistymismyrskyihin".*
- *Keskinäinen luottamus, nuoren taidot tuntien osaamme ohjata ja neuvoa sellaisissa asioissa, missä nuori tarvitsee vielä apua.*

Vahvuutena korostettiin sitä, että jälkihuoltotyöhön on varattu **tarpeeksi resursseja** sijaishuoltopaikassa ja tuki on tarvittaessa tiivistä.

- *Ympäri vuorokautinen tuki, ja se että vastuuhenkilö asuu samassa talossa nuorten kanssa.*
- *Päätoimiset työntekijät ja heidän tarjoamansa vahva tuki.*
- *Tavoitteellinen toiminta, seuranta ja arviointi ja tarvittaessa tiukka puuttuminen.*

Sijaishuoltopaikan henkilöstön **moniammatillisuus** nähtiin tärkeänä voimavarana jälkihuoltotyössä.

- *Moniammatillinen osaaminen lastensuojelussa, yhteisö- ja päihdekasvatuksessa*

Pitkäaikainen työkokemus jälkihuoltotyöstä mainittiin myös sijaishuoltopaikan vahvuutena.

- *Vankka työkokemus: Pitkäaikainen kasvatus-, opetus ja lastensuojelutyön kokemus.*
- *Sijaishuollon (sijaisvanhemmuuden) pitkä kokemus ja useiden itsenäistyvien/-neiden nuorten elämän seuraaminen ja tukeminen.*

Jälkihuoltotyön vahvuutena nähtiin **henkilöstön sitoutuminen** jälkihuoltotyöhön ja työskentelymenetelmien osaaminen.

- *Sitoutuminen ja sinnikkyys.*
- *Jälkihuollon työotteessa on erittäin olennaista auttaa nuorta pääsemään irti esimerkiksi laitospolttuurista.*
- *Olemassa olevia menetelmiä sovelletaan ja uusia etsitään jokaiselle nuorelle sopiviksi.*
- *Nuoret sitoutuneet jälkihuoltoon ja motivoituneet työntekijät.*

Jälkihuoltotyön vahvuutena korostettiin myös **yksilöllisyyttä**.

- *Olennaista on nuoren oman näkökulman ja motivaation kuljettaminen työn keskiössä.*
- *Jälkihuolto ei ole tiettyä kaavaa noudattavaa, vaan lähtee tuettavan tarpeesta, elämäntilanteesta.*
- *Oma jatkohuolto lakisäätöisen jälkihuollon lisäksi*

Kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien suurimpina ongelmina ja esteinä jälkihuoltopalveluiden suhteen oli **kuntien kanssa tehtävä yhteistyö**. Erityisesti oltiin tyytymättömiä siihen, että kunnat eivät ole järjestäneet jälkihuoltoa avohuollon tukitoimena sijoitetuille nuorille. Lisäksi kritisoitiin kuntien taloudellista panostusta jälkihuoltoon ja kuntien suunnitelmien muutoksia ja vaikeuksia niiden ennakoimisen suhteen.

- *Avohuollon tukitoimena sijoitetuilla nuorille ei järjestetä jälkihuoltoa*
- *Kuntien suunnitelmien ja niiden muutosten ennakointi.*
- *Mm. Avohuoltona olevien nuorten jälkihuolto sijoituksen jälkeen on valitettavan usein korkeimmassa käressä. Toisin on kuntia ja kaupunkia, jotka ovat oivaltaneet sen merkityksen, mitä nuoreen on sijoituksen aikana satsattu, niin on typerää olla tukematta*
- *Kuntien taloudellinen panostus ko. hoitomuotoon?*

Jälkihuoltopalveluiden ongelmina olivat **sijaishuoltopaikan resurssit** olemassa olevan henkilöstön ajan tai nuoren asumisen järjestämisen suhteen liiallisen kysynnän tai nuoren tarpeiden takia. Jälkihuoltopalveluiden sujuvuus edellyttäisi sijaishuoltopaikalta lisää resursseja ja osalla palveluntuottajilla ei ollut halukkuutta hakea lääninhallitukselta luvan uusimista.

- *Resurssit eivät riitä liiallisen kysynnän vuoksi jälkihuoltopalveluihin*

- *Jälkihuoltotyöhön panostaminen vaatisi lisää resursseja ja luvan uusimista*
- *Henkilöstörakenne ei riitä. Eli jälkihuollettavan nuoren tarpeet ohjaajan suhteen ovat joskus suuremmat kuin meillä on tarjota ohjaajan aikaa.*
- *Jälkihuoltotyötä tarjolla vain sijaishuoltopaikassa*
- *Sijaishuoltopaikassa ei ole tarjolla ”lisäsiipeä” nuorelle itsenäistymiseen*

Jälkihuoltopalveluiden ongelmiksi koettiin myös **jälkihuoltotyön haastavuus, liian pitkä välimatka ja työn jakautuminen monelle työntekijälle.**

- *Työ on erittäin haastavaa, panostamme työntekijöiden jaksamiseen. Työtä pyritään kehittämään jatkuvasti.*
- *Matkarajoite, emme onnistu jälkihuoltonuoren tukemisessa, jos välimatka on pitkä ja tapaamiset harvoin. Siksi rajoitamme jälkihuollon 20 km:n sektorille.*
- *Nuorten moniongelmaisuus ja nuorentunut ikärakenne on vähentänyt itsenäistyvien nuorten hoidon tarvetta.*

4. PALVELUNTUOTTAJIEN NÄKEMYKSIÄ KUNTIEN JÄLKIHUOLLOSTA

Palveluntuottajat olivat kokeneet ongelmia kuntien kanssa jälkihuoltoon liittyvien asioiden hoitamisessa. Vastauksissa kritisoitiin kuntien jälkihuollon järjestämistä riittämättömiksi ja oltiin huolissaan siitä, ettei jälkihuoltoon panosteta tarpeeksi kuntatasolla. **Kuntien riittämätön panostus** jälkihuoltoon ilmeni jälkihuoltoon käytettävän rahan niukkuutena, sosiaalityöntekijöiden resurssiongelmina, jotka ovat johtaneet sosiaalityöntekijöiden ylityöllistymiseen ja vaihtumiseen sekä epäselvyyksinä lastensuojelulain määrittelemiä nuorten oikeuksia kohtaan, esimerkiksi itsenäistymisrahaan. Ongelmaksi koettiin myös avohuollon tukitoimena tehdyt sijoitukset, jolloin nuorelle ei ole järjestetty jälkihuoltoa. Lisäksi ongelmana mainittiin kuntien sisäiset valta- ja vastuukysymykset.

- *Ääripää sosiaalityöntekijän reagoinnista: "Mikä ihmeen jälkihuolto!?!!" (naurut päälle) Jälkihuollon tarpeellisuus tiedostetaan kuitenkin yleisesti. Käytännöt vaihtelevat kunnissa suuresti ja joissakin paikoissa poliittinen (=taloudellinen) ilmapiiri sanelee sen, ettei LsL:n mukaista nuoren subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon "muisteta". Jos muistetaan, niin päädytään helposti korotettuun toimeentulotukeen, joka on tiettyjen nuorten kohdalla kuin vettä syrjäytymisen myllyyn. Luonnollisesti sosiaalityön resurssirealiteetit ovat tänä päivänä erittäin haasteelliset. Yhteistyön käynnistäminen ja jälkihuoltoon panostaminen vaativat nykyilmapiirissä virkamiehiltä uskallusta ja päättävien elinten luottamusta virkamiesten harkintakykyyn.*
- *Esim. sosiaalityöntekijän kanssa on huoltosuunnitelmanevottelussa sovittu nuoren ja vanhempien mukana ollessa jälkihuollon toteuttamisesta osastolla, itsenäistymisyksikössä tai muina avopalveluina. Kassakirstunvartija on kuitenkin ilmoittanut nuoren täysi-ikäistyessä, että kunta ei maksa jälkihuollon kustannuksia. Nuoren kannalta tällaiset tilanteet ovat olleet todella ikäviä. Kuntien sisäisiä valta- ja vastuukysymyksiä näissä asioissa olisi syytä selkiyttää.*
- *Jälkihuollon arvoa ei aina ymmärretä eikä huomata sijaishuollon aikana syntyneiden ihmssuhteiden (usein pysyviä) merkitystä ja arvoa nuoren tulevaisuutta mietittäessä. Niinpä jälkihuollosta onkin monen kohdalla tullut vapaaehtoistyötä.*

Sijoituspaikan ja sosiaalityöntekijän suhteessa ilmeni erilaisia kommunikointiongelmia. Sijoituspaikassa koettiin, ettei heidän näkemyksiään jälkihuollon järjestämisen suhteen ole kuunneltu. Lisäksi oltiin pahoillaan siitä, että sosiaalityöntekijä ole pitänyt yhteyttä juuri lainkaan nuoreen tai sijaishuoltopaikkaan. Vastauksissa kerrottiin myös tiedonvaihdon nuoren asioista olevan toisinaan vaikeaa ja hoitosuunnitelmien olevan liian lyhyitä.

- *Sosiaalityöntekijät vaihtuvat liian usein ja ovat ylityöllistettyjä. Ilmenee joskus epäammattillista toimintaa ja pitkäkin hoitosuhde katkaistaan perusteettomasti kuulematta asiantuntijoita ja perhe-kotivanhempia. Nuoren toiveet ja etu menevät sekaisin*

- *Toiminta välillä melko leväperäistä (resurssipula?), aikaa vähän jälkihuoltoon nuoren asioihin.*

Lisäksi pohdittiin jälkihuollon haastavuutta täysi-ikäisen nuoren kohdalla.

- *Puuttumisen ongelmia kriisitilanteessa, kun nuori on täyttänyt 18v, voimme ohjata, tukea ja auttaa. Tulee välillä aika kädetön olo.*

Yhteistyötä palveluntilaajien eli kuntien kanssa haluttiin pääsääntöisesti lisätä avoimemmaksi, selkeämmäksi ja keskustelevammaksi sekä tilanteita ennakoivaksi. Kirjoituksissa toivottiin selkeää tietoa kunnan jälkihuolto prosessin kokonaisuudesta ja selkeää työtehtävien jakoa sosiaalitoimen ja sijoituspaikan välille. Lisäksi toivottiin asiantuntijoiden parempaa kuulemistä ja heidän mielipiteensä huomioonottamista nuoren jälkihuoltoon liittyen. Kuntien sopimuskäytäntöihin haluttiin yhtenäistä linjausta ja toivottiin riittävän pitkiä maksusitoumuksia itsenäistyvän nuoren hoitoon liittyen - tavoitteeksi esitettiin vähintään kuutta kuukautta.

Kunnan sosiaalityöntekijältä toivottiin aikaa paneutua nuoren asioihin ja keskusteluihin sekä nuoren itsensä ja henkilökunnan kanssa. Yhteistyön haluttiin olevan tiiviimpää. Jälkihuollosta haluttiin selkeää ohjeistusta nuorelle, jotta nuori saisi tiedon oikeuksistaan. Nuorelle selkeästi tiedot omista oikeuksistaan, esim. itsenäistymisraha. Viidennes vastaajista kertoi olevansa tyytyväisiä nykyisiin yhteistyökäytäntöihin.

- *Kunnat kuuntelisivat perhekotien henkilökuntaa nuoren jälkihuollosta päätettäessä. Perhekotien asiantuntemusta kuunneltaisiin ja käytettäisiin hyödyksi.*
- *Yhteistyömme kuntien kanssa on tiivistä. Osalla kunnista on puutteita sopimuskäytännöissä, linja on kuitenkin yhtenäistymässä.*
- *Vahvempia linjauksia perusraameista ja etenemisestä.*
- *Keskustelua, miten voimme enemmän kehittää palveluvalikkoamme palveluntilaajien tarpeita vastaaviksi ja mihin on todellisia resursseja*
- *Selkeää työnjakoa ja vastuunjako. onnistunut kylläkin hyvin.*

Taulukko 10. Palveluntuottajien mainitsemia ongelmia ja kehittämisehdotuksia kuntien jälkihuoltoon liittyen.

JÄLKIHUOLTOON LIITTYVIÄ ONGELMIA YHTEISTYÖSSÄ	YHTEISTYÖHÖN LIITTYVIÄ KEHITTÄMISEHDOTUKSIA:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Yleinen riittämätön panostaminen jälkihuoltotyöhön 2. Tiedon kulku ja vaihto 3. Rahan niukkuus jälkihuoltotyöhön 4. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuminen 5. Sosiaalityöntekijöiden ylityöllistyminen 6. Epäammatillinen toiminta 7. Avohuollon tukitoimena sijoitetuille nuorilla ei ole jälkihuolto-oikeutta 8. Ei juurikaan yhteydenpitoa nuoreen tai sijaishuoltopaikkaan 9. Nuoren oikeudet eivät toteudu 10. Nuorelle ei anneta itsenäistymisrahaa 11. Kuntien sisäiset valta- ja vastuukysymykset 12. Lyhyet suunnitelmat hoitoajan suhteen 13. Ei huomioida sijaishuollon aikana syntyneiden ihmissuhteiden merkitystä ja arvoa 14. Sijaishuoltopaikan näkemystä jälkihuollon järjestämisen suhteen ei kuunnella 15. Puuttumisen ongelmat kriisitilanteessa, johtuen nuoren täysi-ikäisyydestä. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realistinen keskustelu palveluiden kehittämisestä 2. Vahvemmat linjaukset etenemisestä 3. Selkeät työnjaot, vastuunjaot ja roolit sosiaalitoimen ja sijaishuoltopaikan välille 4. Tiedottaminen kuntien jälkihuoltotyöstä 5. Asiantuntijoiden parempi kuuleminen ja mielipiteiden huomioiminen 6. Avoin vuorovaikutus 7. Tilanteiden ennakointi 8. Sosiaalityöntekijältä aikaa paneutua nuoren asioihin ja keskusteluihin nuoren kanssa 9. Sosiaalityöntekijältä aikaa paneutua nuoren asioihin ja keskusteluihin henkilökunnan kanssa 10. Nuorelle selkeästi tieto omista oikeuksista, esim. itsenäistymisraha 11. Puutteet sopimuskäytännöissä 12. Riittävän pitkät maksusitoumukset itsenäistyvän nuoren hoitoon liittyen (väh. 6 kk)

Eräs vastaajista pohdiskeli jälkihuoltoa ja sen toimivuutta ja kirjoitti: *Laadukas jälkihuolto vaatii hyvin toimiakseen merkittävää ihmistyön panostusta ja todellista jalkautumista "kentälle". Ts. reaaliaikaista sitoutunutta työskentelyä nuoren arjessa.*

5. YHTEENVETO

Lappeenrannan, Imatran, Joutsenon ja Taipalsaaren kunnissa lapsia oli sijoitettu lokakuussa 2006 yhteensä 65 sijaishuoltopaikkaan, joista kolmannes sijaitsi Etelä-Karjalassa.

Sijaishuoltopaikat olivat yleensä Etelä-Suomen läänissä (69 %) ja Itä-Suomen läänissä - Länsi-Suomen ja Oulun läänissä oli muutama käytössä oleva sijaishuoltopaikka. Joka kymmenes sijaishuoltopaikka oli sellainen, jossa joillakin näistä kunnista oli yhtä aikaa sijoitettuna yksi tai useampi lapsi. Sijaishuoltopaikat olivat toimintamuodoltaan yksityisiä yrityksiä, rekisteröityneitä yhdistyksiä, kunnan tai valtion omistamia tai säätiöpohjaisia.

Kyselyyn vastattiin 40 erilaisesta sijaishuoltopaikasta ja toimintamuodoltaan valtaosa (76 %) näistä sijaishuoltopaikoista oli yksityisten yrittäjien. Palveluntuottajilla oli yhteensä 469 asiakaspaikkaa. Yksiköt tarjosivat jälkihuoltona asumista yhteensä 38 jälkihuollossa olevalle nuorelle, jonka lisäksi yksiköissä asui 53 täysi-ikäistä nuorta. Palveluntuottajien yksiköiden hoitovuorokausimaksu vaihteli välillä 85–292 e/vrk ja keskiarvoksi muodostui 170 €/vrk. Henkilökunnasta suurin osa oli vakinaisessa työsuhteessa ja koulutukseksi mainittiin viitisenkymmentä erilaista ammattitutkintoa.

Sijaishuoltopaikkojen tuottamat jälkihuoltopalvelut nähtiin nuoren hoito- ja kasvatusprosessin luonnollisena jatkumona. Jälkihuolto koettiin tärkeäksi niin nuoren kannalta kasvatustyön jatkumisena, mutta myös tärkeänä osana sijaishuoltopaikan myytävänä olevista palveluista. Jälkihuoltopalveluita tarjottiin lähinnä niille nuorille, jotka olivat tuttuja ja asuneet sijoitusaikana sijaishuoltopaikassa, mutta huomattava osa sijaishuoltopaikoista oli juuri suunnittelemassa jälkihuoltopalveluita kunnille tarjottaviksi.

Palveluntuottajien vastauksissa korostui markkinoitavien jälkihuoltopalveluiden yksilöllinen suunnittelu ja nuoren tarpeisiin sidottu palveluiden räätälöinti. Koska palvelut olivat asiakaskohtaisia, jälkihuoltopalveluiden hinnasta ja yksityiskohdista ei saatu selvityksessä selkeää kuvaa. Tyypillisimmillään jälkihuoltopalvelut pitivät sisällään tukihenkilötoimintaa tai asumiseen liittyvää tukea. Muita palvelumuotoja olivat sijaishuoltopaikan työntekijöiden sopimat tapaamiset ja puhelinkontaktit sijaishuoltopaikasta nuoren asuntoon, yksikkö

kohtaamispaikkana muualta sijoituksesta tulleille, jälkihuolto-ohjaaja, asumispalvelut ja tukiperhetoiminta.

Kysymykseen vastanneesta 2/3 oli aloittanut jälkihuoltopalveluidensa tarjonnan joko vuonna 2000 tai sen jälkeen. Sijaishuoltopaikkojen markkinointi perustui pitkälti pitkään jatkuneeseen yhteistyöhön ja jälkihuoltopalveluita markkinoitiin nuoren asioihin liittyvien tapaamisten aikana esim. huoltosuunnitelmissa.

Palveluntuottajat pitivät valtakunnallisia sijaishuollon laatukriteerejä ja palvelujen laadun kehittämistä erittäin tärkeänä asiana. Liki jokaisesta sijaishuoltopaikasta kerrottiin, että heillä on meneillään tai juuri päättynyt laatuun liittyvää kehittämistoimintaa. Lastensuojelun palveluntuottajien yksikköjen laatutavoitteet jälkihuollossa jakautuivat joko visioon nuoren hyvästä tulevaisuudesta tai konkreettisiin yksityiskohtiin, jotka olivat jälkihuoltotyön tavoitteina. Jälkihuoltotyön tuloksellisuuden arviointi oli kirjavaa - ainoastaan muutama sijaishuoltopaikoista noudatti suunnitelmallista arviointimallia. Jälkihuoltotyöstä raportoitiin kirjallisesti, suullisesti tai huoltosuunnitelmaneuvoittelussa tai erikseen sovitusti. Yksi vastaajista kertoi, etteivät he raportoi lainkaan tekemästään jälkihuoltotyöstä. Yli puolet kysymykseen vastanneista kertoi raportoivansa kirjallisesti - yleisimmin kerran kuukaudessa kuukausiraportissa. Jälkihuoltoon liittyvää verkostoituvaa yhteistyötä tehtiin eri toimijoiden kanssa sekä nuoren että oman yksikön asioissa.

Palveluntuottajat pitivät jälkihuoltopalveluidensa vahvuutena sijaishuollon aikana nuoren ja sijoituspaikan henkilöstön välille kehittyntä keskinäistä suhdetta. Lisäksi korostettiin sijoituspaikan henkilöstön riittäviä resursseja, moniammatillisuutta, pitkäaikaista työkokemusta, sitoutumista ja yksilöllisyyttä jälkihuoltotyön vahvuutena. Kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien suurimpina ongelmina ja esteinä jälkihuoltopalveluiden suhteen oli kuntien kanssa tehtävä yhteistyö, sijaishuoltopaikan resurssit, jälkihuoltotyön haastavuus, liian pitkä välimatka sijoituspaikan ja nuoren asunnon välillä ja työn jakautuminen monelle työntekijälle.

Palveluntuottajat olivat kokeneet ongelmia kuntien kanssa jälkihuoltoon liittyvien asioiden hoitamisessa. Vastauksissa kritisoitiin kuntien jälkihuollon järjestämistä riittämättömiksi ja oltiin huolissaan siitä, ettei jälkihuoltoon panosteta tarpeeksi kuntatasolla. Kuntien riittämätön panostus jälkihuoltoon ilmeni jälkihuoltoon käytettävän rahan niukkuutena,

sosiaalityöntekijöiden resurssiongelmina, jotka ovat johtaneet sosiaalityöntekijöiden ylityöllistymiseen ja vaihtumiseen sekä epäselvyyksinä lastensuojelulain määrittelemiä nuorten oikeuksia kohtaan, esimerkiksi itsenäistymisvaroihin. Ongelmaksi koettiin myös avohuollon tukitoimina tehdyt sijoitukset, jolloin nuorelle ei ole järjestetty jälkihuoltoa. Lisäksi ongelmana mainittiin kuntien sisäiset valta- ja vastuukysymykset. Sijoituspaikan ja sosiaalityöntekijän suhteessa ilmeni erilaisia kommunikointiongelmia. Yhteistyötä palveluntilaajien eli kuntien kanssa haluttiin pääsääntöisesti lisätä avoimemmaksi, selkeämmäksi ja keskusteluvammaksi sekä tilanteita ennakoivaksi.

6. POHDINTAA KUNTIEN SOSIAALITOIMEN NÄKÖKULMASTA

Lastensuojelun jälkihuoltoon velvoittaa lastensuojelulaki. Kunnalla on lastensuojelupalvelujen järjestämisvastuu ja näitä palveluita kunnat joko tuottavat itse tai esimerkiksi ostavat ne ulkopuolisilta toimijoilta, kuten yksityisiltä yrityksiltä. Lainsäädännössä ei säännellä yksityiskohtaisesti palvelujen kattavuutta, sisältöä tai järjestämistapaa, joten palveluissa voi olla kuntakohtaisia eroja. Vaikka lastensuojelun jälkihuolto on kuulunut osaksi lastensuojelutyön kokonaisuutta pitkään, jälkihuollon voidaan sanoa jääneen sekä nuorelle että hänen kanssaan toimivien osapuolten, kuten läheisten, sijaishuoltopaikan, sosiaalitoimen sekä muiden viranomaisten, keskuudessa epäselväksi. Osin syynä on ollut ja tulee olemaan jälkihuollon laaja käsite, joka nojautuessaan nuoren tarpeisiin voi lastensuojelun avohuollon tukitoimien mukaisesti pitää sisällään liki mitä tahansa. Lastensuojelulaki uudistuu vuonna 2008 ja lakimuutoksella on vaikutuksensa myös lastensuojelun jälkihuoltoon. Uuden lastensuojelulain myötä täsmentyvät esimerkiksi oikeus jälkihuoltoon, jälkihuollon sisältö sekä itsenäistymisvarat, mutta tärkeintä nuorelle vapaaehtoisen jälkihuollon kannalta on edelleenkin se, mitä nuori itse tarvitsee itsenäistymisensä tueksi.

Jälkihuollon epäselvyydestä kertovat myös tässä selvityksessä esiin tuodut kirjoitukset. Palveluntuottajat tuovat kirjoituksissaan vahvasti esiin jälkihuollon tärkeyden osana lastensuojelutyön kokonaisuutta niin nuoren kuin sijaishuoltopaikan palvelujen kannalta. Vaikka jälkihuolto koettiin tärkeäksi sijaishuoltopaikoissa, jälkihuolto jäi kuitenkin usein epäselväksi ja jäsentymättömäksi palvelukokonaisuudeksi, josta yleisluonteisesti kerrottiin tarjottavan asiakaskohtaisia jälkihuoltopalveluita. Palvelukokonaisuutta toi hyvin esiin palveluvalikoima, joka oli käytössä joissakin sijaishuoltopaikoissa. Toiset palveluntuottajat olivat myös paneutuneet palveluidensa hinnoitteluun siten, että se vastasi selkeästi käytettyjen palveluiden resursseihin ja myös asiakaskohtaiseen työn vaativuuteen.

Jälkihuoltopalveluiden hinta ja laatu eivät ole kuitenkaan varsinaisesti määräävänä tekijänä, kun kunnat ostavat jälkihuoltopalveluita. Suurin painoarvo on nuoren tarpeilla, jotka ratkaisevat sen, miten jälkihuolto järjestetään. Esimerkiksi nuoren ja sijaishuoltopaikan henkilöstön suhde voi olla se tekijä, joka takaa parhaimman mahdollisimman tuen itsenäistyville nuorelle. Toisaalta sijaishuoltopaikan jälkihuollon loistavuudesta huolimatta,

nuori voi haluta palata takaisin kotipaikkakunnalleen, jolloin jälkihuolto järjestetään siellä. Onnistuvaa jälkihuoltoa kehitettäessä ja arvioitaessa tulee huomioida se, millaiset ovat jälkihuoltopalveluita ostettavaksi tarjoavan sijaishuoltopaikan todelliset resurssit jälkihuollon järjestämiseksi. Esimerkiksi tässä selvityksessä sijaishuoltopaikkojen henkilöstöresurssit nousivat palveluntuottajille jälkihuollon järjestämisen esteeksi yhdessä jälkihuoltotyön haastavuuden, liian pitkän välimatkan ja työn jakautumisen monelle työntekijälle kesken. Onnistuakseen pitkäkestoisesti jälkihuoltoon tulee varata riittävästi resursseja, jotka eivät vaikuta varsinaiseen sijaishuoltoon varattuihin resursseihin ja keskustella niistä avoimesti.

Jälkihuoltoon liittyviä resurssikysymyksiä voidaan miettiä jälkihuoltopalveluita tuottavien yritysten ja muiden toimijoiden kannalta, jolloin esiin nousee jälkihuollon laatuun sitoutuminen. Riittävä ja asiantunteva henkilöstö sekä koulutus ovat osa jälkihuoltopalvelujen laatua, mutta mitä se on? Teoreettisesti voidaan miettiä jälkihuollon kokonaisuutta esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla. Voiko sama ohjaaja vieraila Jeren luona viisi kertaa viikossa tunnin ajan aiheuttamatta ajankäytöllään ongelmia sijaishuoltopaikan arjessa? Ovatko lastensuojelun erikoistumisopinnot jälkihuoltoon liittyvää erityiskoulutusta? Ovatko lastensuojelun palveluntuottajat lastensuojelun kentällä eriarvoisessa asemassa, jos paikassa A laskutetaan 200 € vuorokaudessa siitä, että Jerelle soitetaan sijaishuoltopaikasta kerran viikossa kuulumiset vai käykö B:n omaohjaaja Jeren luona arkisin iltateellä juttelemassa päivän kuulumisista, josta laskutetaan 45 € tapaamisvuorokausi. Asiaa voidaan miettiä edelleen: lokakuussa Jere vastasi puhelimeen neljästi, josta kunta maksoi 6200 €/kk tai sitten Jere vietti syksyisiä iltahetkiä ohjaajan kanssa, jotka maksoivat kunnalle 900 €/kk? Näkökulmia on monta tarkasteltavaan asiaan - mitähän mieltä Jere asiasta on?

KIRJALLISUUS

HE 252/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060252>

Etelä-Suomen lääninhallitus 2004. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjan julkaisut 87/2004. Saatavilla pdf -muodossa:
<http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/vwselectbydeptfinlh/F990B36E5BE8ACC9C2256F2600468650?OpenDocument&dept=1&lh=etela> [12.12.2006]

STM 2006. Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Osoitteessa: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/7044/index.htx>

SOTKANet 2006. SOTKANet-indikaattoripankki. Osoitteessa: www.sotkanet.fi [15.11.2006]

Liite 7. Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden ohjeelliset palvelustandardit.

SOSIAALITOIMEN ROOLI JÄLKIHUOLLOSSA, KUN JÄLKIHUOLTOPALVELUT OSTETAAN SIJAISHUOLTOPAIKASTA

- Sosiaalitoimi varautuu jälkihuoltoon hyvissä ajoin käymällä läpi ennakoitavissa olevat nuoret, jotka tulevat jälkihuoltoon, esim. Huolen vyöhykkeistön avulla.
- Nuorelle osoitetaan sosiaalitoimesta yhteyshenkilö.
- Nuorelle annetaan sosiaalitoimen jälkihuolto-esite, jossa on yhteyshenkilön tiedot ja kerrotaan oikeudesta saada jälkihuolto niin halutessaan enintään 21 -vuotiaaksi saakka.
- Jälkihuoltosuunnitelma päivitetään vähintään kaksi kertaa vuodessa. Sosiaalitoimen yhteydenpito nuoreen vähintään neljä kertaa vuodessa.
- Nuorelle maksetaan kertynyt itsenäistymisvara jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti viimeistään 21 -vuotiaana.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 0 -taso

Lähtötilanne: *Nuori kieltäytyy jälkihuollosta.*

- Nuorelle osoitetaan sosiaalitoimesta yhteyshenkilö.
- Nuorelle annetaan sosiaalitoimen jälkihuolto-opas, jossa on yhteyshenkilön tiedot ja kerrotaan oikeudesta saada jälkihuolto niin halutessaan.
- Nuorelle maksetaan kertynyt itsenäistymisraha jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti viimeistään 21 -vuotiaana.
- Perustoimeentulo ja asuminen turvataan.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 1 -taso

Lähtötilanne: *Nuori pärjää itsenäisesti ja haluaa, että itsenäistymistä tuetaan jälkihuollon avulla. Nuoren tilanne on kartoitettu jälkihuoltosuunnitelmapalaverissa ja mitään erityisiä huolenaiheita ei ole noussut esiin.*

- Nuori asuu itsenäisesti vuokra-asunnossa.
- Nuori hoitaa vuokranmaksun ja muun taloutensa itse. Asumistuki/-lisä maksuun vuokranantajalle.
- Nuori huolehtii itse opinnoissa/työssä edistymisestä.
- Sijaishuoltopaikasta osoitetaan oma-ohjaaja, joka vastaa nuoren asioista/ tukihenkilö.
- Sijaishuoltopaikasta on nuoren tavoitettavissa henkilö vähintään virka-aikana ja nuorelle annetaan puhelinnumero ja sovitaan muusta yhteydenpidosta/ tukihenkilön yhteystiedot ja yhteydenpidosta sopiminen.
- Ohjaus ja tuki arkielämän sujumiseen nuoren tarpeen mukaan. Yhteydenpito nuoreen vähintään kaksi kertaa kuukaudessa. **Veloitusehdotus:** tuntihinta tai kuukausihinta.
- Sijaishuoltopaikka/ tukihenkilö tekee kuukausiraportin ja osoittaa sen sosiaalitoimen yhteyshenkilölle.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 2 -taso

Lähtötilanne: Nuori pärjää itsenäisesti ja itsenäistymistä tuetaan jälkihuollon avulla. Nuoren tilanne on kartoitettu jälkihuoltosuunnitelmapalaverissa ja esiin on noussut joitakin mahdollisia huolenaiheita, joita halutaan ennaltaehkäistä tarvittavin tukitoimin.

- Sijaishuoltopaikasta osoitetaan oma-ohjaaja, joka vastaa nuoren asioista.
- Sijaishuoltopaikasta on nuoren tavoitettavissa henkilö vähintään virka-aikana ja nuorelle annetaan puhelinnumero ja sovitaan muusta yhteydenpidosta.
- Säännöllinen ohjaus ja tuki arkielämän sujumiseen nuoren tarpeen mukaan. Yhteydenpitoa vähintään 1-2 tuntia viikossa: kerran viikossa vähintään yksi tapaaminen. **Veloitusehdotus:** tuntihinta tai kuukausihinta.
- Nuori huolehtii itse opinnoissa/työssä edistymisestä.
- Nuori hoitaa vuokranmaksun ja muun taloutensa itse. Asumistuki/-lisä maksuun vuokranantajalle.
- Sijaishuoltopaikka tekee kuukausiraportin ja osoittaa sen sosiaalitoimen yhteyshenkilölle.
- Mahdollinen tukihenkilö ja tukihenkilön laatima kuukausiraportti. Tukihenkilön yhteystiedot ja yhteydenpidosta sopiminen.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 3 -taso

Lähtötilanne: Nuori pärjää itsenäisesti ja itsenäistymistä tuetaan jälkihuollon avulla. Nuoren tilanne on kartoitettu jälkihuoltosuunnitelmapalaverissa ja esiin on noussut erityisen tuen tarvetta (sairaus, vamma tai muu vastaava erityinen syy), jonka takia tarvitaan tiiviimpää tukea.

- Nuori asuu itsenäisesti, sijaishuoltopaikan pihapiirissä, asuntolassa tai tukiasunnossa.
- Sijaishuoltopaikasta osoitetaan oma-ohjaaja, joka vastaa nuoren asioista.
- Sijaishuoltopaikasta on nuoren tavoitettavissa henkilö vähintään virka-aikana ja nuorelle annetaan puhelinnumero ja sovitaan muusta yhteydenpidosta.
- Säännöllinen ohjaus ja tuki arkielämän sujumiseen nuoren tarpeen mukaan. Yhteydenpitoa vähintään 3-4 kertaa viikossa. Yhteydenpitoon tulee sisältyä useampia tapaamisia viikossa. **Veloitusehdotus:** vuorokausihinta.
- Nuori hoitaa vuokranmaksun ja muun taloutensa itse. Asumistuki/-lisä maksuun vuokranantajalle. Nuorta opastetaan hoitamaan taloutta itse omaohjaajan valvonnassa.
- Sijaishuoltopaikka/ tukihenkilö tekee kuukausiraportin ja osoittaa sen sosiaalitoimen yhteyshenkilölle.
- Mahdollinen tukihenkilö ja tukihenkilön laatima kuukausiraportti. Tukihenkilön yhteystiedot ja yhteydenpidosta sopiminen.
- Pienimuotoiset toimintakulut, esim. elokuvaliput.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 4 -taso

Lähtötilanne: *Nuori pärjää itsenäisesti tiiviiden tukitoimien avulla ja itsenäistymistä tuetaan jälkihuollon avulla. Nuoren tilanne on kartoitettu jälkihuoltosuunnitelmapalaverissa ja esiin on noussut laajan tuen tarve ja ongelmia monilla elämän eri osa-alueilla.*

- Nuori asuu tukiasunnossa, sijaishuoltopaikassa tai vastaavan pihapiirissä, josta on saatavilla 24/7 tuki.
- Sijaishuoltopaikasta osoitetaan oma-ohjaaja, joka vastaa nuoren asioista.
- Säännöllinen ohjaus ja tuki arkielämän sujumiseen nuoren tarpeen mukaan yhteydenpito joka päivä. **Veloitusehdotus:** vuorokausihinta.
- Nuorta opastetaan hoitamaan taloutta itse, mutta nuoren laskut maksetaan yhdessä oma-ohjaajan kanssa tai nuorelle annetaan käyttöön käyttövarat.
- Päivittäinen tuki opiskeluun tai työssäkäyntiin.
- Sijaishuoltopaikka/ tukihenkilö tekee kuukausiraportin ja osoittaa sen sosiaalitoimen yhteyshenkilölle.
- Mahdollinen tukihenkilö ja tukihenkilön laatima kuukausiraportti. Tukihenkilön yhteystiedot ja yhteydenpidosta sopiminen.
- Nuoren taipumuksien mukaisten harrastusten kustannukset.
- Vaate ym.kulut erikseen sovitulla tavalla.

Lastensuojelun jälkihuoltopalveluiden 5 -taso,

Lähtötilanne: *Nuori ei pärjää itsenäisesti tiiviiden tukitoimien avulla ja itsenäistymistä tuetaan jälkihuollon avulla. Nuoren tilanne on kartoitettu jälkihuoltosuunnitelmapalaverissa ja esiin on noussut laajan tuen tarve, joka voidaan toteuttaa vain laitoshoidossa.*

- Laitoshoitoon kuuluvat palvelut.

Työntekijät voivat käyttää arviointinsa apuna myös Huolen vyöhykkeistöä tilanteen jäsentämiseksi (Stakes 2007).

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrolliin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

* kontrollilla tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotakin epätoivottavaa asiaa esim. päihteiden käyttöä

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

I Ei huolta vyöhyke (1)

Työntekijä kokee, että lapsen asiat ovat hyvin. Lapsi kasvaa, kehittyy tai oppii normaalisti ja hänellä on hyvät kasvuolosuhteet. Työntekijä kokee asioiden ja oman toiminnan sujuvan niin kuin pitääkin ja tuottavan toivottuja tuloksia

II Pienen huolen vyöhyke (2-3)

Työntekijällä käy pieni huoli tai ihmettely mielessä, jopa toistuvasti. Hänellä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Näissä tilanteissa huolen puheeksi ottaminen koetaan suhteellisen helpoksi, koska työntekijä pystyy tarjoamaan tukeaan. Useimmiten tuki myös menee tueksi ja tuottaa toivottua myönteistä kehitystä. Pienen huolen vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen.

III Huolen harmaa vyöhyke (4-5)

Työntekijän huoli on tuntuva ja kasvaa edelleen. Omat auttamiskeinot on käytetty tai ne ovat vähissä. Usko omiin auttamismahdollisuuksiin on ehtymässä. Usein tällä alueella esiintyvää huolta on ilmennyt jo pitkään. Tilanteet ja asiakkuudet ovat kuormittavia, tilanteeseen liittyvien tahojen työnjako on usein epäselvä tai muiden tahojen mukanaolosta ei ole tietoa.

Työntekijä kokee kasvavaa huolta, kaipaa lisävoimavaroja ja kontrollia, mutta on samanaikaisesti epävarma "riittävästä näytöstä" ja voi pelätä liioittelevansa. Työntekijä joutuu pohtimaan myös velvollisuuksiaan. Sitooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain 40 § ilmoitusvelvollisuus, joka antaa mahdollisuuden hakea tukea ja asiantuntija-apua lastensuojelun työntekijöiltä.

IV Suuren huolen vyöhyke (6-7)

Työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa. Huoli on tuntuva ja omat keinot ovat lopussa. Vyöhykkeelle sijoittuvat huolet eivät anna työntekijöille enää mahdollisuutta

empimiseen. Työntekijä ennakoi, että lapselle tai nuorelle käy todella huonosti, ellei tilanteeseen saada muutosta heti.